

La mulți ani!

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editori:

- Fundația România literară
Director general
Nicolae Manolescu
- Ion Rațiu

21 - 31 decembrie 1994

49
50

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Document

21 decembrie 1989. Piața Romană

(pag. 14-15)

ISTORIA UNUI PLAGIAT

(pag. 16 - 17)

MARIO VARGAS LLOSA despre experiența sa publică

(pag. 26 - 27)

Senatorul melcilor - un film de Mircea Daneliuc

(pag. 21 - 22)

Rubrici
încurcate

(pag. 18)

Omul invizibil e transparent!

(pag. 2)

Un lustru de (la) revoluție

PRIMUL SENS al cuvântului *lustru* îl cunoaște toată lumea. Al doilea sens (de fapt, e vorba de un cuvânt diferit, din latinescul *lustrum*) este: interval de cinci ani. Titlul editorialului meu poate fi citit, așadar, în două feluri: o aparență de revoluție sau cinci ani de la revoluție.

Acum cinci ani pe vremea aceasta, toți trăiam cu sufletul la gură revoluția. Să fi spus cuiva, în decembrie '89, că nu e vorba de revoluție, ar fi fost să te expui linșajului. Lumea ieșise în stradă, soții Ceaușescu fuseseră goniți și apoi împușcați, teroriștii trăgeau din toate părțile și din toate pozițiile, noii guvernanți ne adresau apeluri înduioșătoare și democratice iar noi alergam, cu mic, cu mare, să apărăm televiziunea sau radioul. Europa întreagă amușise: după revoluția de catifea de la Praga, unde nu se auzise decât un clinchet de chei, o adevărată revoluție, de foc și fier, cu salve de tun, rafale de mitralieră și uruit de tancuri, putea fi privită în direct pe ecranele televizoarelor. Faxurile agențiilor de presă vorbeau de șizeci de mii de morți. Imaginea atroce a cadavrelor mutilate nu ni se ștergea din ochi. Dezvăluiri și interogatorii sinistre (il mai țineți minte pe individul de la Crematoriul "Cenușa" explicând ce s-a întâmplat cu "transportul" de la Timișoara?) nu ne lăsau să dormim. Acum cinci ani pe vremea aceasta, eram cu toții dispuși să credem orice.

Astăzi nu mai sîntem dispuși să credem nimic. Nici măcar că a fost o revoluție. De cum pronunți cuvîntul, ești socotit un naiv, dacă nu un agent de influență al puterii. Te pîndește linșajul moral. Cine a lansat ideea revoluției care trebuie apărată? Iliescu și ai săi, bineînțeles. Așa ne-au făcut să înghițim, ca pe o gogoșă, scenariul pus la cale, în toate detaliile, prin care urmăreau să-l înlăture pe odios și clica lui. O lovitură de stat mascată de o revoluție populară. Ideea lui Ceaușescu de la proces, cum vedeți. Aproape totul ar fi fost stabilit dinainte. Pînă și cifra morților sau capetele de acuzare ce vor fi aduse odiosului menite a face praf opinia publică (de exemplu, cîntarul de aur). Care revoluție, domnilor de bună credință? Un joc de puzzle, în care fiecare piesă va fi pusă, mai devreme sau mai tîrziu, la locul ei.

Există, vai, din ce în ce mai multe temeuri pentru această din urmă versiune a lucrurilor. În ce mă privește, m-am ținut, cît am putut, departe de o interpretare care nu lasă loc pentru hazard și care transformă pe eroii și pe morții din decembrie '89 în niște bieți oameni manipulați și uciși cu sînge rece. Dar nu se pot nega evidente care, cum spun francezii, îți crapă ochii. Și mai ales, dacă mă refer, nu atît la evenimentele din iarna lui '89, cît la revoluția profundă pe care am dorit-o și care ar fi trebuit să urmeze, nu se poate să nu vezi că ea a fost hăcuită, încelinită, stopată, pe toate căile, și prin toate mijloacele, că, în schimb, restaurația s-a produs, ea, nestîngherită, tenace, în toate domeniile, și, nu în ultimul rînd, în acela uman (ați remarcat cine era la Cotroceni în seara de 1 Decembrie, pe cine filma parcă dinadins operatorul T.V.R.?).

Să trebuiască oare să constatăm, la un lustru de la revoluție, că n-a fost altceva decît un lustru de revoluție? Sentimentul acesta pare să se fi impus. Caracterul mohorit și funebru al sărbătoririi oficiale a Zilei Naționale o dovedește. Nici puterea nu mai crede în ficțiunile ei. Iară noi, inocenții, proștiții, golanii, simțiri reci, harfe zdrobite, mici de zile, mari de patimi, noi nu (mai) credem în nimic. La cinci ani de la ceea ce ar fi trebuit să fie redeșteptarea noastră națională.

CONTRAFORT

de Mircea Mihaies

Omul Invizibil e transparent!

ACREALA tot mai accentuată și sastiseala iritată a mai tuturor jurnaliștilor și intelectualilor care susțin Opoziția a dat, zilele trecute, în clocot. Va să zică, zeci de mii de oameni ies în stradă la Reșița și își exprimă cu o claritate de cristal nemulțumirile, iar Opoziția îi privește hipnotizată, derută și încremenită într-o vlaguire semi-senilă. Cincisprezece-douăzeci de mii de muncitori au stat zile în șir în piața prefecturii, într-o disciplină de fier, ignorându-i pe zvonagii, pe provocatori, pe (dez)informatori, iar opoziția a simțit că o trec toate vertijurile, cerînd insistent pahe cu apă. Deși pumnul muncitoresc a căzut în capul puterii, groggy a rămas Opoziția!

Adevărul e că protestele de la Reșița n-au convenit nimănui. Nu era momentul, cum se spune. Prea sînt apropiate sărbătorile, prea miroase a plăcinte, a *al treispelea salar*, și a dulce odihnă după un an în care, nu-i așa, l-am cam luat cu toții în brațe pe *luptă, luptă, și dă-i, și dă-i și luptă!* al lui Agamiță Dandanache. Prea i-a mers prost opoziției un an întreg pentru a mai nădăjdui să-și ia revanșa acum, la spartul țîrgului. Dar calculul acesta e catastrofal: dacă oamenii politici din opoziție nu cred în posibilitatea schimbării, de ce nu se retrag? De ce cultivă în mod vinovat o iluzie bună pentru naivi, dar pe care ei nu dau nici doi bani?

Unde au fost, în zilele fierbinții ale Reșiței, marii strategii ai opoziției? Unde ne-au fost formațiunile civice din Convenția Democratică, admirabile spadasine cînd e să înjunghie pe la spate un tovarăș aflat pe aceeași parte a baricadei, neîntrecute în intrigi mărunte și în birfe de cartier, dar, vai, cu totul impotente în momentele cruciale? Unde a fost marea strateg, "eminenta cenusie", Corneliu Coposu? De ce nu și-a folosit, și de data aceasta, abilitatea de expert al manevrelor în spatele frontului pentru o cauză cu adevărat utilă societății, și nu doar pentru a-și înlătura cu alică seninătate posibilitii contra-candidați? Unde s-a aflat dl. Emil Constantinescu? Să se fi mulțumit rectorul Universității din București cu succesele de stimă din ultima vreme? Prost sfătuit, ezitant, perceptîndu-și inconfortul situației (de a fi, deși nepolitician, șef peste oameni politici) și prea puțin dispus la gesturi radicale, dl. Constantinescu a pierdut o ocazie - poate ultima - de a se arăta la înălțimea unei misiuni care depășește cadrele protocolar-incolore ale simplului "civism". Unde a fost mirololantul domn Patriciu, "vîrf de lance" al bățăliilor cu spade de lemn? Prin ce întîmplare nefericită glasul său suav-baritonal s-a pierdut în eterul unor turburi suprapunerii de situații cel puțin dubioase? În fine, unde sînt deputații și senatorii noștri, fiii de partide și de filiale, atît de locvace în vreme de liniște și mai transparentți ca omul invizibil la vreme de război? Ca și în 1991, după puciul de la Moscova, ca de fiecare dată cînd situația s-a aflat pe multe de cuțit, ei au dispărut ca pleava-n vînt. A trebuit

ca un om provenit din aparat (Petre Roman) să facă un gest mai bărbătesc, pentru a scoate marea noastră opoziție de decor din amorțea letală în care se scufundă încet și sigur.

De cealaltă parte, Puterea s-a comportat cu obișnuitu-i cinism. Președintele nu s-a abătut cu nici un centimetru de la programul său de vizite, a zîmbit, a mințit, a pus la cale intrigi. Premierul, lăsat cam de izbeliște în fața furtunii, a făcut ce l-a ajutat mintea: s-a bilbîit, a tras de timp, a făcut promisiuni, a degustat șampanie, i-a lăsat pe muncitori să fiarbă în suc propriu, apoi s-a deplasat, în fine, la locul faptei.

Ce e drept, Puterea dispune de un inteligent compartiment al diversionii. În vreme ce mii de reșițeni erau scoși în stradă de mizerie și de spectrul cronicizării acesteia, Camera deputaților n-a găsit altceva mai bun de făcut decît să piardă o zi (o zi întregă!) flecărind despre ridicarea imunității parlamentare a lui Raymond Luca! Să vezi și să nu crezi ce înseamnă pentru parlamentari ideea de urgență! Oamenii mor de foame, degeră de frig, iar cîteva sute de aleși ai nației stau la căldurică, mănîncă bine și vorbesc discuții! La fel și în Senat, unde iluștrii înțelepți ai nației cad în grosolana capcană întinsă de infractorul Vadim, nedîndu-și seama că ea n-avea alt rol decît să le distragă atenția de la ceea ce se petrecea la Reșița!

Cu principalele instituții ale democrației anihilate, nu i-a rămas d-lui Iliescu decît să mai dea o lecție de cinism. Cînd miile de muncitori de la Reșița (oraș roșu, în care voturile au curs masiv spre zîmbetul prezidențial) s-au trezit, în fine, din letargia minciunii (pro)iliesciene, marele nostru prezident n-a avut altceva de făcut decît să se...solidarizeze cu greviștii! Incredibil: mulțimea scanda pînă la răgușeală "Jos Iliescu!", iar Iliescul cu pricina se declară întru totul de acord cu ea! După care, cu solidaritatea-n băț, pleacă liniștit în Germania!

În realitate, deznodămîntul de la Reșița n-a fost soluționat în favoarea greviștilor. Chiar dacă, pentru moment, situația se prezintă roztrandafirică, ea n-a făcut decît să mai creeze o excepție în cadrul societății românești. După excepția numită mineri (dar nu toți minerii, ci doar cei din Valea Jiului), după excepțiile numite armată, jandarmerie, poliție, diverse S.R.I.-uri, regimul Iliescu mai adaugă o piesă la dosarul împărțirii societății românești în categorii privilegiate și categorii dezmoștenite. Deocamdată, cîrpăceala a reușit. S-au mai imprimat la rezezeală cîteva miliarde de lei și s-a mai pus o compresă la piciorul de lemn al economiei planificate. Pentru că asta s-a întîmplat la Reșița: guvernul a dat o lecție de înaltă clasă a dirijismului, făcînd dovada că puterea sa e încă imensă. Ce alternativă ar fi avut? Una singură: să-și recunoască minciuna sau să moară. Pentru că soluția de la Reșița nu e decît amînarea deznodămîntului unei disperări intrate în prelungiri.

România literară încheie anul
dublu 49-50. Primul număr din 1993
cure 11 ianuarie.

Redacția mulțumește tuturor celor care au donat material apariția *României literare* în anul curent și în mod special Fundației Soros pentru o contribuție deschisă, domnului Ion Rațiu, Uniunii Scriitorilor și artiștilor plastici care au donat lucrări *României literare*, domnului Alexandru Vona și domnilor Sandu Nikolaus (Fundația Soros) și Mibai Cojocă (CPC), care ne-au ajutat pentru a realiza tehnoredactarea computerizată a revistei în regie proprie.

Redacția urează tuturor cititorilor *României literare* Sărbători Ferice și un An Nou mai bun.

POST-RESTANT

de Constantina Buzea

ORI de cîte ori mi s-a pîrut că lumea reală, cu ale ei imposibil de evitat scene de cruzime și absurd, m-a adus la capătul răbdării, am sperat să mă salvez, și am reușit în parte, recitînd *Colonia penitenciară*.

Kafka, dacă mai ai resurse să înduri, te vindecă de boala care a intrat în tine, de groaza care te torturează, de cruzimile de care te crezi uneori în stare, răzbunător ca orice victimă exasperată. Te vindecă de revoltă și de greață invitându-te să-ți acoperi rînilor proprii, limitele, micimile, prin rînilor enorme, limitele fără număr și micimile diforme și de iad ale unuia care are mai multe motive decît tine să înnebunească, să urle pe stradă, să se sinucidă. Te vindecă oferindu-ți calea spre cunoașterea de sine, somându-te să intri, ca într-un refugiu blestemat, în pielea *călatorului* care, naiv, acceptase, spune Kafka, doar din politețe, invitația de a asista la o execuție. Posibil ca autorul poeziilor despre care încerc aici să mă pronunț, să fi depășit demult vârsta de 17 ani. Dar pentru tabloul truțiilor și al obsesiilor sale, el cu siguranță acumulează conștient culorilor stranii, umbră, lumină, întuneric, începînd de pe la această vîrstă. La această vîrstă poezii în devenire au acut sentimentul, atît de greu de exprimat, al stării de victimă, indiferent dacă sîrăce ori excepțional dăruite cu harul mărturisirii. La această vîrstă ei intuiesc în furnicarul lumii existența unei mașinării ultraperfecționate de chinuire lentă, în dinții, dar mai ales în priveliștea căreia, ființa se sfîșie, sufletul se sperie. Superba lor trufie, pînă la un punct, este convingerea că ei vor distruge monstrul, cu numai aburul vocii ori literice lor, cu numai dorința de bine, acuzînd în schimb generațiile anterioare de lășitate, de nimicnicie, de urătenie. Și, doamne, cât de repede se trece și adolescența lor, cât de cumplit se ofilește superbia lor, intrînd omenește în criza de timp și de soluții. Nebunia este că pînă la urmă unora le trece prin minte că monstrul nu poate fi învins decît prin *tocire*. Și ca să se tocească, mașinaria trebuie să funcționeze. Nu știu dacă numai din politețe accept, de cînd mă știu, să parcurg manuscirile unor autori chinuți de trufie, conșinși de geniul lor, care vin chipurile să afe adevărul, care nu poate fi bineînțeles unul singur, despre producțiile lor. Politețea, în schimb, mă obligă să le spun *adevărul meu*, cum am reacționat eu, cu puterile mele, cu limitele mele, citîndu-i. Au fost și momente în care am regretat disperată angajarea mea sinceră în acest joc. La capătul firului (cînd poeziile îmi ajung prin poștă sau prin bunăvoința unui intermediar discret, în absența vreunui detaliu oricît de mic prin care să mă ajut să evaluez corect situația), se află un om, un copil mare, un poet adevărat în devenire, un bolnav sau un muribund, un înger trist sau un mic dumnezeu cinic care scrie în numele și în speranța propriei salvări prin scris. Singură cu poemele *celuilalt*, îndur spaima că l-aș putea răni pe autorul fără calități, cum îndur și îndoiala că mă pot înșela. Iată un poem despre care aș putea spune cu mîna pe inimă că mie nu-mi place. Dar de ce nu-mi place? Pentru că mă sperie? Nu cred că e suficient să te sperie ceva pentru a respinge ideea cunoașterii spaimii. E ceva dizgrațios în acest text? Oare autorul nu putea face în așa fel să spună toate câte le-a spus, dar altfel, cu mai multă artă, pentru a mă determina să accept măcar din politețe priveliștea monstrului? Iată-l: *Sîntem în baie/(spatele tău bronzat/acoperit de clăbuci albi)/și întind mîna/(gata să sfîșie)/împroști cu spumă/peresii faianțai/mă opresc intrigat/de maseaua cariată/pe care ți-o observ/pentru prima oară/în rîsul isteric/mă apropii încet/(sînt stropi de transpirație/între antebrați și cutia toracică)/te prind de ceafă/și-ți scufund capul în apă/înșoșită de șampon/îmi muști policele/pot acum să-mi simt pieptul/plin de indignare/te ridic/vreau să-ți ciupesc buzele palide/(părul tău pe care îl sug/înainte de a dormi). Autorul acestui text atroce, și a altora cîteva asemănătoare, dezvelind o relație distrugătoare, de ură parcă de moarte, între mamă și fiu, zic (sperînd să fiu contrazisă), dacă a relatat decupînd o scenă crudă din realitate, a comis un mare păcat, ori a mărturisit o stare rea din care simte că nu se mai poate salva? (Tiberiu Anghelina)*

România literară

Ediția de către:

- Fundația "România literară" director general Nicolae Manolescu;
- Ion Rațiu;
- cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Firescu, Mihai Grecu (secretari de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu, Mircea Cau (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Nicoleta Isaida (secretariat), Maria Micu (curier).

Correspondenți: Mircea Iorgulescu (Paris și München), Gabriela Melinescu (Stockholm).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu, Mihai Grecu.

Tipărirea realizată la "PROGRESUL ROMÂNESC" S.A., Calea Plevnei 11

Cuvântul care NU zidește

TRANZIȚIA, această Fata Morgana cu care puterea ne amăgește de peste trei ani, ne-a adus nu doar la o altă ingenuncheare, ci, mai ales, la sărăcie și disperare. Încă din primele săptămâni postdecembriste "Oracolul din Dâmbovia" ne avertiza că intrarea noastră în normalitate va fi lungă și anevoioasă, dar cine se gândea în acele zile de intensă bucurie să-l ia în serios? "Douăzeci de ani?" se întrebau neîncrezători unii. Alții zâmbeau cu scepticism, siguri că bătrânul stalinist ("profesor și politolog", cum îl fîrțisea servilul fost cronicar sportiv aruncat de valurile revoluției în fruntea Televiziunii) o cam luase razna ori pur și simplu se sclerosase. Nu puțini erau indignați deoarece politologul de ocazie, care petrecuse ani mulți printre diplomați, folosea anapoda cuvintele englezești, aruncând asupra poporului nostru acea ambiguă și nemeritată jignire: "stupid people".

Nimeni nu bănuia atunci că insul bine hrănit, rumen și cam fanfaron, cu voce sau fără voce, trăda "secrete de partid și de stat" ridicând un fald, doar un foarte mic fald al perdelei după care se lucra cu febrilitate nu la scoaterea țării din "haos și ruină", așa cum ne asigurase domnul Iliescu urcat din mers în caleașa puterii, ci la ambițioase "diagnoze" și "prognoze" care trebuiau să stabilească direcția unui alt drum sau, și mai exact, al unei "democrații originale". Cât de originală putea fi această democrație s-a văzut: numai la câteva săptămâni de la înscăunare (după ce în primele ceasuri fusese arsă, așa ca din întâmplare, Biblioteca Universitară și pieriseră de gloantele "teroriștilor" sute de tineri, dar și numeroase opere de artă aflate în Palatul Regal), Frontul Salvării Naționale era decretat partid, iar domnul Iliescu în loc să se retragă (așa cum promisese în seara zilei de 22 decembrie, după ce alcătuiseră în pripă staff-ul revoluției și citise, într-o flaneuă modestă, încercând să neras, prima proclamație către țară), apărea pe micul ecran la o oră de vârf, într-un costum impecabil și, zămbitor, își reafirma printr-un vibrant mesaj crezul de vechi comunist angajat în "lupta cea mare" încă de la 12 sau 13 ani.

Gafă politică ori "prețioase indicații" pentru cine avea urechi de auzit? Adică pentru cei patru milioane de comunisti, pentru cei peste patru milioane de uteciști, lângă care puteau fi alăturati pionierii, șoimii patriei și bineînțelese rudele acestora. Surprinzător, aidoma predecesorului, domnul Iliescu umflase demagogic cifrele, cu toate că alternativa politică aleasă după decembrie '89 pare să aibă alte coordonate, uneori labile, alteori sinuoase, complicate. Așa că o comparație oricât de neînsemnată cu anii anteriori, anii nopții totalitare îl apropie pe domnul Iliescu de predecesor în aceeași măsură în care îl și îndepărtează. În primul rând pentru că domnul Iliescu este un om școlit, o rupe destul de bine în limba lui Shakespeare, dar și a lui Molière, ba vorbește și în limba lui Pușkin, este inginer și nu a fost cocotat în fruntea țării printr-o lovitură de teatru de către Ion Gheorghe Maurer, ci chiar de naivitatea noastră. Naivitate înșelată de forțe oculte care au bătut timp de aproape douăzeci de ani monedă cu efigia domniei sale, făcându-l nu doar cunoscut, ci având grijă să strecoare peste tot, cu abilitate, ideea că numai Ion Iliescu poate fi salvarea, liniștea și bunăstarea țării. În plus, domnului Iliescu (fiind și un liber cugetător, în cei aproape cinci ani s-a văzut, a și mărturisit-o) îi plac palatele vechi, princiare, îi plac scutierii, batalioanele de antiteroriști, dar și minerii (cu ajutorul lor a scăpat Piața Universității de "golani"), îi plac slujbele religioase cu mulți preoți, sărbătorile mari ale anului (la care, însă, nu au voie să ia parte și regii acestei țări, și nici amintirea lor), îi plac nespuse de mult vizitele peste hotare, la fel și vizitele de lucru prin țară, îi place să primească flori, să strângă mâini prietenoase, să organizeze cu fast primiri în curtea palatului din dealul Cotrocenilor, să stea la taifas cu înalți oaspeți de peste hotare, îi place, cu deosebire, să fie numit de comentarii oficiali "șef de stat", nu președinte, funcție s-ar părea un pic inferioară, pe când conducătorul (cum vine, mai vine încă din depărțări un cântec de sirenă) dă acestui cuvânt altă rezonanță. Mai ales când este rostit de glasul totdeauna avântat al d-nei Rodica Becleanu și, bineînțeles, de glasul unor parlamentari din pentagonala stângă, naționalist-xenofobă, chiar dacă fostul versificator și actual lider al P.R.M. îi mai face din când în când stăpânului de la Cotroceni zile negre prin tot felul de invenții despre comploturi iminente sau prin năzuoroase amenințări cu retragerea sprijinului dacă nu i se dă și lui măcar câteva ciosvârte din câprioară sau zimbrul numit Putere.

DAR marea, irepresibilă plăcere a omului care ne-a fost hărăzit într-un moment prielnic și neașteptat (adus de tinerii care și-au dat viața la Timișoara și București) e un fel de joc de-a Baba-Oarba sau, mai exact, un joc de cuvinte, un joc rafinat și totodată duplicitar, de diminuare a unor certitudini, de tergiversare sau eludare a unor hotărâri, de îngădire sau ocolire a adevărului, de mistificare! Așa, de pildă, după ce a fost aprobată de parlament legea 18 din 1991 și promulgată de președinție, în vocabularul domnului Iliescu, aflat în vizite de lucru la Călărași și Vaslui, au apărut două cuvinte: "puzderii" și "paraziții" cu ecou răsunător și prelungit în lumea satelor,

dar și cu efect de bumerang prin întorsătura pe care au luat-o lucrurile, prin deturnarea sensului a ceea ce trebuia să însemne această lege. Fiindcă blamând acele "puzderii" de urmași, moștenitori de drept ai pământurilor prădate începând din 1947, blamând "paraziții" care n-au avut drept la studii superioare și uneori nici liceale, blamând "puzderiile" de băieți și fete care și-au văzut confiscate nu doar pământul și munca părinților, ci și dreptul de a-și croi un drum în viață, domnul Iliescu dădea, de fapt lumină verde cohortelor de "activiști" și "specialiști" din comune și sate să prade încă o dată, nu numai averile strănse în Ceapeuri, dar și firavul drept (aprobat cu zgârcenie - cel mult zece hectare de pământ) ce se cuvenea dezmoșteniților din anii '47-'62. Rostite la Călărași și Vaslui cele două cuvinte cu un patos mai vechi de revoluționar, agricultura a căzut din nou pradă lăcșurilor roșii care se abătuseră asupra ei și în urmă cu mulți ani. Așa s-au iscat mii, zeci de mii de procese, prelungite, amânate ori încheiate de obicei nu în favoarea celor îndrituiți. Sigur, existau și cazuri când sentința judecătorilor era dreaptă. Dar cine să ia în seamă o sentință, oricât de dreaptă, într-o lume în care domnesc (aproape protejate) jaful, abuzul, legea bunului plac?

Un alt cuvânt rostit de președinte aproape cu voluptate nu are înțelesul pe care ar trebui să-l aibă într-un stat democratic sau, mă rog, într-un stat de drept, cum iarăși îi place domnului Iliescu să spună că ar fi statul român. "Opoziția", în înțelesul pe care îl dă cuvântului președintele Iliescu, nu-i nicidcum o parte pozitivă și activă a societății românești, poate cea mai activă și mai pozitivă și care cuprinde - după ultimele alegeri aproape jumătate din cetățenii cu drept de vot - ci așa cum ne-a învățat mai de mult și manualul de istorie al lui Roller, "opoziția" e o anumită parte străină de interesele țării și, în mod deosebit, de vederile și interesele domnului Iliescu, pe care plăcerea dar și furia cu care rostește acest cuvânt îl fac să uite că e președintele întregii țări, nu doar al celor ce leagă și dezleagă totul în camera deputaților, în senat sau în guvern. În astfel de clipe, "opoziția" devine o mare pacoste, un dușman înverșunat, dușmanul de clasă! Opoziția e chiar domnul Coposu, omul claustrat și maltratat 17 ani în închisorile comuniste, care acum nu face altceva decât să se gândască toată ziua și uneori și noaptea cum să readucă moșierii sau cum să-și trădeze țara! Țara, patria fiind scumpe doar domnului Iliescu!

Dar în cei aproape cinci ani de când e stăpân peste acest pământ dăruit de Dumnezeu cu toate bogățiile, domnul Iliescu s-a arătat reticent și ostil mereu față de opoziție. Cu reticență, ba s-ar părea chiar cu indiferență a privit și ajutorul pe care a încercat să-l dea cunoscutul profesor și economist Anghel Rugină, propunând pentru redresarea României, ca o primă măsură, realizarea unei reforme monetare și întârzierea din start a leului. Un început pragmatic și poate prea riguros, prea dur pentru unii, în nici-un caz pentru omul de rând într-un procent de aproape 85% din întreaga populație. Domnul Iliescu n-a văzut însă sensul profund al acestui ajutor. Așa cum n-a văzut ori n-a vrut să vadă mai apoi nici cum avutul țării - și de ce nu poate și conturile secrete în dolari și mărci ale predecesorului - au trecut în mâinile mijlociștilor, a "intermediaților" pe care s-a bazat cel mai abuziv regim comunist, adică pe mâinile tovarășilor de drum, foști activiști, satrapi în municipii și județe, foști înalți funcționari în comerț, cu precădere în comerțul extern, foști sau actuali directori în mari combinate și uzine, în I.A.S.-uri, pe marile șantiere de construcții din țară și de peste hotare, apăsați cu toții și de stielele care le-au fost puse pe umeri de fosta securitate. Astăzi ei sunt stâlpii de rezistență ai democrației noastre "originale", purtând însă nume onorabile de manageri și de patroni: Manageri ai societăților comerciale de stat și patroni ai unor trusturi sau firme particulare! Sunt cei peste o sută de miliarde și o mie de milioane. Miliardarul cu ponderea cea mai mare în economie fiind Statul. Statul latifundiar și cvasisocialist cu toate uriașele suferințe și încurcături pe care le produce (blocaje financiare dar și morale) și va continua să le producă atâta timp cât nu va reface proprietatea particulară și nu se va retrage din economia de piață pe care nu o înțelege și nici nu prea vrea să o accepte.

ÎNSĂ cel mai greu de priceput e alt cuvânt folosit cu zămbet calin de președinte, cu ajutorul căruia a încercat, de fapt, să ne facă să închidem ochii, să ne adoarmă ca pe copii. Este cuvântul "înțelept" care pentru domnul Iliescu are alt înțeles. Cu totul altul! A fi înțelept pentru domnia sa înseamnă a ignora, a nu pricepe, a nu crâcni, a nu face nici cea mai vagă referire la pactul secret și uzurpator Ribbentrop-Molotov din 1939, datorită căruia au fost smulse din trupul țării Basarabia, Bucovina și cele șapte comune din ținutul Herței. Mai mult, a fi înțelept înseamnă a face jocul președintelui Mircea Snegur, a-i accepta pretenția că Basarabia nu-i Basarabia, ci, așa cum a vrut tătucul Stalin, e o altă țară, cu un popor diferit de poporul român, cu o altă limbă, cu o altă religie, ca să nu mai vorbim de port, de cântece, de obiceiuri. A fi înțelept înseamnă totodată a te purta ca atare, a-și sări în ajutor "pre-

AMBASADOR. Ce este un Ambasador? Cel mai înalt apărător al intereselor naționale în altă țară. Prin ce mijloace le apăra? Asta e altă poveste.

În seara de Sfântul Neculai, fostul Ambasador al Olandei în România s-a întâlnit cu studenții Facultății de Litere într-un coloziv animat și autobiografic. Coen Stork - pentru că de el e vorba - reprezintă deja o figură istorică a Bucureștilor: Ambasador al Țărilor de Jos în ultimii ani ai coșmarului (și-a prezentat lui Ceaușescu scrisorile de acreditare în ianuarie 1988), el devine rapid celebru prin contactele sale cu românii disidenți, prin modul deschis în care înfrunta regimul, prin prezența sa - în noaptea de 21 decembrie 1989 - în rîndurile mulțimii de la Intercontinental, prin strigătul "Tirania a căzut!" adresat la 22 decembrie lui Mircea Dinescu și, prin Televiziune, întregii țări. Tot astfel gesturi inimaginabile la un Ambasador, dar pentru care românii îi poartă recunoștință veșnică: cartea ce i-a fost consacrată se cheamă *Cel mai iubit dintre Ambasadori*.

Foarte puțini știu însă că domnul Coen Stork a fost dintotdeauna "oala neagră" a Ministerului de Externe din țara sa. De ce? Simplu! Diplomat în Republica Sud-Africană a anilor '60, el ia apărarea negrilor și a lui Nelson Mandela; diplomat în Spania, se ilustrează prin atitudine antifranchistă; diplomat în Cuba - prin atitudine anti-americană. Se simte prin definiție obligat să ia partea celui mai slab în luptă cu cel puternic. Și își atrage astfel periodic fulgerele autorităților de la Haga, speriate de acest diplomat zăpăcit, care calcă în străchimi. Până când într-o zi, însuși Patronul (Ministrul de Externe), excedat, îl cheamă pe Coen Stork în cabinetul său pentru a-i ține următoarea lecție:

"Știi dumneata care e cea dintâi obligație a unui Ambasador olandez? Să servească interesele Olandei. Și care e cea de a doua? Să servească interesele Olandei. Dar a treia? Să servească interesele Olandei. Ai înțeles? Punct."

(În viziunea Excelenței Sale, interesele umanității cădeau pe planul trei, iar cele ale poporului în mijlocul căruia te aflai temporar - pe planul zece).

Și pentru a-l pedepsi pe non-conformist în modul cel mai pervers, Ministrul îl numește Ambasador în România lui Ceaușescu. Așa, ca să-i iasă stîngismul pe nas!

Numai că apărătorul negrilor din RSA, consecvent crezului său, și-a dat repede seama unde nimerise: cel mai stîngist dintre diplomații olandezi în funcție devine - în România sfîrșitului ceaușit de domnie - cel mai anticomunist Ambasador occidental la București și cel mai activ; în numai cinci ani de prezență, el a lăsat o urmă de neșters, demonstrând că poți fi, concomitent, Ambasador și om normal.

Să recitim lecția Ministrului olandez de Externe ("Știi dumneata care e cea dintâi obligație a unui Ambasador...") și să rămînem consternați de mediocritatea Ministrilor de pretutindeni. Pentru că, dintre zecile de Ambasadori ai Olandei care s-au perindat la București din 1860 până astăzi, tare mie- teamă că istoria îl va reține doar pe Coen Stork, pe Ambasadorul atipic, cu bărbuță, bicicletă și nesfîrșită căldură în priviri, afundîndu-i pe toți ceilalți în negura uitării. Mulți ani de acum încolo, pentru români, Olanda va avea chipul lui Coen Stork.

Pe cine a servit de fapt Coen Stork apărîndu-i pe disidenții români? A servit Olanda, adică propriu-patrie, mai eficace decît toate cele câteva zeci de nume perindate timp de un secol și ceva, dar de care nimeni nu-și va mai aduce aminte. El a servit, poate, nu tocmai Olanda din 1988 ori 1989, dar, fără îndoială, Olanda veșnică.

tenului" Snegur și a recunoaște primul independența țăriișoarei din stînga Prutului, pecetluind poate pentru totdeauna pierderea Basarabiei. Pentru că dorința de a domni a lui Mircea Snegur - chiar și peste o ficțiune - este tot atât de mare ca și aceea a domnului Iliescu de a fi președinte peste o ficțiune, numită tot mai des și mai apăsă, democrație. Iar a pretinde că "vechile structuri" (cuvinte folosite de obicei când se află în țară reprezentanții ai Fondului Monetar Internațional) au fost înlăturate pare mai degrabă o glumă. Probabil că rostind aceste cuvinte, domnul Iliescu se gîndește la structurile statului distruse după abdicarea regelui Mihai, sau după marele, uriașul furt căruia i s-a spus naționalizare și nu la structurile administrative și economice apărute în cei peste 40 de ani de tiranie Dejistă și Ceaușistă, rămase după '89 neclintite ori cu mici, cosmetice schimbări mai mult în titulatură: Agromec, Romcereal, Snctf, Radet, Renel, Rtvf sau "puzderia" de Societăți comerciale (cu capital de stat) cum ar fi fostele I.A.S.-uri, fabricile de blănuri, de stufe, de hîrtie, de porțelanuri, de mobilă, de pâine, de lapte și brînzături toate cu denumiri noi, sofisticate, dar cu năravuri vechi, comuniste.

Costache Anton

-continuare în pag. 6-

Scrisoare deschisă Președintelui României, Parlamentului și Primului Ministru

MEMBRII organizației *Întilnirea Teatrului European* (I.E.T.M.) doresc să vă atragă atenția asupra unei situații neliniștitoare care se petrece în România, cinci ani după căderea zidului Berlinului. Această situație constă în revenirea unora din practicile cele mai inacceptabile ale epocii totalitare.

I.E.T.M., organizația internațională cea mai cuprinzătoare și mai activă din lume pentru artele scenei contemporane, există de 14 ani și se compune din 300 de filiale din 37 de țări. Deși este o organizație independentă, I.E.T.M. colaborează cu instituții guvernamentale europene, cu Uniunea Europeană și Consiliul Europei.

După decembrie 1989, teatrul românesc a reușit, într-o manieră excepțională, să ofere lumii o imagine pozitivă a țării dv. Această nouă imagine culturală este acum amenințată de anumite tendințe centralizatoare ale Ministerului Culturii din România. Ca dovezi, iată câteva decizii recente:

- demiterea sau demisia forțată a unor directori de teatru precum Andrei Șerban, Silviu Purcărete, Alexandru Dabija, Vlad Rădescu, Victor Ioan Frunză și alții
- publicarea unor legi și decrete care transferă bugetele artistice locale ale municipalităților la Ministerul Culturii
- o legislație care pune sub controlul Ministerului Culturii instituțiile și infrastructurile culturale
- excluderea asociațiilor profesionale de orice participare la dezbaterile culturale de interes național

● pierderea treptată a autonomiei instituțiilor culturale din țară

● voința Ministerului Culturii de a controla relațiile internaționale ale teatrelor românești.

În acest moment, în care dv. vă afirmați cu multă ardoare dorința de a răspunde criteriilor de aderare la Uniunea Europeană, protestăm contra unui proces care face din România prima țară din Europa Centrală pe care să reintroducă în arte controlul statului. Asemenea metode retrograde trebuie combătute cu toată vigoarea.

Membrii I.E.T.M. lucrează pentru Europa de mâine, susținând în mod activ principiile democrației, libertatea de mișcare și dreptul de expresie culturală liber consimțită. Artă este problema artiștilor, nu a Statului.

Credem că rolul statului se limitează la susținerea proceselor de creație și a instituțiilor culturale inițiate de cetățenii săi. Dar îi refuzăm cenzura și voința de control. Noi, membri ai I.E.T.M., ne exprimăm neliniștea față de practicile actuale ale Ministerului Culturii din România care furnizează un exemplu negativ European.

În numele membrilor noștri, care provin din 37 de țări, vă solicităm să considerați apelul nostru drept unul de extremă urgență. În semn de solidaritate cu colegii noștri români, vă rugăm să interveniți în scopul redării libertății esențiale de acțiune artiștilor și instituțiilor culturale din țara dv.

(Urmează o listă de peste 200 de semnături)

Un joc al visului

DE CURÎND am ascultat o nouă premieră a stagiunii teatrului radiofonic, difuzată pe programul *România-Tineret: Un joc al visului* de Strindberg, text tradus de Maria și Petre Banuș și de Valeriu Munteanu, adaptat pentru radio de Doina Papp. Piesa lui Strindberg dezvoltă o atmosferă onirică, o construcție polifonică și alegorică, ușor desuetă, în care realitatea este proiectată în vis și visul în realitate. Folosind vechiul motiv al călătoriei în vis, piesa are la bază o temă inițiativă. Mi-aș fi imaginat-o mai curînd ca un punct de pornire pentru un film, decît ca un spectacol radiofonic. Ochiul ar fi fost cu siguranță mai impresionat de imaginile onirice, decît a fost urechea de discursurile personajelor alegorice. Probabil că impresia de desuetudine a provenit și din această discursivitate alegorică, predominantă în spectacolul lui Mihai Lungeanu. Dintre "voci" le-am reținut pe cele ale actorilor Florin Anton și Dan Condurache. Prețioasă, sufocantă pe alocuri, încercînd fără motiv spectacolul a fost regia muzicală semnată de Simona Tudor. (M.C.)

Abetsedar armănescu

LA SFÎRȘITUL lunii noiembrie, în Constanța a avut loc un important eveniment cultural - începutul editării primului *Abetsedar armanescu*. Abecedarul, conceput de poetul macedonean *Dina Cuvata* și finanțat de firma *San Marina*, este destinat comunităților de aromâni din România, Albania, Macedonia și Grecia. Prin acest abecedar se urmărește cultivarea limbii și creației aromâne în Peninsula Balcanică (M.D.)

CALENDAR

- 1.XII.1882 - s-a născut *Ecaterina Pittiș* (m.1963)
1.XII.1892 - s-a născut *Cezar Petrescu* (m.1961)
1.XII.1911 - s-a născut *Ieronim Șerbu* (m.1972)
1.XII.1914 - s-a născut *Ștefan I. Crudu* (m.1984)
1.XII.1918 - s-a născut *Ludmila Ghișescu*
1.XII.1928 - s-a născut *Nicolae Pop*
1.XII.1934 - s-a născut *Florența Albu*
1.XII.1934 - s-a născut *Platon Pardău*
1.XII.1934 - s-a născut *Ștefan Radof*
1.XII.1942 - s-a născut *Ion Șeitan*
1.XII.1989 - a murit *Ion Roman* (n.1917)
2.XII.1890 - s-a născut *Molter Károly* (m.1981)
2.XII.1901 - a apărut primul număr al revistei "*Sămănătorul*"
2.XII.1908 - s-a născut *N. Vasilescu-Capsali* (m.1984)
2.XII.1912 - s-a născut *Gheorghe Chivu*
2.XII.1935 - s-a născut *Nicolae Labiș* (m.1956)
3.XII.1929 - s-a născut *Dumitru Alexandru*
3.XII.1948 - s-a născut *Mara Nicoară*
3.XII.1950 - s-a născut *Ion Anton*
3.XII.1976 - a murit *Constantin Goran* (n.1902)
3.XII.1991 - a murit *Petre Țuțea* (n.1902)
4.XII.1883 - s-a născut *Nicolae Carotojan* (m.1944)
4.XII.1883 - s-a născut *Tompa László* (m.1964)
4.XII.1883 - s-a născut *Vasile Uscătescu* (m.1961)
4.XII.1910 - s-a născut *George Togan*
4.XII.1913 - s-a născut *Vlaicu Bărna*
4.XII.1921 - s-a născut *Alex.I. Amzulescu*

FOTOTECA "ROMÂNIEI LITERARE"

Sinziana Pop, Dorin Tudoran-1976. (Fotografie de Ion Cucu)

"Țărnuț Mării"

MIERCURI, 16 noiembrie, la galeria Orizont, în prezența criticului de artă *Constantin Prut*, a fost deschisă expoziția de pictură a doamnei *Rodica Anca Marinescu*. Sînt expuse 50 de lucrări în ulei și pastel, avînd ca teme: *Căpițele de fîn*, *Rodul Grădinii - Olanda*, *Țărnuț Mării*. Cineva afirmă

odată că "un tablou trăiește prin *cel care îl vede*". Poate la acest lucru s-a gîndit și artista cînd după vernisaj a mărturisit că "numai la țărnuțul mării, pe muchia mișcătoare dintre nisip și ape - trăiesc și simt cum pulsează și se zămislește un echilibru mereu pierdut și mereu recuperat"...

Expoziție de artă comparată

PE 21 noiembrie, la Muzeul Național de Artă s-a deschis o amplă expoziție de artă comparată intitulată sugestiv *Tema*. Clasicii români Andreescu, Grigorescu, Luchian, Tonitza, Petrașcu, Pallady, Ciucurencu, Baba, Ghiață sînt puși în paralel cu Bonnard, Cézanne, Utrillo și cu mai tinerii români *Georgeta Napăruș*, *Vasile Gorduz*, *Adriana Nicodim*, *Marian Zidaru* și *Zoe Pop*. Punctul de atracție al expoziției îl constituie celebrele statuete *Cumințenia pămîntului*, *Prometeu* și *Rugăciune* de Constantin Brâncuși.

Convorbire cu dl. Járjai István

ZILELE trecute am avut ocazia să stăm de vorbă cu domnul Járjai István, directorul *Centrului Cultural al Republicii Ungaria din București*, căruia i-a fost decernat de curînd din partea *Uniunii Artiștilor Plastici din România* premiul *Prieten al artelor plastice*. Din discuția purtată cu domnia sa am reținut câteva idei:

- Este necesar, a afirmat domnul Járjai István, ca relațiile culturale dintre România și Ungaria să fie abordate într-un cadru mai larg, în strînsă interdependență cu valorile culturale și creștine europene, acestea putînd fi privite, într-o expresie metaforică, ca un lanț și nu ca verigi separate. Relațiile au la bază un limbaj comun, iar interfața ramurii occidentale a creștinismului cu cea orientală creează un cadru propice unei colaborări rodnice. Intensificarea raporturilor

culturale se poate realiza numai printr-o mișcare firească a oamenilor de cultură peste granițe, prin intensificarea contactelor interpersonale.

Domnul Járjai István a menționat, privitor la activitățile din viitorul apropiat ale *Centrului Cultural al Republicii Ungaria din București*, întărirea relațiilor oamenilor de cultură din România și Ungaria, în special în domeniul artei plastice și al muzicii. (Mihai Grecu)

- 7.XII.1951 - s-a născut *Ion Vieru*
7.XII.1976 - a murit *Gheorghe Iacob* (n.1927)
8.XII.1876 - s-a născut *Hortensia Papadat-Bengescu* (m.1955)
8.XII.1907 - s-a născut *Toth Kálmán*
8.XII.1928 - s-a născut *Toma George Maioreescu*
8.XII.1976 - a murit *George Sidorovici* (n.1920)
8.XII.1991 - a murit *Jiva Popovici* (n.1934)
9.XII.1924 - s-a născut *Mircea Seche*
9.XII.1934 - a murit *Gheorghe Boldea* (n.1905)
9.XII.1941 - s-a născut *Mircea Vaida*
9.XII.1972 - a murit *Ieronim Șerbu* (n.1911)
10.XII.1927 - s-a născut *Mircea Novac*
10.XII.1934 - s-a născut *Ion-Bujor Pădureanu*
10.XII.1966 - a murit *Ion Chinezu* (n.1894)
11.XII.1902 - s-a născut *Nicolae H. Dimitriu* (m.1980)
11.XII.1902 - s-a născut *Dan Simionescu* (m.1993)
11.XII.1916 - s-a născut *Gellert Sandor*
11.XII.1931 - s-a născut *Lucian Dumbravă*
12.XII.1905 - s-a născut *Virgil Huzum* (m.1992)
12.XII.1914 - s-a născut *Pauline Schneider*
12.XII.1929 - s-a născut *Marin Bucur*
12.XII.1939 - s-a născut *Tudor Octavian*
12.XII.1943 - s-a născut *Dorel Sibii*
12.XII.1962 - a murit *Felix Aderca* (n.1891)
4.XII.1921 - s-a născut *Nicolae Ștefănescu* (m.1977)
4.XII.1942 - a murit *Artur Enășescu* (n.1889)
4.XII.1949 - s-a născut *Mihai Ștefan*
4.XII.1966 - a murit *N.N. Condeescu* (n.1904)
4.XII.1983 - a murit *Al. Oprea* (n.1931)
5.XII.1882 - s-a născut *Natalia Negru* (m.1962)
5.XII.1907 - s-a născut *Lotte Berg* (m.1981)
5.XII.1927 - s-a născut *Ion Osadenco*
5.XII.1938 - s-a născut *Paul Drumaru*
5.XII.1974 - a murit *Zaharia Stancu* (n.1902)
5.XII.1985 - a murit *Mihail Celarianu* (n.1893)
5.XII.1987 - a murit *Leonid Dimov* (n.1926)
6.XII.1892 - s-a născut *Romulus Demetrescu* (m.1972)
6.XII.1897 - s-a născut *Oscar Walter Cizek* (m.1966)
6.XII.1933 - s-a născut *Elena Tacciu*
6.XII.1937 - s-a născut *Mihai Drăgan*
6.XII.1940 - s-a născut *Nicolae Baltag* (m.1975)
6.XII.1952 - a murit *Dimitrie Popovici* (n.1902)
6.XII.1971 - a murit *I.M. Rașcu* (n.1890)
6.XII.1984 - a murit *Valeria Boiculesci* (n.1919)
6.XII.1985 - a murit *Elena Eftimiu* (n.1900)
7.XII.1909 - s-a născut *Alexandru Talex*
7.XII.1927 - s-a născut *Fodor Sándor*
7.XII.1935 - s-a născut *Sorin Titel* (m.1985)
7.XII.1937 - s-a născut *N. Grigore-Mărășanu*

Actualitatea culturală • Actualitatea culturală •

Povestiri hasidice

LA Editura Cartea Românească și Societatea Euromedea s-a pus în desfășurare un eveniment cultural, lansarea volumului *Povestiri hasidice* de H. Bloch. Este întâia traducere în limba română realizată cu măiestrie de doctorul Carol Litman - autor și al unui cuvânt explicativ.

Studiul introductiv este semnat de Ov. S. Crohmăniceanu. Talmăcirea în limba română este importantă atât pentru cultura religiilor cât și pen-

tru cultura românească. Au prezentat noua apariție: Mircea Nedelciu, Magdalena Bedrosian, acad. Nicolae Cajal, Andrei Pleșu și Cezar Baltag relevând rolul hasidismului, caracterizat prin originalitate și imaginație, naivitate și avânt-mistic, înțelepciune concentrată și pitoresc

local, influențând de-a lungul timpului scriitori, plasticieni, oameni de cultură în general.

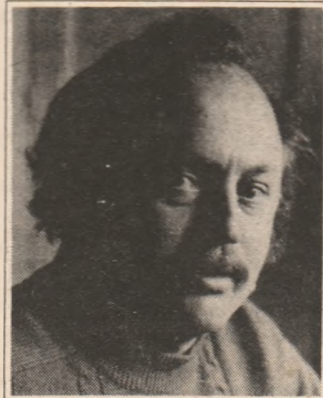
Salonul de iarnă al cărții

BRAȘOVUL a găzduit și în acest decembrie *Salonul de iarnă al cărții*, organizat de Societatea Patronilor de Edituri din România (SPER) cu sprijinul Inspectoratului județean pentru cultură. Festivitatea de inaugurare a avut loc la Teatrul dramatic "Sică Alexandrescu" în ale cărui foaiere au fost amenajate standurile expoziției de carte. Tot în cadrul Salonului a avut loc, la Liceul Andrei Șaguna, o Conferință ASPRO cu tema: *Premise la o discuție despre ideea de direcție în literatura română*. Lansări de cărți la standurile expoziției, simpozioane, vizitarea de către participanți a Poeniei Brașov au completat programul ac-

tui Salon de carte la care au participat atât edituri de stat cât și particulare.

Sorin Titel în memoria Timișoarei

O PLACĂ memorială pe clădirea în care Sorin Titel a locuit între 1964 și 1971 și numele său dat unei străzi perpetuează, la Timișoara, amintirea acestui scriitor legat prin atîtea

Euromarionete '94

PE LÎNGĂ multe alte ambiții profesionale pe care le are regizorul Ion Mânzatu, directorul *Teatrului de Marionete* din Arad a fost și rămîne cea legată direct de teatrul de păpuși și marionete. De aici s-a născut la fel de ambițiosul festival internațional *EUROMARIONETE '94*, un festival în care invitații - participanți participă direct, timp de șase zile (1-6 decembrie) la sărbătoarea teatrală, renunțându-se la obiceiul vizitelor scurte, adică venit, jucat, plecat. Astfel trupele pot vedea toate spectacolele, pot lua contact direct cu mișcările din teatrul de păpuși, pot compara și evalua, avînd la bază criteriile valorice impuse sau dorite de festival. În șase zile s-au jucat 18 spectacole românești și străine, spectacole de referință pentru teatrul de păpuși și pentru toate deschiderile lui. (M.C.)

fire spirituale de marele oraș vestic. Apropiata împlinire a 10 ani de la moartea sa a prilejuit, tot la Timișoara, în ziua de 9 decembrie a.c., o manifestare comemorativă. Dimineata la Asociația scriitorilor și după-amiază la Biblioteca județeană s-au purtat discuții despre opera lui Sorin Titel și au fost evocate momente din viața sa. A avut loc vernisajul unei expoziții memorial-documentare. Au participat, din

București și din Timișoara: Maya Belciu, Eugen Bunaru, Livius Ciocărlie, Iosif Cheie-Pantea, Gabriel Dimisianu, regizorul Stere Gulea, dr. Mircea Lăzărescu, Mircea Mihăieș, artistul plastic Ciprian Radovan, Marcel Turcu, Cornel Ungureanu, Horia Vasilescu, Daniel Vighi, precum și Ligia Titel-Brînzănescu și Bazil Brînzănescu, sora și cumnatul scriitorului. (G.D.)

13.XII.1693 - a murit mitropolitul Dosoftei (n.1624)
13.XII.1887 - s-a născut Mihail Cruceanu (m.1987)
13.XII.1901 - s-a născut Alexandru Biliurescu
13.XII.1907 - s-a născut Grigore Băjenaru
13.XII.1983 - a murit Nichita Stănescu (n.1933)

14.XII.1910 - s-a născut Gaby Michailescu
14.XII.1932 - s-a născut Dumitru Solomon
14.XII.1941 - s-a născut Iulian Neacșu
14.XII.1942 - a murit Barbu Marian (n.1876)
14.XII.1946 - a murit I. Al Brătescu Voinești (n.1868)
14.XII.1986 - a murit Constantin Chioralia (n. 1902)

15.XII.1884 - s-a născut G. T. Niculescu-Vorone (m.1984)
15.XII.1887 - s-a născut Cella Delavrancea (m.1991)
15.XII.1887 - s-a născut Ade Hertz (m.1936)
15.XII.1921 - s-a născut Nicolae Barbu (m.1985)
15.XII.1924 - s-a născut Papp Ferenc
15.XII.1933 - s-a născut Dan Rebreanu
15.XII.1963 - a murit Leca Morariu (n.1888)
15.XII.1980 - a murit Ion Maxim (n.1929)
15.XII.1993 - a murit Aurel Martin (n. 1926)

16.XII.1881 - s-a născut Ion Al.Vasilescu-Voljean (m.1960)
16.XII.1924 - s-a născut Hajdu Zoltán (m.1982)

16.XII.1952 - s-a născut Rolf Bossert
16.XII.1962 - a murit Cezar Drăgoi (n.1925)
16.XII.1967 - a murit Alexandru Hodoș (n.1893)
16.XII.1989 - a murit Franz Liebhardt (n.1899)
16.XII.1993 - a murit Ovidiu Constantinescu (n. 1914)

17.XII.1905 - s-a născut Dionisie Pippidi (m. 1993)
17.XII.1930 - s-a născut Felicia Marina
17.XII.1933 - s-a născut Eugenia David
17.XII.1934 - s-a născut Vasile Rebreanu
17.XII.1941 - s-a născut Liviu Petrescu
17.XII.1947 - s-a născut Vasile Romanciuc

18.XII.1903 - s-a născut Ilarie Voronca (m.1946)
18.XII.1928 - s-a născut Victor Bărlădeanu
18.XII.1929 - s-a născut Dionisie Șincan
18.XII.1977 - a murit Teodor Scarlat (n.1907)
18.XII.1985 - a murit Liviu Rusu (n.1901)

19.XII.1920 - s-a născut Neculai Chirica
19.XII.1921 - s-a născut Dinu Pillat (m.1975)
19.XII.1925 - a apărut, la București, revista *Cetatea literară*, condusă de Camil Petrescu

20.XII.1861 - s-a născut Constantin Mille (m.1927)
20.XII.1921 - s-a născut Israil Bercovici (m.1988)
20.XII.1929 - s-a născut Al.Căprariu (m.1988)

20.XII.1935 - s-a născut Daniel Drăgan
20.XII.1943 - s-a născut Magda Ursache

21.XII.1865 - s-a născut G.Bogdan Duică (m.1934)
21.XII.1904 - s-a născut Constantin Apostol
21.XII.1913 - s-a născut Nicolae Costenco (m.1993)
21.XII.1915 - s-a născut Ada Orleanu
21.XII.1933 - s-a născut Dan Zamfirescu
21.XII.1936 - s-a născut Iuliu Cărchelan
21.XII.1960 - s-a născut Lorina Bălteanu
21.XII.1966 - a murit Valeriu Ciobanu (n.1917)

22.XII.1898 - s-a născut Virgiliu Monda (m.1991)
22.XII.1918 - s-a născut Valentin Raus
22.XII.1928 - a murit Ioan Nădejde (n.1854)
22.XII.1944 - s-a născut Dan Mutașcu
22.XII.1956 - a murit Nicolae Labiș (n.1935)
22.XII.1985 - a murit Constantin Ionciță (n.1936)

23.XII.1924 - s-a născut Ion Trandafir
23.XII.1930 - a murit Constantin Z. Buzdugan (n.1870)

24.XII.1872 - a murit Radu Ionescu (n.1834)
24.XII.1922 - s-a născut Victor Torynopol (m.1985)
24.XII.1933 - s-a născut Ion Ţugui

24.XII.1934 - s-a născut Ștefan Melnic
24.XII.1941 - s-a născut Gheorghe Voda
24.XII.1979 - a murit Ion Bălan (n.1909)

25.XII.1901 - s-a născut Ion Stoia Udrea (m.1977)
25.XII.1919 - s-a născut Horia Delianu
25.XII.1927 - s-a născut Mihai Stoian

26.XII.1912 - s-a născut Neagu Rădulescu (m.1972)
26.XII.1920 - s-a născut Felix Milorad
26.XII.1943 - a murit Gh.Proca (n.1867)
26.XII.1962 - a murit Radu Stanca (n.1920)

27.XII.1897 - s-a născut Tudor Vianu (m.1964)
27.XII.1906 - s-a născut Emil Giurgiuca (m.1992)
27.XII.1911 - s-a născut Ion Schintee
27.XII.1926 - s-a născut Nicolai Savostin
27.XII.1962 - a murit Erwin Wittstock (n.1899)

28.XII.1917 - s-a născut Ștefan Stătescu
28.XII.1920 - s-a născut Nagy Olga
28.XII.1941 - s-a născut Ioana Em.Petrescu (m.1990)
28.XII.1942 - s-a născut Valentina Buzilă

29.XII.1873 - s-a născut Ovid Densusianu (m.1938)

29.XII.1876 - s-a născut Lia Hârsu (m.1964)

29.XII.1894 - s-a născut Emilian I.Constantinescu (m.1977)

29.XII.1907 - s-a născut Petre Iosif (m.1978)

29.XII.1909 - s-a născut Puia Florica Rebreanu

29.XII.1912 - s-a născut Radu Popescu (m.1985)

29.XII.1978 - a murit Franyó Zoltán (n.1887)

30.XII.1826 - s-a născut Iancu Alecsandri (m.1884)

30.XII.1892 - s-a născut George Magheru (m.1952)

30.XII.1894 - s-a născut Al.Marcu (m.1955)

30.XII.1924 - s-a născut Traian Bălăceanu

30.XII.1975 - a murit Zoe Verbiceanu (n.1893)

31.XII.1842 - s-a născut Iacob Negruzzi (m.1932)

31.XII.1889 - a murit Ion Creangă (n.1939)

31.XII.1919 - s-a născut Jean Grosu

31.XII.1953 - a murit Mărgărîta Miller Verghy (n.1865)

31.XII.1956 - a murit Eugen Herovanu (n.1874)

31.XII.1980 - a murit Ana Mășlea-Chirilă (n.1936)

Marcel Mihalaş, poet și eseist

ÎNDATORĂM lui Valeriu Cristea strângerea laolaltă a celor mai semnificative scrieri ale lui Marcel Mihalaş, din domeniul poeziei și eseisticii, în volumul intitulat *Întoarcerea la cuvinte*, apărut la Cartea Românească în 1990. Această ediție, impecabil alcătuită, îl apără de uitare pe atât de discretul și de puțin productivul poet și eseist, la al cărui singur volum apărut în timpul vieții (*Nume*, 1967) este greu de ajuns, ca și, de altfel, la eseistica și critica sa, rămasă ascunsă, pînă la ediția lui Valeriu Cristea, în paginile revistelor, îndeosebi ale *României literare*. Acum cititorul are sub priviri aproape toată producția poetică a lui Marcel Mihalaş, pentru că volumul *Între nume și lucruri*, precum și o parte din producția lui eseistică, din care editorul a considerat demne să figureze în sumar unsprezece titluri. Dintre acestea, într-adevăr, se impune atenției, nu doar prin întindere, studiul consacrat jurnalului ca specie literară ("cazul românesc"). Asupra lui vom reveni.

Marcel Mihalaş ilustrează, și în poezie și în eseu, categoria autorilor laconici, cu elaborație dacă nu dificilă în orice caz foarte filtrată, nelăsînd să ajungă în pagina destinată tiparului decât ceea ce ei consideră că este expresia "definitivă" a mesajului lor artistic și intelectual. Autori ca Mihalaş cred în perfecțiune sau, oricum sînt muncitori, chinuți de mirajul atingerii ei, dispuși mai degrabă să nu se exprime decât să se exprime "imperfect", impropriu, un adevărat "sacrilegiu". Astfel interpretez eu poezia *Incantație*, cu mereu invocatul vers "nu vreau să las urme, nu vreau să las", care, mai mult decît o clamare a umilității (a umilintei filosofice), mie îmi pare să exprime refuzul de a "râni" visul de perfecțiune, de a-l macula prin expunere trdnică, împiedicată în "amănunte". Iată: "Nu vreau să las urme, nu vreau să las/E-un sacrilegiu fiecare pas/Fiecare urmă care-o fac pe mal/e-o rană în esențial/Ah! mii de tăieturi mărunte!/Tot amănunte, numai amănunte." În aceeași serie de semnificații putem așeza și poezia *Întoarcerea soldaților*, cu memorabila viziune a dării înapoi a filmului vieții, înapoi către clipa originară, comportînd sugestia refacerii și redefinirii, a rescrierii ameliorate a existenței. Ispitit, fascinat de perfecțiune, poetul admite totuși că aceasta rămîne un proiect ideal, o aspirație spre absolut a spiritului, și că, acționați de omeneștile patimi, marcați de "cicatricile iubirii", "nu putem căpăta luciu calm de statuie": "Nu putem căpăta luciu calm de statuie -/Sub veșminte, în carne, iată, coboară și suie./ Printru nervii, printre vine se ascund, se ivesc/ Cicatricile iubirii - tatuajul nostru firesc". Adîncirea în somn este resimțită de poet ca o soluție benefică, evocată în reprezentări ce îl așază pe Mihalaş în

marea linie a lincilor noștri care au cultivat acest motiv poetic, de la Eminescu încocoace: "Cînd hainele-oboselii le dezbrac/ Îmi pare somn- n care mă scufund/ Culcușul răcoros al unui lac/ Cu rotitoare ape, fără fund// Plutește deasupra nuferi albi, de nea/ Încălțînd în lujeri ființa mea/ Și pești lunateci luncînd tăcut/ Trec pe sub pleoapa mea înspre trecut/ După fărîmăturile de stele/ Ce de pe cer coboară-n apă, grele/ Va lumina ființa mea, va lumina/ Adîncu-acestei liniști, ca o stea/ Ce-n apă virtual și-a împietrit trupul cel viu, incandescent, fluid".

De o stranie originalitate sînt poeziile gnomonice din volumul postum *Între nume și lucruri*. Înțenția dietii a autorului de a compune pentru editura Ion Creangă un șir de poezii-definiții, referitoare la componentele ale universului domestic și la obiceiurile copilăriei, a fost pe parcurs "trădată" prin imprimarea unor sensuri și a unei simbolistici care transcend temele enunțate în titluri. Jucăușele poeme (ca ton) despre minge, cerc, solnița, dulap, masă, pat etc. devin meditații morale și dobîndesc, cum observa și Valeriu Cristea o "dimensiune filosofică". *Cercul*: "Jocul cu cercul nu-i atât de ușor/ Pe cît ne pare nouă, adesea, tuturor// El se rotește ca roata, ca soarele/ De nu ne mai țîn nici mințea, nici picioarele.../Jocul cu cercul e jocul cel mare/ E-ncercuire și-ncercare". *Solnița*: "Solnița-i un fost vapor/ Scufundat de mîni în mare/ Scos apoi încetisor, / Mii de ani, cu greu, de soare// Oameni, cai, lei în neștire/ Au trăit pe punte-odată/ Ne-au lăsat în amintire/ Numai sarea lor curată". *Masa și patul*: "Lampa pîlpîie blind/ Se desface-o lumină/ Fața noastră, pe rînd/ Către masă se-ncîlină// Și apoi, liniștiți/ Ne-ndreptăm la culcare.../ Nu vom fi biruiți/ Deșteptarea mi-i mare/ Între masă și pat/ Între somn și trezie/ Se păstrează curat/ Parc-un timp de vecie". Aceste deschideri spre reflecția ontologică fac legătura cu poemele așîtat filosofice din ultimul ciclu (*Nume*, *Ih*) cum ar fi: *Holderlin*, *Norwid*, *Hegel*, *Herder*, *Descartes*.

ESEISTICA lui Marcel Mihalaş, clară, densă, exactă în orice formulare își urmărește cu eficiență mobilurile pe care și le-a fixat, procedînd în același spirit al laconismului de care am amintit înainte. Fiind astfel nu e totuși andă și chiar o pură reconstituire istorico-literară, cum este aceea a misiunii diplomatice a lui Vasile Alecsandri, e susținută de tensiuni ideatice care imprimă textului o caracteristică însușire. Fără a pierde vreun moment din vedere tema centrală, eseistul recurge des la comparații și asocieri care mărturisesc temeinica sa cultură umanistă. În tot ce susține nu-i simți niciind vreo ezitare și chiar uneori stilul său pare venetos, deși această impresie vine din faptul că el își domină în chip desăvîrșit subiectul. Scriind

despre Herder, despre o nuvelă a lui Dostoevski, despre concepția lui Cehov, despre un roman al lui Trifonov, despre structura muzicală a prozei lui Sorin Titel, dar și despre o antologie poloneză din lirica lui Eminescu (știa și poloneza, altfel n-ar fi scris!) dă oriunde sentimentul că a cercetat tot ce se putea cerceta în legătură cu aceste subiecte, a căror diversitate poate deconcerta. Viziunea lui era însă unitară, punctul de perspectivă același.

În studiul despre jurnal, redactat în 1986 are premoniția, am putea spune, de a cădea pe o temă care interesează azi, la noi, pe toată lumea. Mulțimea jurnalelor apărute după 1989, a memoriilor culturale și politice, a mărturisirilor despre gulag, î-ar fi oferit lui Mihalaş noi argumente pentru susținerea ideilor ce-i structurează studiul. Fără a-i modifica însă aceste idei, schemele de clasificare propuse acolo. Tot ce a apărut nou "intră" în acele scheme, rămînuându-ne însă regretul de a nu ști cum ar fi reacționat Mihalaş față de materia unor mari opere memorialistice de care nu a mai avut cum să ia cunoștință. Printre altele: jurnalul lui M. R. Paraschivescu, *Jurnalul fericii* al lui N. Steinhardt, memoriile lui I. Negoitescu jurnalul lui Mircea Zăciu (se referă totuși la *Teritoriile acestuia*, cartea din 1976). Străbătînd jurnalele scriitorilor români, vechi și noi, M. Mihalaş are sentimentul unor posibile redefiniri ale locului acestora, cum ar fi de pildă în cazul lui Gala Galaction, crezut, pînă la lectura jurnalului, un "scriitor de rîndul doi, cel din spate, al raftului bibliotecii" iar acum apărîndu-i ca "o mare personalitate a culturii române". O pagină admirabilă, conținînd și cîteva elemente de autopoortret moral, este aceea în care M. Mihalaş discută raportul dintre orgoliu și psihologia autorilor de jurnale, în aprecierea cărora mărturisește că a trebuit să-și înfrîngă cîteva prejudecăți.

AM EVOCAT altă dată momentul venirii lui Marcel Mihalaş, în 1965, în redacția *Gazetei literare*, angajat de Tiberiu Utan cam împotriva voinței noastre, a grupului tinerilor redactori de atunci, suspicioși față de cineva care ni se propunea de "sus" și despre care mai aflasem, pe deasupra, că nu era de formație filolog, ca noi, ci inginer chimist. Utan a căutat să ne convingă, în convorbiri cu fiecare, că protejatul său,

15.VIII.1937 - 13.XII.1987

descoperit... la spital, unde avuseseră paturile învecinate, este un tînăr de valoare, un om deosebit, un om rar pe care cu siguranță, ne spunea Utan întărînd nota patetică, îl vom îndrăgi. Așa a fost, fiindcă repede am recunoscut în noul redactor valoarea intelectualului și noblețea omului, a omului social și afectuos, cum era în anii tinereții, adică atunci cînd boala nu-i modificase, ca mai tîrziu, felul de a fi. Luciditate, precizie în formulări, logică perfectă în argumentare, informație mereu la zi, acestea erau trăsături care îl impuseseră în ochii noștri nu doar ca redactor de o competență imbatabilă, dar și ca om cu păreri totdeauna de luat în seamă despre ce se întîmpla cu noi și cu lumea noastră. Mergeam în biroul lui și mă rugam de el să comenteze nu știu ce întîmplare de răsunet, să analizeze cutare eveniment din viața internațională, o luare de atitudine a lui Gorbaciov, să zicem, sau debarcarea americanilor în Grenada, după cum îmi amintesc, și o făceam nu atît pentru a afla de la el "adevărul" în legătură cu astfel de lucruri, cît pentru plăcerea, pentru bucuria de a-l putea urmări cum face conexiuni logice, cum apasă pe cele mai potrivite aspecte, cum îndepărtează una după alta, cu deplină siguranță, aparențele.

Și tocmai această inteligență de vîrf, acest calm desăvîrșit al deducțiilor logice au fost dislocate de boala din anii din urmă, cînd era torturat de angoase și insomnii. În vara lui 1986 s-a petrecut un reviriment-surpriză al poeziei de a scrie, după ani lungi de inapetență. Scria tot timpul, febril, frenetic, poezii și studiul despre jurnal. Ca niciodată înainte își suna prietenii spre a le citi ce compusese în acea zi și le cerea părerea. Urmăream cu bucurie această ebuliție dar și cu teamă, pentru că simțeam că e vorba de o supremă încordare după care va urma prăbușirea. Cum s-a și întîmplat.

Gabriel Dimisianu

Cuvântul care NU zidește

-urmare din pag. 3-

Nărăvuri care urcă pînă la ministere (al Culturii, al Învățămîntului, al Sănătății, al Justiției, al Turismului, al Agriculturii, al Industriilor etc.), repopulate în ultimii doi ani cu vechi activiști sau kulturnici), și pînă hăt în parlament, acolo unde se desfășoară și se împlinesc toate după bunul plac al unui domn, Oliviu Gherman, (care uneori se prefacă că doarme) sau al unui alt domn, Adrian Năstase care, aidoma unui vîritabil prestidigitator, face să dispară cât ai bate din palme pericolul de a fi puși la popreală marii corupți ai acestei țări ori luptă din răspuțeri să naționalizeze încă o dată casele care s-ar cuveni (dacă justiția ar putea să-și impună dreptul sacru de a stabili adevărul) celor ce au fost scoși în mai puțin de o oră și aruncați în stradă, între anii '45-'50. Dar cum să se poată stabili adevărul? Domnul Năstase transpiră din greu la această importantă lucrare ("pentru toți ai noștri") în consens cu domni Vadim, și Gavra, și Verdet, și Funar, și părintele Tatu de la Plumbuita, dar și cu fostul dizident

Mihai Botez, apărător al unei imagini bune, ideale a țării la Washington, cu domnul Gionea apărătorul Constituției și...mai știm noi cu cine, "persoană însemnată". Subliniind, însă, că mirabilul cuvânt *consens*, ajuns în dealul Cotrocenilor și îmbrăcînd haină sobră dar strălucitoare, de paradă, se transformă în sintagma *consens național*. Sintagma scumpă domnului Iliescu nu doar pentru că o roștește cu obstinație ori de cîte ori ceva nu merge după "pohta" domniei sale, ci pentru cuprinderea ei largă, pentru impulsurile dictatoriale pe care le ascunde, cum sunt cele din 13-15 iunie '90, din septembrie '91 sau, cu voia ori fără voia domnului Gionea, cele din cuvîntarea ținută astăprimăvară la Satu-Mare, dar și pentru multe alte înțelesuri pe care le poate avea, cum ar fi cel de ademenire a noi "verigi" (ca Mitrea și Croitoru), cel de provocare artificială a unei crize a hîrtiei de ziar și nu cel din urmă sau mai puțin important, înțelesul de *capcană* întinsă mereu opoziției!

Procedeu e vechi, l-au folosit prin anii '46-'47

"tovarășa Ana", Groza și Dej. Atunci nu se vorbea de consens național, cuvîntul național era pus la index, scos din uz, iar celălalt, consens, nu încăpea în limba lor de lemn, fiind prea greu de pronunțat. Însă printr-un slogan aproape identic, acela de largă *concentrare democratică*, a fost distrusă opoziția. Oare domnul Cunescu nu-și mai amintește ce s-a întîmplat cu Partidul Social Democrat? Să fie atât de uituc? Titel Petrescu nu s-a lăsat ademenit de sloganul despre democrația comunistă, dar alții ca Rădăceanu sau Voitec au fost momiți. Și ce s-a ales din partid?

În anii din urmă, la fel de uituc dar și lacom de putere a fost, se pare, și domnul Radu Câmpeanu. Ori poate nu a fost uituc, dar a ignorat drama și crucea pe care a purtat-o în spate Gheorghe Tătăreanu, un mare naiv care s-a lăsat prins în odioasa capcană. Și ce s-a ales din Partidul liberal, cîndva ziditor de țară? Dar din viața lui Gheorghe Tătăreanu? Ce s-a ales din partidul domnului Radu Câmpeanu?

CRONICA LITERARĂ

de Ioana Pârâulescu

Viața ca un dulce coșmar

RADU ALDULESCU

AMANTUL COLIVĂRESEI

Radu Aldulescu, *Amantul Colivăresei*, Editura Nemira, București, 1994, 456 p., 4000 lei.

EMEII: bete, treze, ameteite, frumoase, urite, murdare, curate, elegante, sărace, senzuale, bătrâne, gingașe, lesbiene, pasionate, muncitoare în schimbul de noapte, acrobate la circ, studente în vacanță, periculoase sau în pericol, singure, amenințate, ciudate, fidele, iubite de o noapte, de un anotimp, vii, reale, insistente, absente, cu pandalii, cu nuri.

Bărbați: beți, treji, ameteți, hoți, sudori, porcari, boxeri, proxeneți, boschetari, pușcăriași, șefi de echipă, emigranți, soldați, descumcâreți, homosexuali, șăgalnici, muncitori, bătăuși, nebuni, virili, umili, nestatornici, bine făcuți, prost povățuiți, fără bani, fără mamă, fără Dumnezeu, slabi de înger, nepăsători, iubăreți, păguboși, isteți, buni, triști, revoluțari, fără noroc.

Medii: periferia Bucureștiului, Fabrica de piine, Fabrica de motoare, Policolor, bodegi, bufete, restaurante, dormitoare comune, blocuri, hoteluri, Perțihani, Eforie, militarie, tramvai, strand, stradă, pușcărie (Rahova, Poarta Albă), spital.

Aceasta este o parte din materia primă a romanului *Amantul Colivăresei*. Radu Aldulescu reușește să o stăpânească fără greutate și fără să se înămolească în epicul dens al cărții. Foșgăiala, mișcările dezordonate ale personajelor, dialogurile brute și ades brutale, trecerea dintr-un mediu în altul sînt controlate strict de o tehnică prozastică limpede. Perspectiva naratorială este în continuă schimbare și niciodată incertă, planurile temporale se intersectează și se înlocuiesc într-un ritm bine măsurat, anticipările și rememorarile se împletesc într-o țesătură rezistentă. Replica la persoana I se

transformă pe neobservate în stil indirect liber. Radu Aldulescu își confirmă vocația de romancier pe care o anunța prima sa carte, apărută în 1993.

Din întâmplare, cronica la primul roman al lui Radu Aldulescu, *Sonata pentru acordeon*, a apărut tot în ultimul număr al *României literare*, exact acum un an. Atmosfera de sfîrșit de an, veselia forțată din noaptea dintre ani, măștile de carnaval și paiatele, dezlănțuirea simțurilor și aburii băuturii care corespund, prin tradiție, Revelionului, se potrivesc de minune cu scenele din cărțile lui Radu Aldulescu. *Amantul Colivăresei* este deja al treilea roman al acestui surprinzător autor, hotărît să se impună în viața noastră literară în care romancierii nu abundă. Între *Sonata pentru acordeon* (carte premiata de Uniunea Scriitorilor) și *Amantul Colivăresei* prozatorul a găsit de cuviință să scrie și un roman la limita pornografiei, *Îngerul încălecat*, care trebuie pus într-o paranteză a creației sale, căci este de o valoare și un gust cel puțin îndoielnice. Observațiile pe care le-am făcut în cronica de acum un an rămîn valabile și pentru *Amantul Colivăresei*: contrastul între mediile periferice, personajele necizelate din lumea lui Radu Aldulescu și neteziimea perfectă a stilului, conștiința teoretică și stăpînirea unei tehnici narrative optzeciste. În plus, explorarea unei zone în care puțini romancieri au îndrăznit să pătrundă și o capacitate ieșită din comun de înțelegere a tuturor "relelor" lumii.

Aparent un roman de formare (pentru că personajele principale sînt urmărite din copilărie pînă în preajma mijlocului vieții), cartea lui Radu Aldulescu este mai degrabă o specie originală de roman de deformare: deformarea individului odată cu cadrul în care trăiește, explicabilă istoric, căci acțiunea se petrece prin anii șaptezeci, optzeci, așadar în plin comunism. Ca în excepționalul film *Căința* al lui Abuladze, generația a doua, copiii de "ștabi" comuniști (aici un subministrul) scapă de sub controlul părinților, îi părăsesc și uneori le plătesc păcatele. Deși miza romanului *Amantul Colivăresei* nu este una politică, atmosfera comunistă tot mai irespirabilă este prinsă perfect. Ca întotdeauna, personajele lui Radu Aldulescu nu sînt defel niște "conștiințe", ele trăiesc cum se nimerește și fără să se sinchisească de problemele celorlalți. Dar șurubul se strînge și pentru ele și cele câteva aluzii politice abia sesizabile în debutul romanului devin un adevărat coșmar la sfîrșit. Mite (Dimitrie sau Miteluș), unul dintre cei trei fii ai subministrului își părăsește familia de timpuriu și

CERSETORUL DE CAFEA

de Emil Brumaru

Consuela subită

Fișă pentru romanul *libertin*

CONSUELA își destrăma numele, își înțepa mameloanele de unt negru cu ace de pin, își băga țipetele în propriile-i urechi intime pînă la creier, își smulgea bucele moi de la ceafă, își strivea nările străvezii într-o menghină de abanos, își turna praf liric de plîns în orizontul mioritic și berbecal al genelor, își pudra limba cu fosfor, își sfărîma falangele cu ciocănele de consultat pianе dezacordate, clitorizînd, clitorizînd... Amintirile ei erau scrise cu flaute muiate în plopi. Liniștea avea cheutori în care roțile caleștilor fluide intrau, în diminețile palide, întru totdeauna. Nimeni nu reușea să-i vadă suflul. Visa crini despicați și rouă umplută cu-amurg. Un porțelan răutăcios îi imita trupul de carne. O piarsică îi mima inteligența. Își turna pe unghii oje dărîmate spre-a putea să admire la capătul degetelor cadavre subtiri. O, zgura de fistic a parcului episcopal, brebeneii inflamați de invidie, cutremurarea delicioasă din flamuri, vîntul fin, răsfoind enigmatic, pe-alei, *Eros și magie în Renaștere*, o!! Blazoane pustii...

duce o viață incoerentă, grea și adesea periculoasă, dar, în felul ei, liberă. Această libertate a omului care nu se simte dator față de nimeni și față de nimic, asociată cu un fatalism genuin, precum și clipele de uitare de sine, în dragoste, îndulcesc coșmarul vieții. Căci viața lui Mite este un coșmar, la fel ca viața celor pe care, un timp mai lung sau mai scurt, îi îndrăgește: Colivăreasa, mult mai în vîrstă decît el, totuși iubita lui, Bajnorică, orfanul înțilnit în armată cu care colindă lumea, Norica, fata dintr-o stație de tramvai, Dorina, fata Colivăresei și, desigur, "frățiorii" săi, Nicușor, plecat în America și Costel cel studios, "tăticuțul" și mama, profesoara Aura Cafanu.

Scenele naturaliste și limbajul frust, argotic al cărții sînt înecate într-un soi de duoșie perversă sau "sfătosenie parsivă" (308). Deși nu i se poate contesta prozatorului știința adevării, tendința de a abuză de descrierile erotice în cele mai diverse variante este evidentă. Cartea nu ar fi avut decît de

cîștigat dacă autorul ar fi renunțat la o parte din ele. În hățușul vieții, personajele lui Radu Aldulescu se pierd și se regădesc, mereu schimbate, dar în esență aceleași: dornice să fie lăsate să trăiască și să iubească așa cum vor, așa cum pot, fără amestecul nimănu. Or, tocmai asta e imposibil în lumea lor diabolică. Între debutul romanului, de un calm mincinos (tatăl pregătindu-se de aniversarea fiului de care nu știe să fie aproape) și sfîrșitul lui negru (bisericele orașului sînt dărîmate, în închisori oamenii sînt uciși în bătaie), nimeni nu e stăpîn pe viața lui.

Cu toate lungimile și exagerările sale, romanul *Amantul Colivăresei* este izbit, amintind întrucîtva de primele cărți ale lui Breban, cu mai puțin dostoevskianism și mai mult control narativ. Radu Aldulescu și-a deschis pînă acum două piste: cea din primul roman, continuată aici, și cea din *Îngerul încălecat* care ar fi mai bine să rămînă o experiență izolată. Așadar: va urma!

P.S.: Cărțile comentate la *Cronica literară* de-a lungul anului 1994 sînt:

- Petru Dumitriu, *Incognito*
- Ion Mureșan, *Poemul care nu poate fi înțeles*
- Nichita Danilov, *Apocalipsa de carton*
- Livius Ciocârlie, *Paradisul derizoriu*
- Daniel Corbu, *Documentele haosului*
- Vintilă Horia, *Un mormînt în cer*
- Luca Pițu, *Fragmente dintr-un discurs in(?)comod*
- Ion Stratan, *Ruleta rusească*
- Ion Manolescu, *Întîmplări din orașul nostru*
- Octavian Paler, *Don Quijote în Est*
- Dan Stanciu, *Simetria fierbinte*
- Matei Călinescu, *Ion Vianu, Amintiri în dialog*
- Alexandru Mușina, *Aleea Mimoszei*

- Pavel Chihaiia, *Treptele nedesăvîrșirii*
- Ion Caraion, *The Error of Being/ Greșeala de a fi*
- Mircea Cărtărescu, *Dragostea*
- Costel Baboș, *Un om din Wayfalua*
- Sonia Larian, *Biblioteca Fantastică*
- Ioan Es. Pop, *Ieșirea fără ieșire*
- Gellu Naum, *Fața și suprafața*
- Simona Popescu, *Juventus*
- Alexandru George, *La sfîrșitul lecturii IV*
- Mircea Săucan, *Parastasil*
- Judith Mészáros, *We all live in a yellow submarine*
- Miron Radu Paraschivescu, *Jurnalul unui cobai*
- Viorel Marineasa, *Daniel Vighi, Rusalii '51*
- S. Damian, *Scufița Roșie nu mai merge în pădure*
- Andrei Bodiu, *Cursa de 24 de ore*

- Dumitru Chioaru, *Noaptea din zi*
- Mircea Cărtărescu, *Travesti*
- Arșavir Acterian, *Jurnal în căutarea lui Dumnezeu*
- Virgil Nemoianu, *Arhipelag interior*
- Ion Omescu, *El & Celălalt*
- Diana Manole, *Bărbați și femei - 29 în ordine alfabetică*
- Gabriel Liiceanu, *Despre limită*
- Ion Negoitescu, *Straja Dragonilor*
- Radu Aldulescu, *Amantul Colivăresei*

Cer iertare celor pe care i-am nedreptățit, mai ales prin omisiune. Destule cărți (în special de poezie) despre care aș fi vrut să scriu n-au mai încăput în totuși multele săptămînii ale anului. Destule scrisori pe care le-am primit au rămas fără răspuns. "Cronica literară" este scrisoarea mea săptămînală. (I.P.)

Cu și fără
bun-gust

VOLUMUL cuprinde poezii scrise de Marin Sorescu în ultimii ani. Cele mai multe sunt satire și se referă fie la "condițiile de viață" de care aveau parte românii în timpul lui Ceaușescu, fie la simulacrul de democrație de după căderea acestuia. Există și una inspirată în mod evident de experiența de ministru a poetului (este vorba de *Răbdare*, în care se dă o replică

Marin Sorescu, Traversarea, poezii, cu o postfață a autorului, Editura "Creuzet", București, 1994, 144 p., 2500 lei.

ingenioasă zăriești: "Mă săcâiți / Cerând mereu transparentă / Bobul de grâu, în pământ, / Pretinde o anumită densitate / A beznei / După ce l-au semănat / Cu înfinită grijă și pios ritual, / Țăranul nu umblă zilnic la el, pe brazdă, / Să vadă dacă are de gând / Să ncolțească.")

Inteligent, inventiv, dar și înclinat spre frivolitate, așa cum îl știm din cărțile anterioare, autorul reușește cu adevărat să ne emoționeze numai atunci când ia în considerare dramatismul vieții din jurul său:

"O dărdoră a morții ne-a cuprins, / Se moare cu un fel de frenezie / Și statul, curios, ar vrea să știe: / De ce dispare fiecare ins, / Cu brațele-i de muncă numai bune / De transformări și de înfăptuiri / Și chiar cu mațe chiorăind, nebune / Desprinsă-a se hrăni cu ce te miră / Iar medicii, cu ușa strănși, declară, / Că fac ravagii noi epidemii / Cum ar fi foamea, frigul - ce ocară! - / La care, doctor, n-ai

cum să te îți // Dar - asta-i bună - toți cei degerați / Sunt morți de fericire declarați." (*Dărdora*)

Interpretate pe această coardă gravă a lirismului, chiar și jocurile de idei devin emoționante:

"Rănitul s-ar fi rătăcit / În pădure / Dacă nu s-ar fi ținut după săgeată // Săgeata / Li ieșise mai mult de jumătate / Prin piept / Și-i arăta calea." (*Săgeata*)

De multe ori, însă, Marin Sorescu preferă registrul minor. El nu se poate abține să facă un poem dintr-un calambur:

"Trec romantic prin lume / Mirosind o floare de cui // Secretele parfumuri / Adulmecate numai de mine // Poetul se ține de starea paradisiacă / Deși floarea a evoluat industrial / Aseptica floare de cui." (*Tranșarea unui cui*); "De câte ori închid citatul / Simt în mine / Nu știu ce secretă jubilație / De polițist: / L-am închis și pe-asta / Mama lui de porc!" (*Am închis citatul*) etc.

Și răsăturile lirice de acest fel încă sunt grațioase. Dar se întâmplă destul de des ca poeziile să nu reprezinte altceva decât filosofări ieftine surprinzătoare prin lipsa de bun-gust. Poetului nu-i stă - nu-i mai stă - bine să facă paradă de dezinvoltură în tratarea unor mari teme filosofice:

"Acum / Ce fac eu în acest labirint / Părăsit pe pietroiul inimii mele?" (*Labirint*): "Am dat cep unei colosale / Surse de energie / Care frizează eternitatea." (*Nemuritor cu ziuă*); "De câte ori mânănc un măr / M-apucă remușcarea / Și-mi zic: // «Iar ai mâncat nenorocitul de măr al cunoașterii / Ca un prostanac»." (*Iarși și iarși*) etc.

Vorbe,
vorbe, vorbe

NICOLAE ȚONE (născut la 10 mai 1958, autor al unui volum de versuri, *Cred în tine ca în Dumnezeu*, publicat în 1992) se ocupă de mai mulți ani cu pasiune, dar și cu un vizibil amatorism, de eminescologie. Ideea lui este că nu s-a scris până în prezent "biografia ideală Eminescu" sau, cum o numește tot el, "biblia Eminescu". În așteptarea unui asemenea "monument de excepție pe care Eminescu îl merită", el ne oferă o suită de confesiuni ale unor eminescologi ca Augustin Z.N. Pop, Zoe Dumitrescu-Bușulengă, Edgar Papu, D. Vatamaniuc, Amita Bhoșe, Gheorghe Bulgar, ca și ale unor scriitori (patetici) ca Ioan

Alexandru, Adrian Păunescu, Petru Vintilă, Petre Ghelmez, despre ce a însemnat Eminescu pentru formarea lor, intelectuală și morală. Cu (multă) răbdare din partea cititorului, se pot găsi în aceste pagini informații semnificative și idei innoitoare în legătură cu opera poetului și cu iradierea ei în conștiințe. Ele sunt, din nefericire, înecate într-un ocean de fraze bombastice.

În conformitate cu programul lui Nicolae Țone însuși, care vrea să pregătească terenul pentru scrierea unei "biblii Eminescu", mulți dintre autorii invitați să-și spună cuvântul se lansează într-o sacralizare retorică a ilustrului predecesor. Asistăm parcă la un concurs de grandilocvență:

"Trăiesc fericirea de a fi intrat în panteonul genialității lui Eminescu". (Augustin Z. N. Pop)

"Eminescu a fost un potir, microcosm în macrocosm, în care s-a sintetizat tot spațiul și toate lacrimile de bucurie și de suferință și de înălțare ale poporului român". (Ioan Alexandru)

"În viziunea mea, El este Coloana Infinită a spiritualității noastre naționale". (D. Vatamaniuc)

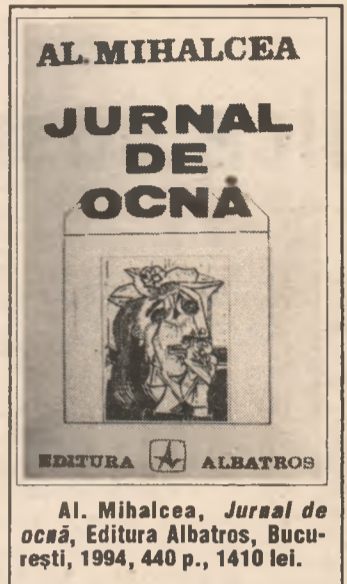

Nicolae Țone, Eminescu al nostru, dialoguri despre Eminescu, Editura "Vinea", București, 1994, 304 p., 3500 lei.

"La un veac de la trecerea în eternitate a poetului, ne dăm seama că Eminescu este sublima stea care, pe măsură ce se îndepărtează, își sporește lumina". (Petre Ghelmez)

Și așa mai departe. NU avem nevoie de o "biblie Eminescu". Ar fi binevenite însă oricâte cărți laice despre poet, scrise precis și nuanțat.

Despre
frică

Al. Mihalcea, Jurnal de ocnă, Editura Albatros, București, 1994, 440 p., 1410 lei.

NUMELE lui Al. Mihalcea este, fără îndoială, cunoscut cititorilor din paginile ziarului *România liberă*, unde apare frecvent sub articole curajoase despre abuzuri ale autorităților săvârșite în Constanța (autorul locuiește în prezent în acest oraș). Volumul *Jurnal de ocnă* reprezintă mai mult decât o producție gazetărească: el cuprinde o evocare a perioadei 25 martie 1959 - 23 martie 1962 în care Al. Mihalcea s-a aflat în închisoare din motive politice, ca și a altor momente, dinainte sau de după detenție, menite să facă inteligibilă această experiență sumbră.

Evocarea se remarcă prin luciditate, prin modul bărbătesc de reprezentare a suferinței. Nu este vorba de o viziune eroică - viziune care ar fi devenit inevitabil neverosimilă într-o carte scrisă la persoana întâi -, ci de o severitate a autorului cu sine. Sincer și tranșant, scuturându-se de orice iluzie ca de o gănganie dizgrațioasă, el se străduiește să povestească totul exact așa cum s-a întâmplat. Această sinceritate, departe de a exprima o atitudine placidă, o nepăsare față de propriul renume, este tumultuoasă, chinuitoare, aparținând unui om mândru, cu temperament de luptător. În plus, ea este servită de un autentic talent literar:

"Făcusem incredibila tâmpenie să-i spun jurnalistului, în primele zile de la dig, că voi evada cu primul prilej. Apoi am aflat că

e turnător cu vechi state, fusese plimbat din celulă în celulă la securitate, probabil că nu mai făcea față, îl lăsaseră nervii de-l aruncaseră în lagăr, la roabă. Tâmpenie, vorbe azvârlite-n vânt, căci n-am avut niciodată țaria de a încerca să fug, am urmat calea oilor care se îndreaptă cu cârdul către jungler, știusem că mă vor ridica și tot nu fugisem. Peste câteva zile a venit la mine, a rânjit sinistru, nu mai avea dinți, din gingii răsăreau niște cioturi, era supt, uscat, mi-a zis: ai vorbit urât despre mine, ce-ai spune dacă te-aș raporta că pui la cale o evadare?"

Ce-a văzut
un poet
român
în America

PRIMELE pagini ale cărții creează impresia că Gabriel Stănescu și-a propus să parodieze, în versuri, propaganda împotriva civilizației americane din anii războiului rece. Dar nu, poetul nu parodiază, ci chiar tună și fulgeră împotriva acestei civilizații:

"America din coșmarele subpământene ale bolnavilor de AIDS; / America femeilor gonflabile 100% made USA / Cu care poți să ai sex 24 de ore din 24 (satisfacție / Garantată); / America scaunului electric / Și America fariseismului politicianilor vorbind / La TV despre viitorul Americii; / America tuturor umilinelor / Și a tuturor deziluziilor / ... / Și America hoților de mașini nou-nouțe tocmai bune / Pentru a fi oferite lui Iisus salvatorul când va să vină; / America începutului și sfârșitului lumii din falsele / Viziuni ale falșilor profeti; / America viiturilor / Și America americanilor nativi exterminați cu sutele / De mii în numele civilizației ce se întinde acum ca o râie / Pe corpul unui muribund; / America gândaclilor de bucătărie / Și a gândacilor umani" etc. etc.

Aceasta a văzut Gabriel Stănescu în America. Este dreptul lui. Dar nu înțelegem de ce a trebuit să îndure atâtea suferințe, ca să se documenteze la fața locului, la mii de kilometri depărtare de patrie, când putea foarte bine să rămână acasă, comod, și să meargă doar din când în când la Biblioteca Academiei pentru a citi colecția ziarului *Scânteia*.

Cărți primite la redacție

- Nae Ionescu - **PRELEGERI DE FILOSOFIA RELIGIEI**. Ediție îngrijită, cronologie, notă asupra ediției și indice de Marta Petreu. (Biblioteca Apostrof, Cluj, 1994, 252 p., 2800 lei).
- Constantin Toiu - **CAFTANE ȘI CAFTELI**. Prepeleac doi, trei... (Editura Cartea Românească, Buc., 1994, 256 p., 1500 lei).
- Alexandru Tatos - **PAGINI DE JURNAL**. Ediție alcătuită de Liana Molnar-Tatos. Cuvânt înainte de Stere Gulea. (Editura Albatros, 1994, 552 p., 3500 lei).
- Vlad Zografi - **OMUL NOU**. Roman. (Editura Albatros, 1994, 262 p., 1300 lei).
- Vladimir Dumitrescu - **INCHISORILE MELE**. Memorii. Postfață de Silvia Marinescu - Bălcu. (Editura Albatros, 1994, 122 p., 600 lei).
- Ioan Ioanid - **ÎNCHISOAREA NOASTRĂ CEA DE TOATE ZILELE**, vol. IV. (Ed. Albatros, Buc., 1994, 208 p., 1500 lei).
- Eugen Bunaru - **OCHIUL POSTUM**. Poezii. Desene de Daniel Ursachi. (Editura Marineasa, Timișoara, 1994, 116 p., 950 lei).
- (Ioan Vinăla) Fintuș - **AMINTIRI DE PE MALUL CELĂLALT**. versuri. (Ed. Calende, Pitești, 1994, 72 p., 400 lei).
- Vasile Bardan - **NOAPTEA GRAVITAȚIEI**, versuri. (Ed. Eminescu, Buc., 1994, 120 p., 1000 lei).
- Ion Dragomir - **POEZII LA STATUIA LUI**, Basarabi, Constanța. (Ed. Metafora, 1994, 36 p., preț neprecizat).

- Horia Dulvac - **FEMEIA LUI GHIDIRMIC**, proză scurtă. (Ed. Ramuri, Craiova, 1994, 116 p., 1500 lei).
- Teodor Parapiru - **CHINTĂ ROYALĂ**, povestiri polițiste. (Ed. Alma, Galați, 1994, 64 p., preț neprecizat).
- Ion Lucian Murnu - **IDEE ȘI MEȘTEȘUG**. Îngrijitor ediție: Maria-Ana Murnu. Prefață: Pavel Șușară. (Ed. Staff, Buc., 1994, 312 p., 2500 lei).
- Vasile Macovicuic - **VERSURI PENTRU CAII SĂLBATICI**. (Ed. Didactică și Pedagogică, Buc., 1994, 76 p., 1000 lei).
- Grigore Lăpușan-Transilvan - **ZIDURI ȘI SĂGEȚI**. (Ed. Romfel, Buc., 1994, 64 p., 1500 lei).
- Ioan Lascu - **MAREA ÎNTĂRZIERE**, poezii. (Biblioteca

- "*Ramuri*", Craiova, 1994, 60 p., 1000 lei).
- Gabriel Stănescu - **AMERICA! AMERICA!**. (Biblioteca Euphorion, Sibiu, Colecția de poezie, 1994, 56 p., 1000 lei).
- Mihai Avasilcăi - **FANFAN, RECHINUL PUȘCĂRIILOR**. Memorial al foamei, umilinței și durerii. Cu o postfață de Dorin Spineanu. (Ed. Boema, Iași, 1994, 188 p., 2100 lei).
- Alexandru-Cristian Miloș - **FIINTE DE LUMINĂ**, poezii, inițieri în Știința Timpului și a Luminii. (Fundția Transilvania, Ed. George Coșbu, Bistrița, 1994, 102 p., 2000 lei).

Gabriel Stănescu
AMERICA!
Gabriel Stănescu, *America!* Biblioteca Euphorion, Colecția de poezie, Sibiu, 1994, 56 p., 1000 lei.

Alexandra VOICU

Diavolul avea ochii albaștri

Scriind să netezesc colinele ușor îmbinate să le dau cu bronz, să ridic un gard pe colinele ce de-abia ieri au fost sfirtecate de bombe-n lupte date-aici.

Ce reușesc să fac acum cu mine E să mă decupez dintr-o platbandă să îmi tai capul - a fost lucrat în altorelief uite-mi bucele clare, frumos tăiate.

Nu știu cine-a sculptat dar eu decupez acest chip. Restul trupului e prins și eu înaintez cu foarfeca...

Credeam că pleacă un bărbat șaten

mic și delicat cu ochi căprui uneori frumos insignifiant adesea Dar i-am văzut fața crescând maxilar lat ochi bulbucați ce și-au arătat culoarea: erau albaștri și el un diavol.

Laudă solitudinii care-mi permite să mă apropiez de cuvinte îngrămădeală de-animale mișcându-se pe loc: cele din centru împingând să iasă cele din margine-opunându-se. Eu obligată să le urmăresc de sus și de departe știind că trebuie s-ajung chiar printre ele să deslușesc, să văd pe fiecare.

Doamne, ce-ai vrut să faci din viața mea?

Discheta asta de metal Pe care s-o imprim cu date ale vieții mele pe care tu, odată, s-o introduci în calculator să o citești?

Ceea ce am așteptat să văd venind de sus - un fel de rază să mă străznească, să o observ mai înainte iată că vine orizontal, făcând să îmi vibreze trupul ajuns un vierme.

Acum și poezia e ceea ce se-ntîmplă celorlalți.

Oricînd și din oricare parte a trupului meu poate țîșni un picior scurt roz și grăsuț gata să mă ducă unde doresc.

Patul meu al meu de-atîția ani s-a întărit sub mine un pat de lemn apoi s-a îngustat o bîrnă. Astăzi în aer.

Liber: Să poți cînd nu te mai aștepti întredeschide ușa închisă de mulți ani. Să găsești forța s-o ții cîteva clipe în curent de aer și să te-ntorci la pîndă: Cînd se va deschide ușa?

M-a zvîrlit nenorocul cocoloș în burta unui animal mare, preistoric din care-au mai rămas doar cîteva oase și ele-ngălbenite, jumătăți prin care-au răsărit spicele albe.

Eu doar eu să fac ceea ce oamenii așteaptă de la mine dar mai ales ceea ce nu așteaptă. Să fiu chiar eu.

Topăind astfel ajung pe un ochi al lui Dumnezeu și îl silesc să-și închidă pleoapa.

Să suportți presiunea dintr-o zi: să ții în spate nicovala uriașă pe care Dumnezeu bate ceva. Și toate forțele doar pentru asta încordate.

Lupt pentru un nume: fiecare literă să crească să se lege de celelalte într-un trup viu.

SE NAȘTE în Călărași, la 26 martie 1962. În 1985 absolvă Facultatea de limbi străine din București. Debutează cu proză în *Contemporanul* - ideea europeană și publică fragmente de roman, poezie și cronică literară în revistele literare bucureștene. Are în curs de apariție la Editura Phoenix, în *Colecția Nouăzeci*, consacrată tinerilor poeți, volumul intitulat *Diavolul avea ochii albaștri*.

O vietate nouă dar care să devină familiară orișicui. Litere pulsînd în șir umblător.

Ce vrei? Ce poți să vrei? Înconjurat de demoni să îi transformi în perne și în clopoței cu care să-ți acoperi capul.

Jalnic cîntă femeia asta. Bătrînă și bolnavă, sperînd că de mîine viața-i a ei. Să i se întîmple. Un diavol bătrîn i-o va primi.

Stăpîină, o oră, a întregii lumi: După ani în care trupul fără umbră capului îi văd forma pe asfalt.

Întreaga zi în mine un cosciug. Noaptea îl las să-mi iasă din piept. Adorm sub capacul atît de întins că nu îl mai văd.

Unică și mică în așteptare. Viața-i acolo. Viața-i la alții. Aștept s-o iau spre dreapta. Aștept s-o iau spre stînga. Viața-i acolo. Și trece timpul. Propria viață. Revolta mea: încremenirea. Lumea să crească. Eu să rămîn în neclintire. Dar palpitînd. Gata s-apar.

Un chip apropiat, din copilărie mă mai veghează. Îi văd doar capul, familiar cu trăsături străine. Apropiat și cald dar nu-l recunosc - bot de-animat, blînd. În preajma mea. Doar acest cap. În partea dreaptă stă suspendat Mă ocrotește. Îmi e aproape. Din copilărie pîină acum a răzbătut singurătatea.

Și așteptarea. Să mi se întîmple. Și mie moartea. Și mie viața. Și-n marea așteptare așteptări mici pe trupul meu ventuze deja atît de multe că o altă piele le poate uni pe deasupra lor.

În așteptare oscilez în paralelipiped verzui în sus și-n jos în fiecare zi Astăzi mai sus ca niciodată dar încremenită pe scala nevăzută.

Scala verzuie pe care mă plimbam e în tub transparent și fără capete. Nu mai mișcă nimic pe scala verticală. Unde am dispărut?

Plutire permanentă într-un vas aproape plin cu apă. E un cosciug. Colțul unui cimitir se dezgolește. Alerg în jurul lui înspăimîntată.

Nu mai exist. Și zeci de îngeri doi-trei în buchet - din unul ceilalți au fișnit - beau pe o platformă luminată în cinstea mea.

Prostia mea de-acum un vultur cu aripi îngroșate. Masiv, m-a invadat stă neclintit și eu sînt gata să dispar să-l eliberez: mai sînt doar pojghiță în jurul lui.

Pe Cale înafară dar mereu la pîndă. Pămîntul mai aproape, mai tare și mai negru Cerul mai departe, mai alb și mai subțire.

Foșnind între ele curent indistinct.

Frumos s-a retras Diavolul Discret Pulpanele ajunse aripi lemnul ușii subțiat doar bare verticale Un diavol spășit Retrăgîndu-se cu spatele privindu-mă regretînd că-i alungat dar cu-o siguranță ce mi-l poate iar apropia.

Evelyn Underhill

ate de Nae Ionescu destul de nesistemic și de confuz; s-ar putea ca unele aze din prelegerea sa să nu fi fost notografiate; în plus, stenograful a condat *emanatist* cu *imanentist*, iar oparea lui, necorectată în nici una din itiile *Metafizicii* - fapt explicabil prin scuritatea maximă a textului lui Nae Ionescu - încurcă și mai tare lucrurile. oia prezenta modelului - adică a tratatului Evelyn Underhill - clarifică confuziile din "copia" naeionesciană. Emanatul este caracterizat astfel:

N.I.: "poziția emanatistă presupune o existență bine deosebită (...) una de creația celeilalte" (p.153); sau: "În poziția că ființa supremă și universul sunt existențe deosebite, universul este creația obiectivă a ființei supreme, creație care stă într-un raport emanatist față de această ființă (...) există totuși în Dumnezeu" (p.153).

E.U.: "Opinia care e reprezentată în forma sa extremă prin teoria emanatiei clară transcendența categorică a lui Dumnezeu" (p.97); "Această teorie posedă (...) completa separare a umanului și a divinului (...) Limbajul pelerinului, al exilului îi vine în mod firesc misticii care înțelege realitatea în acești termeni" (p.98).

Și Nae Ionescu afirmă că:

N.I.: "toate religiile emanatiste sînt de natură pesimistă" (p.154), el, de fapt, este:

E.U.: "Un asemenea mod de a convinge realitatea este în acord cu tipul mental pe care William James l-a numit «afect bolnav». Aceasta este starea de spirit a penitentului, cea a umilitei evitate (...) Asta e natural în cazul temperamentului înclinat spre pesimism" (p.98).

Trințița imanentismului, Nae Ionescu are următoarele caracteristici:

N.I.: "atitudinea emanatistă (sic!) stenograful descrie imanentismul, deci e o scriere evident eronată! - n.m., M.P.) presupune, cum spuneam, o identificare a ființa supremă, adică universul însuși cu ființa supremă în acțiune, care, fiindu-se în univers, se găsește în care din noi, iar drumul înspre Dumnezeu este prin noi. Analiza noastră erioară este calea înspre Dumnezeu, dar că Dumnezeu este în noi" (p.155); și, după cum explica Underhill:

E.U.: "...întoarcerea înspre înăuntru a ultăților sufletului, aceasta a fost totdeauna marilor mistici (...) Aceea că Dumnezeu, de vreme ce e în tot, în toate într-un sens, este totul - poate fi mult ușor descoperit în noi înșine" (p.99). variațiuni creatoare de... Miticăsof, Nae Ionescu raționează:

N.I.: "Dacă Dumnezeu este în noi, nici drumul la Dumnezeu este foarte simplu (...) la imanentiști Dumnezeu este noi, foarte aproape de noi, îl putem avea imediat, îl avem la îndemînă, ca și cum am băga mîna în buzunar și l-am găsi, și atunci oamenii sînt optimiști: în vreme optimismul este în legătură cu poziția imanentistă și cu panteismul" (p.156);

În originalul englez, găsim:

E.U.: "Pentru susținătorii acestei teorii, care aparțin, de obicei, așa-numitei categorii de minți sănătoase, categoria minților optimiste, cunoașterea absolutului nu este o călătorie" (p.99); "teoria imanentei, luată în ea însăși, este într-un total apt să degenereze în panteism (...) de vreme ce (Dumnezeu) e în tot, în toate (...) poate fi mult mai

ușor descoperit în noi înșine" (p.99).

Iar fiindcă Evelyn Underhill socotea că, prin creștinism, s-a creat soluția intermediară între emanatism și imanentism:

E.U.: "a fost posibil pentru creștinătate ca prin intermediul doctrinei sale centrale, a Trinității, să găsească loc pentru ambele soluții, și să le expună drept ceea ce sînt de fapt - părți complementare ale unui întreg" (p.105), Nae Ionescu conchide:

N.I.: "religia creștină apare în adevăr ca soluția ideală, pentru că creștinismul tocmai aceasta reprezintă în literatura mistică: încercarea de a contopi cele două soluții (...). Această încercare se găsește în dogma trinității, care este tocmai realizarea acestei sinteze" (p.156)

Soluția creștină bazîndu-se, după Underhill, pe "dogma trinității și a încarnării" deopotrivă, Nae Ionescu preia ideea, cu ilustrațiile ei cu tot; și, într-una din rarele sale referiri bibliografice, precizează că "Sf. Tereza, o biată femeie simplă face această teorie a trinității pe care v-am înfățișat-o eu" (p.157); numai că el n-a studiat ediții vechi și rare din operele Sfintei Tereza, mulțumindu-se să preia informațiile despre aceasta de la pagina 107 a *Misticii* Evelyn Underhill. Cum tot din acest tratat a preluat speculațiile asupra cifrei 3 (vezi N.I., p.158, respectiv E.U., p.110) ori întrebarea dacă "Incarnația a încetat sau nu? pentru noi, ea nu încetează niciodată" (vezi p.160 din N.I., respectiv p.122 din E.U.). Și putem continua.

De pildă, considerațiile - foarte exacte și moderne - despre simbolizare și simbol:

N.I.: "...faptul că limbajul nostru are fatalmente un caracter spațial, este un lucru care (...) rămîne în linii mari adevărat. De îndată ce limbajul nostru este spațial (...) el nu poate, fără îndoială, să redea adevăratele realități. (...) limbajul pe care-l întrebunțează funciamentele misticului este de natură simbolică" (pp.164-165);

E.U.: "Grăție imagisticii spațiale inseparabile de gîndirea și expresia umană, nici o descriere directă a experienței spirituale nu e și nu poate fi posibilă. Trebuie să fie întotdeauna aluzivă, oblică, întotdeauna să sugereze adevărul, niciodată să-l spună" (p.126).

Apoi:

N.I.: "Limbajul mistic este, într-o oarecare măsură, de aceeași factură cu limbajul poetic" (p.166);

E.U.: "nu e greu de ales între limbajul artistic fluid al viziunii și cel tehnic-arid al filosofiei" (p.126).

Afirmația lui Nae Ionescu, că temperamentul gînditorului determină constelația de simboluri folosită de acesta pentru a-și exprima trăirea (p.166) corespunde precizării underhilliene, că descrierea experienței mistice e "condiționată de temperamentul" misticului (p.102). Și, deoarece Nae Ionescu își atribuie aplicarea acestor tipuri temperamentale în filosofie, fiind totodată foarte mulțumit - "mi-a dat, mie cel puțin, rezultate satisfăcătoare" (p.167) - iată rezultatele:

N.I.: "Autorii aparținînd primului tip (emananționist) vor întrebunța un limbaj de imagini și vor crea o lume care să fie alta decît lumea noastră. Acesta ar fi tipul pelerinului, al călătorului, călătorul la locul sfînt, hagiul nostru, hagiulul. Al doilea tip (cel creștin) este tipul tainei nunții sau tipul mirelui mistic. Iar tipul al treilea, imanentist, tinde către o perfecționare a vieții" (p.168); apoi:

"tipul immanent este reprezentat, în practica mistică și în literatura mistică, prin ascet" (p.168).

Și-acum, originalul:

E.U.: "Cele trei mari clase de simboluri (...) corespund celor trei adînci dorințe ale sinelui (...) Prima e tînjirea care îl face pe om pelerin și călător. Este dorul de a evada din lumea sa normală, în căutarea unei case pierdute, o țară mai bună, Eldorado, Sarras, Sionul Ceresc. Următoarea e tînjirea inimii după inimă, a sufletului după perechea sa perfectă, care îl face iubit. A treia e tînjirea după puritate și perfecțiunea intrinsecă, care face din om un ascet și, în ultimă instanță, un sfînt" (pp.126-127).

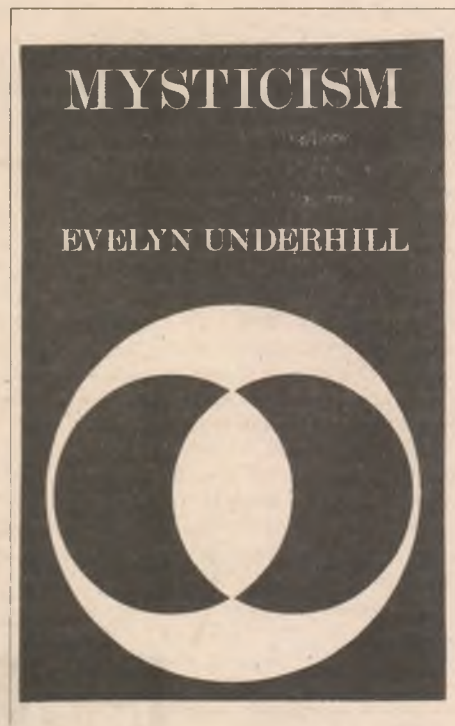
Deci: pelerin, mire, sfînt/ascet la Nae Ionescu; iar la Underhill, care își reia tipologia, pelerin sau "Căutarea Mistică", mire sau "Căsătoria Sufletului", sfînt, ascet sau "Marea Lucrare a Alchimistilor Spiritual". În descrierea celor trei tipuri, Nae Ionescu, urmînd îndeaproape textul original, sărăcește însă exemplificarea și simplifică argumentarea. Cu excepția unui singur exemplu - Ioan Climax - toate exemplele lui Nae Ionescu - Dante, Ierusalimul Ceresc, literatura persană, Cîntarea Cîntărilor, "scara iubirii" la Richard de St. Victor, cu cele patru trepte ale sale etc. - sînt preluate din Underhill. Mai trebuie precizat că Nae Ionescu a simplificat la maximum argumentarea și exemplificarea pentru tipul sfîntului, pe care Evelyn Underhill îl ilustrează prin sistemul simbolic al alchimiei, ce urmărește tocmai transmutarea omului; cum informațiile puse în joc de autoarea *Misticii* sînt extrem de complicate, universitarul român a renunțat la ele; dar, deoarece reziduurile mnezice nu-i dădeau probabil pace, la mijlocul prelegerii, acesta face o simptomatice - din perspectivă psihanalitică - paranteză, în care vorbește exact despre alchimie; rostul parantezei rămîne cu totul de neînțeles pentru cine nu cunoaște cartea Evelyn Underhill:

N.I.: "Alchimia este o operație mistică a ocultismului. Ea caută calea înspre perfecțiune, caută drumul înspre Dumnezeu (...) Alchimia, care caută piatra filosofală și elixirul de viață..." (v. toată paranteza, p.182);

E.U.: "adevărată artă a alchimistului spiritual (...) e producerea unei tincturi spirituale și a Pietrei filosofale" (p.143).

Din această selecție de citate se poate vedea, cred, că tratatul de *Mistică* al Evelyn Underhill i-a fost, lui Nae Ionescu, extrem de familiar; cred că l-a cunoscut doar în momentul cînd cursul său ajunsese la jumătate, căci primele "împrumuturi" pot fi constatate în prelegerea *Iubirea, instrument mistic de cunoaștere*, și sînt despre misticism și vitalism, ele corespunzînd capitolului *Mysticism and vitalism* din cartea Evelyn Underhill. După aceea, Nae Ionescu s-a înfruptat copios din tratatul acestei doamne, fără să-i citeze vreodată numele. Sau, dacă i l-a citat, a fost pierdut la stenografiere și dactilografiere.

Cum poate fi diagnosticat "împrumutul" lui Nae Ionescu? Este el un plagiat? Faptul că avem în discuție un curs universitar, nescris de autorul însuși, complică discuția: un curs universitar nu este, în mod obligatoriu, original, el poate să fie și simplă sistematizare și transmitere de informație. Aici, însă, informația - adică toată tipologia luată de Nae Ionescu - are un caracter atît de personal, încît iese din categoria cunoștințelor, situîndu-se în aceea a creației, deci nu

poate fi împrumutată fără citarea sursei. Faptul că Nae Ionescu nu și-a scris cursul nu-l absolvă, căci el a permis multiplicarea lui, deși știa prea bine că a împrumutat masiv din *diverse* surse necitate - Underhill fiind doar una din ele. Apoi: atribuindu-și idei și soluții pe care tocmai le învățase din *Mistica* underhilliană, și jucînd, totodată, rolul celui care "înaintez foarte încet și foarte cu greu în domeniul acesta al metafizicii" (p.108), Nae Ionescu dovedește că s-a pretat, perfect conștient, la o înșelătorie. O înșelătorie care i-a asigurat, în epocă, faima de profesor incomparabil, și care s-a prelungit pînă astăzi.

Presupun că în București se știa, chiar dacă nu foarte precis, de plagiatele lui Nae Ionescu; amintesc în acest sens o notă din jurnalul lui Camil Petrescu: "Am luat masa, la «Parcul Veseliei», cu Bagdasar. Mi-a spus că o conferință a lui Nae Ionescu era în întregime luată din Spengler. Că a interzis cu furie ca vorbăria să-i fie stenografiată. Toată presa a lăudat apoi adîncimea de gînduri a lui N.I." (30 iunie, 1931); sau, dovada făcută de Alexandru George, în *România literară* (nr.36, 1992), a plagiatului din Max Scheler. Și, în sfîrșit, un eșantion din istoria orală a Capitalei: în vara acestui an, d-na Georgeta Dimisianu m-a întrebat dacă știu că Nae Ionescu și-a luat tipologia pelerinului din cartea unei englezoaice.

- De unde știți că a luat-o? am întrebat-o eu.

- De la Georgeta Mircea Cancicov!
- Și ea de unde știa? am continuat eu.

- De la Cella Delavrancea!
- Și Cella de unde știa?
- De la Nae!

Marta Petreu

Notă: Descoperind importanța volumului *Mysticism. A Study in the Nature and Development of Man's Spiritual Consciousness* (consultată în ediția de la Methuen & Co LTD, 1967), am inițiat traducerea ei, realizată de Laura Pavel, și aflată în curs de apariție la Ed. "Biblioteca Apostrof"; în ceea ce privește cursul de metafizică al lui Nae Ionescu, am folosit ediția îngrijită de Marin Diaconu, de la Ed. Humanitas, 1991.

Rubrici încurcate ● Rubrici încurcate ●

CERȘETORUL
DE CAFEA

de Nicolae
Manolescu

Melcul misogin

CE bine-i că nu mă iubești! Ai sîni și nici nu îmi pasă! În rochia ta, prinse-n plasă, țî-s coapsele reci ca doi pești... Acum pot să-ți spun tot ce cred despre tine. Dalila, sine studio et ira. Cînd te-am văzut întîiaș dată, bluză albă, fustă albastră, amîndouă scrobite, scrobite, m-am gîndit la femeia-scoică din Canetti și mi s-a insolzoșit pielea, începînd de sub braț. Uite, și acum cînd scriu, îmi simt solzișorii cîntînd odată cu mișcarea mîinii, zang-zang, cling-cling, unul gros, altul subțire, cum vin norii în Hanul lui Mânjoală. Gura ta umedă, căpșună poroasă, zemoasă, apoasă, îmi întorcea stomacul pe dos. Nu mi-au plăcut niciodată căpșunele. Nici perele mălaețe, ca sîinii tăi, ponderoși, mustoși, pufoși, fixîndu-mă, de cite ori îți scoteai tricoul, cu doi ochi mongoloizi și obsceni. Ce bine-i că nu mă iubești! Acum pot să-ți spun cum tremura de scîrbă carnea pe mine cînd degetele tale ațoase răsuceau, de sus în jos, ciorapul-chilot și vedeam, înainte de a se vedea, bujorul, arici cu țepi zbîrliți și respingători, mic animal scortos, pofcios, amușinos, urcios. Inchideam ochii ca să evit spectacolul coapselor și picioarelor tale ca doi delfini lunecoși și trăiam o secundă - dar cit de intensă! - iluzia împreună, a împletirii lor într-o viguroasă, groasă și solzoasă coadă de sirena. Ce bine-i că nu mă iubești! Acum pot să visez liniștit la sirena mea inabordabilă, inatacabilă, inviolabilă și să te uit definitiv pe tine, abordabilă, atacabilă, violabilă... Adio, îți spune, din casa lui de cremene, melcul tău de cremene. Increat, netulburat, pururi neexcitat, melc codobele și asexuat...

Hai

Hai să ne uităm amîndoi la
sânul tău stîng.
Eu îl voi desena încă o dată cu
arătătorul,
iar tu îl vei sălta puțin, ca să
între
în forma pură.
Hai să citim manuscrise de-ale
tale.
Eu îți voi sta cu capul în brațe,
iar tu îmi vei oferi filă după filă
urmărind urmărirea de către
mine
a fiecărui rînd.
Cînd voi vrea să spun ceva
îmi vei închide gura cu un sărut
și cât de fericit am să consimt

POEZIE EROTICĂ

de Alex.
Ștefănescu

la această reprimare a spiritului
critic!

Hai să murim împreună.
O sîrmă de cupru subțire
să o-nfășurăm întîi pe inelarul
meu

apoi pe inelarul tău
iar capătul liber să-l legăm
la o priză.

...Întîi pe inelarul meu
și abia apoi pe al tău
pentru ca electricitatea
să ajungă la tine
îmblînzită.

EDITORIAL

de Ioana
Părulescu

Istorie și Critică

DE CÎTE ori ne întîlnim, DI Z. Ornea, editorul primului meu volum din *Istoria critică a literaturii române* mă întreabă, tot maid dezabuzat, cînd îi voi preda volumul următor. Începînd scrierea *Istoriei critice* nu-mi închipuiam că va trebui foarte curînd să inversez ordinea priorităților și să mă ocup de *critica istoriei*. Îmi propusesem, optimist, să termin redactarea istoriei mele în zece ani. Aveam să constat în curînd că *l'homme propose... l'histoire dispose*. Adevăr pe care mulți dintre conștrații mei, începînd cu remarcabilul prozator Nicolae Breban nu îl acceptă încă.

Anul în care m-am născut mi-a pus, din capul locului, două modele în *desenul din covor*: primul legat de istorie ori politică, deoarece era anul izbucnirii celei mai mari conflagrații pe care a avut-o omenirea. Al doilea model, mai nuanțat, a fost cel cultural. Se împlineau zece lustru de la moartea lui Eminescu, opt de la nașterea lui Călinescu, J. Steinbeck publica *Fruitele mîinii*, Sartre, *Zidul*, Saint-Exupéry, *Pămînt al oamenilor*. Rouault termina vitraliul *Hristos pe cruce*, iar Dali celebra *Bacanală*. Regizorul Jean Renoir realiza *Regula jocului*, iar Selznick *Pe aripile vîntului*. Apare, de asemenea, volumul IX din *Istoria României* de Nicolae Iorga.

S-ar putea găsi, la rigoare, semnificații simbolice acestor titluri, dar nu îmi propun să le discut în editorialul meu. Parcele sau ursitoarele mi-au hărăzit destinul de critic literar. Mi l-am asumat fără să mă împotrivesc. Au trecut exact zece lustru de la anul nașterii mele pînă cînd al doilea model al desenului din covor să iasă la iveală și istoria să-mi rezerve surprizele ei. Nu mă pot gîndi la istoria mea critică atîta vreme cît istoria noastră, reprezentată atît de neîndemînic de președinte, premier și echipele pe care și le-au ales, mă obligă, vai, la un alt fel de critică

POST-RESTANT

de Adriana
Bittel

ALEX. ȘTEFĂNESCU (București): Poemul dvs. erotic *Hai* e publicabil (am publicat noi altele și mai și). Vădiți în el o inspirație mai curînd livrescă - Marin Sorescu dar și generația încă în putere teoretică a optzeciștilor. Vă lipsește însă insolenta virilă a nouăzeciștilor, care n-au nevoie să se bage în priză pentru că demersul lor liric să devină mai energic (cu energia stau bine, cu lirisul e mai greu). Mimînd o pasiune atenuat mortală, poemul *Hai* se vrea un substitut de, să-i zicem, viață, totul epuizîndu-se la nivelul vorbe nu fapte, și acelea nu prea convingătoare, de vreme ce, după trei *hai*, tot nu-i prea clar unde vreți să ajungeți. Ambiguitatea prudent întreținută (cititorul nu-și da seama dacă eroii lirici sînt un cuplu conjugal plictisit sau îndemnul e adresat unei persoane cu preocupări literare din afara perimetrului casnic) e grefată pe tema clasică a incompatibilității (ca în *Luceafărul* sau în *Riga Crypto*, femeii i se oferă, pe rînd, iubirea carnală, apoi cea spirituală și, în cele din urmă, ipocrit, neființa). Originalitatea constă în ancorarea neostențativă *hic et nunc* a temei eterne: apar astfel forma pură ca sutien (sutienele devenind, din cauza prețurilor, idei platonice), amîierea spiritului critic prin orice mijloace (și implicit, fenomenul corupției) și tentativa de moarte prin Renel, de fapt din intenție o benignă curentare, căci sîrma e "subțire" iar tensiunea, se știe, scăzută. În aceeași idee a specificului național post-revolutionar ni se pare semnificativă examinarea "împreună" tocmai a sîinului *stîng*, accentuarea tendințelor stîngiste fiind, vrem - nu vrem, o realitate. Dacă ținem seama că stîngismul e, cum a spus un clasic pe rușește, o boală a copilăriei, putem trage concluzii și cu privire la infantilismul dvs. și ne putem explica de ce nu aveți acces la un ton major atîta vreme cît obsesiile sînt minore. Vă recomandăm, să vă încercați puterile creatoare și mai sus sau mai jos de zona pur, vorba vine, fizică (sîn, cap, brațe, manuscrise, priză), ațintindu-vă impulsurile spre metafizic sau spre teluric adînc, verificat mai fertile poetic. În ce ne privește, sîntem gata să răspundem oricînd cu profesionalism chemării din versul 5, "hai să citim manuscrise de ale tale", garantînd că vă vom lăsa spiritul critic, atîta cît este, nereprimat.

CRONICA
EDIȚIILOR

de Cristian
Teodorescu

O personalitate charismatică - Ioan Stoica

OSURPRIZĂ mult plăcută ne face dl. Dan Zamfirescu, eminent cunoscător al sistemului de întraajutorare Caritas, cu studiul său despre personalitatea charismatică a dlui Ioan Stoica. Dl. Zamfirescu nu e la prima tentativă de acest fel. Cărturar integru și caracter de bronz, domnia sa a refuzat orice tranzacție morală cu reprezentanții direcției de la "Săptămîna" care au încercat în repetate rînduri să-l înregimenteze. Dl. Zamfirescu, analist obiectiv al vechiului regim a avut unele rătăcirii conjuncturale pe care azi, avînd posibilitatea să le corecteze, le amendează cu o dreaptă cumpănire. De pildă, dl. Zamfirescu nu mai susține acum că regimul inaugurat de Ceaușescu a fost o perioadă fastă pentru România. Convingerea sa actuală e că Ceaușescu a fost un mare șef de stat, comparabil cu marii noștri politicieni interbelici și cu Ștefan cel Mare. Chiar dacă nu sîntem de acord cu argumentația care stă la baza acestei afirmații, nu putem să nu remarcăm că dl. Zamfirescu stăruie în eroare, cu bună credință. Asupra personalității autorului de care ne ocupăm persistă suspiciuni nejustificate pe care numai oarbă invidie le putea lansa. Acest om de bibliotecă nu putea să coboare, așa cum a fost acuzat, la condiția de

negru al unor teze de doctorat. Dl. Zamfirescu s-a plîns în repetate rînduri, în mediile revistelor de cultură că i s-a propus să alcătuiască teze de doctorat bine remunerate, dar că a refuzat, nevoind să se prostitueze în această calitate, de erudit închiriat cu ora. Studiul său despre dl. Stoica va rămîne, cu siguranță, în istoria gîndirii economice românești, atît prin argumentația strînsă, cît și prin numeroasele probe că acest erudit a știut sfida prejudecăți, mult pernicioase, într-un moment cînd sistemul dlui Stoica se dovedește, indubitabil, continuatorul, singurelor sisteme care adevărat sigure de ajutor reciproc din perioada interbelică, grație cărora micul contribuabil a putut depăși criza economică. Căci în timp ce bănci ca Marmorosch-Blame au falimentat, precursorii dlui Stoica au sprijinit stabilitatea finanței românești. Nu putem să nu fim optimiști că după apariția acestui volum de referință, sistemul dlui Stoica va fi îmbrățișat fără reținere de micul depunător. Numele dlui Dan Zamfirescu e o garanție îndestulătoare. Regret că între prefațatorii acestui volum nu se numără dnii Gavra și Gh. Funar. Semnăturile lor ar fi conferit volumului un plus de sobrietate.

SIMULACRELE
NORMALITĂȚII

de Andreea
Deciu

Expresivitatea voluntară

UNA dintre cele mai regretabile slăbiciuni ale interpretului textelor literare, aceea de a le putea descifra acestora sensul în completitudinea lui, a fost pusă de către adeptii teoriei recepției (R. Ingarden, W. Iser etc.) pe seama capacității textelor respective de a "crea indeterminare", conștrîngîndu-l astfel pe cititor să-și investească propriile proiectii în ceea ce în realitate nu există. Conștrîngîndu-l, așadar, să suplinească absența unui sens adevărat inventînd unul personal. Dacă lucrurile ar sta așa, ar însemna să acceptăm implicit disponibilitatea cititorului de a rata într-un text tocmai cea mai gratifiantă plăcere: satisfacția de a descoperi intenția autorului acestuia, cu alte cuvinte acel Sens unic determinat care constituie exact valoarea determinantă a literaturității. Bucuria cititorului care *recunoaște* textul și *intențiile* lui nu poate fi comparată decît cu aceea a copilului mîngîiat pîrintește pe creștet, în cazul nostru de un autor măgulit și în același timp recunoscut că i-au fost înțelese gîndurile. *Supunerea* în fața textului ca eveniment încheiat care își așteaptă descifrarea este adevărata provocare aruncată cititorului. Iar acesta o va accepta umil, știind că nu frustrările ori voluptățile masochiste generate de produse spirituale incomplete vor dura adevărata cale spre artă. Căci expresivitatea, cînd și dacă există, nu poate fi decît voluntară, diabolic de precis calculată, astfel încît tocmai înțelegerea ei să fie marea recompensă pentru cititor. Firește, ne gîndim în primul rînd la capodopere, pentru că acestea au forța de a impune *fideliitate*, de a te obliga să le cauți sensul, să pricepi rostul zămisliirii lor, să descoperi acel izvor mental al celui care ni le-a dăruit. Privilegiul cititorului de capodopere, știutor de sensuri adînci, este întocmai acela de a pătrunde prin mijlocirea lor în lumea Ideilor, în acea lume vibrantă, a lui Platon. Fascinația *completitudinii* este astrul călăuzitor spre această lume, care te ajută să te apropii, dar te obligă să rămii detașat în același timp. Implicarea receptorului este o formă degenerată de lectură, aproape o obscuritate, pentru că marile valori te obligă să le admiri de la distanță.

În sensul celor deja spuse trebuie să înțelegem și gravul risc al înnoirii. La urma urmelor, cum bine o arată doctrina conservatorismului filosofic, întreaga existență umană depinde de o sumă de obiceiuri, de deprinderi, așadar, de tradiție. Orice revoluție ar brutaliza fatal acest fond fragil dar esențial al obișnuinței, pulverizînd totul și lăsînd ființa umană dezorientată într-un abis al relativismului. Ca să putem avea bucuria înțelegerii sensului și intențiilor unui produs spiritual, trebuie să cultivăm stabilitatea, evitînd capriciul nesocotit al schimbărilor radicale. Păstrează cu grijă ce-ai agonisit cu trudă.

SPORT

de Eugenia Vodă

Partida e pierdută

Tușieră

Prostul-gust ca ipostază

DEȘI cunosc Bucureștiul de șaptesprezece ani, locuindu-l în chip cotidian, cu câteva luni în urmă, mi s-a ivit prilejul să-l descopăr altfel, necunoscut oarecum în grotesca-i ori fascinanta-i înfățișare, percepută cu ochi de artist. Însotind o delegație de plasticieni spanioli ce vor să deschidă anul viitor o expoziție "fax-art", am sesizat coordonatele social-economico-sufletești ale României contemporane ce vor fi reflectate - prin fax, copiatoare, fotografii, pânză, carton, etc. - într-o anume ipostază pentru lumea iberică. Expoziția nu putea fi concepută, mi s-a explicat, pînă nu se "trăia" ambiental în chip românesc. Oameni, străzi, afișe, cruci, arhitectură, limbaj, gesturi, modul nostru de a fi vor alcătui expoziția. La antipod s-au situat două stări sufletești ce vor marca cu siguranță actul artistic. De-o parte, ambientul distrus, menținut la vedere într-un prost gust halucinant, de cealaltă parte spațiul identic, recuperat imaginar de fotografii cu memorie. Cel dintîi șoc: "Casa poporului". Ce altceva putea inspira clădirea dimensionată faraonic decît coșmarul unei iluzii optice? Pare un decor din westernurile hollywoodiene, spun oaspeții, ceva impunător, desigur, dar din carton, se filmează, se împușcă, se dă foc și gata, clădirea-decor se prăbușește. Și totuși, sinistra apariție ce vrea să inventeze stiluri nedefinibile, e cumplit de reală, cum la fel de reale sunt clădirile ce o înconjoară, isprăvite ori în curs de isprăvire, nufierii cei uniform croiți în piatra artezienelor ori copacii obositor de egal plantați spre a fi obositor de egal admirați. Scurtul răstimp în care s-a construit edificiul - doi ani de muncă forțată, oameni primind în schimbul familiei, barăci - nu poate decît să-i surprindă pe cei ce-au văzut monumente mult mai mici, ridicate în ani lungi de detenție de prizonieri ai războiului civil pentru a păstra intactă amintirea altui dictator. Ultimul șoc: seara, peretii unui bar ce amintește prin nume cafeneaua scriitoricească de-odinioară, găzduind imagini ale aceleiași capitale, trecute vremi de doamne și domnițe. Nu poate fi vorba de-aceiași oraș, se nedumiresc iarăși vizitatorii noștri. Unde sunt clădirile înrămate, magazinele cu marfa la stradă, borurile pălăriilor din capul tuturor trecătorilor? De unde atîta bun gust în arhitectura ante și interbelică, vine întrebarea. Și totuși, mai sunt cartiere care... au mai rămas imobiluri ascunse în verdeață, unde..., mai sunt vile despre care se știe că..., în rest ambasadă, cluburi, care e deci adevărata înfățișare? Las artiștilor ultimul cuvînt. Să domine în expoziția lor îndoielnicul gust ambiental al tarabelor, al blocurilor - macara, al aglomerărilor absolut insalubre care se numesc pe rînd piețe, gări ori cartiere-dormitoare, toate acestea fiind mult la vedere, ori rafinamentul edificiilor salvate, îndrăzneala noului stil afișat în magazine, clădiri, vestimentație, în cazul celor cu bani? Ce ipostază va cîștiga oare: un ambient al prostului-gust trăit majoritar ori cel preferențial-actual ce odinioară - clișeul-memorie stă dovadă - reușea să raporteze favorabil bunul gust autohton la cel european?

Luminița Voinea-Răuț

Despărțirea de Euphorion?

AUTORUL acestor rînduri își asigură colegii de redacție și cititorii că gestul său nu-i rezultatul vreunei "supărări de moment" și

nici al vreunui resentiment. Am fost, din cîte se știe, singurul redactor-șef întemeietor al unei reviste de cultură după Decembrie '89 care, în urma schimbării din funcție (în cazul meu, în momentul trecerii de la Uniunea Scriitorilor, editorul fondator în 1990 al revistei, la Inspectoratul pentru Cultură Sibiu, cu acordul tacit al autorităților locale de atunci) a acceptat să rămînă în redacție, asumîndu-și alte responsabilități (coordonarea "Bibliotecii Euphorion"). Trec (iarăși) peste argumentele și metodele folosite ce, nu numai că semănau leit cu cele prin care au fost înlăturați alți cititori de reviste, dar aduceau-aminte de practicile mai vechi în compromiterea indezirabililor și promovarea obediențelor față de Putere sau a cameleonilor. Am considerat, din convingeri democratice că, în momentul în care redacția și-a manifestat nemulțumirea față de prestația mea ca redactor-șef în raport cu interesele revistei *Euphorion*, devenită copilul adoptiv al unui nou ordonator de credite, eu trebuie să accept - deși am făcut-o cu inima strînsă - schimbarea. Mișcările seismice, repetate la nivel de conducere, m-au lămurit asupra adevăratei mize a schimbării. Revista și-a continuat însă existența, făcînd față încercărilor de primenire pentru a realiza noi performanțe, în ciuda dificultăților financiare rezolvate totuși de la bugetul local sau din venituri proprii, fără a se aservi altor interese decît ale culturii.

Dar ceea ce de la început a fost putred în redacția *Euphorion*-ului, anume revendicarea dreptului absolut de paternitate de către fiecare membru în parte, prin calomnie și mistificare, nu s-a reparat prin schimbarea mea, acuzat de-a fi "dictator" și multe altele ce arată că, la noi, folclorul doboară scriitorul, ca și amatorismul profesionalismul, ci s-a înrăutățit în timp. S-a putut repede constata că nevoia de schimbare masca un conflict de putere și de interese. Identificarea pătimașă a fiecărui redactor cu *Euphorion* a spulberat iluzia echipei și, în locul unei stări de emulație spirituală, a instaurat o stare de suspiciune, animozitate, anarhie. În ciuda realizării unor numere tematice de referință (după cum s-a remarcat în presă) și a publicării unor cărți de excepție, *euphorionismul* a încetat să mai fie, așa cum semnatarul acestui articol (și nu numai el) a visat, o direcție de sincronizare europeană a culturii române postdecembriste, ca punte de legătură între Cercul Literar de la Sibiu (ceea ce explică locul de "director de onoare" al revistei deținut de la început de poetul Ștefan Augustin Doinaș), trecînd prin *Echinoc*-ul studentesc clujean (subsemnatul numărîndu-se printre scriitorii formați în cadrul acestei școli ardelenice) și tînăra generație adeptă a postmodernismului. Revista *Euphorion* și *Biblioteca Euphorion* nu numai că sînt revendicate de fiecare membru al redacției în exclusivitate, ci - mai nou - diverși colaboratori și oameni de cultură care altădată au contribuit cu bunăcredință la nașterea/la sprijinirea lor, se consideră/ sînt considerați în drept să și le anexeze. Multă lume face remarci malițioase privitor la pierderea ritmului aparițiilor, insinuînd că organizarea muncii lasă de dorit. Mulți spun în șoaptă sau în gura mare că *Euphorion* a devenit o "revistă de serviciu", adică pentru schimbul reciproc de servicii cu alte reviste/personalități din țară sau străinătate, mai mult că n-ar mai fi decît "rampa de lansare a unor tineri carieriști". Mulți cunoscuți se miră de ce nu părăsesc corabia pe care ne-o tragem unul altuia, redactorii între noi, de sub picioare. Nu pot răspunde decît atît: vorbele trec, ca și funcțiile, revistele și cărțile rămîn.

Toate cîte se spun /se aud pe seama acestei instituții tîn, cred eu, de-o mentalitate provincială resentimentară, față de care redactorii revistei în primul rînd, dacă mai doresc să continue o operă realizată cu sacrificii și luptă greu de reprodus în cuvinte ori de răsplătit imediat, sînt datorii să ia

ferm poziție, oprind o soluție demult așteptată/căutată chiar. A pasa răspunderea treburilor revistei și a căuta numai foloasele personale de pe urma prestigiului ei înseamnă o deturnare a destinului ei excepțional în cultura română. Revista nu se află în criză profesională, ci morală ca, de fapt, întreaga noastră cultură. Regăsirea abnegației inițiale și a transparenței de interese, dar și a dialogului demn al redactorilor cu autoritățile și publicul ar putea însemna, după părerea mea, depășirea acestei crize. Acolo unde nu-i transparență morală, există ceva mai mult decît nimicul: haosul. Iar haosul, dacă nu devine cosmos printr-un continuu sacrificiu creator, zămislește monștri.

Deși am încercat să mă despart de mai multe ori de *Euphorion* (chiar și înainte de-a scrie acest articol), n-am reușit și n-am s-o fac niciodată, pentru că - fără să exagerez - numele meu este legat mai mult decît oricare altul de destinul lui. Avem vitală nevoie unul de altul. Gestul meu de față nu-i decît un semnal de alarmă pentru autenticii euphorioniști.

Dumitru Chioaru

Precizare

ÎN nr.42/1994 al *României literare*, am semnat un eseu polemic, în care contraziceam ideile d-lor Silviu Brucan și Ion Bogdan Lefter, exprimate în revista *Dilema*. După ce mi-am terminat demonstrația, mi-am permis să includ o paranteză teoretică, avînd un caracter general-meditativ, și nicidecum aluziv, cum a fost interpretată. Din păcate, primele cuvinte ale aceluia fragment s-au adevărit mai repede decît speram: "Cu tot riscul de a fi greșit înțeles, prefer să am de-a face cu o persoană de un acut simț moral fie și avînd o gîndire mai rudimentară), decît cu un savant celebru și complex, dar profund lipsit de onestitate.

Și pe urmă, unde stă scris că moralitatea este mereu însoțită de naivitate, iar duplicitatea generează automat performanța intelectuală? Pînă la proba contrarie, îmi permit să mă îndoiesc de această aserțiune."

Care nu mi-a fost uimirea să văd că dl.I.B. Lefter protestează împotriva...acuzei mele de "lipsă de onestitate" și de "duplicitate"! Una și cu una fac două: stilul alegoric-aluziv aparține vremurilor apuse înainte de 1989, cînd eu, tocmai, n-am publicat nici un rînd. Iar dacă va avea cineva curiozitatea să citească luările mele de poziție din ultimii trei ani, va putea observa că nu perifraza și însinuarea îmi stau în caracter, și, cu atît mai puțin, insulta.

Ca să fiu și mai limpede, tîn să subliniez că îl consider pe dl.I.B. Lefter unul dintre criticii cei mai reprezentativi ai tînerei generații, unul dintre puținele condeie temeinice ale acestor ani. Harnica d-sale activitate, din domeniul publicistic-radiofonic și pînă la cel de reorganizare a breslei scriitoricești, este cu totul benefică și demnă de stimă.

Pe de altă parte, nu e vina mea că, *la un moment dat*, a ajuns în ipostaza de a publica, în aceleași pagini cu un fost propagandist notoriu, o sumă de idei nefericite și nesustinite de fapte. Nu eu îl includ pe d-sa într-o categorie, ci constat și îi semnalez o vecinătate... dezagreabilă.

Dacă, într-o stranie eclipsă a capacității mele de disociere, l-aș fi acuzat pe dl. I.B. Lefter de "duplicitate" și de "lipsă de onestitate", aș fi, acum, primul care să-i cer iertare. Așa, însă, pot doar să-i atrag atenția asupra unei erori de lecțiune.

Laszlo Alexandru

Cum vă place perfectiunea?

REVENIREA excepționalei trupe britanice *Cheek by Jowl* în România, după primul turneu făcut aici în 1989, la Teatrul Național din București cu *Furtuna* și *Philoctet*, a fost cu adevărat un eveniment teatral, mediatizat și simțit ca atare. De data aceasta, *Cheek by Jowl* a venit cu spectacolul *Cum vă place* de Shakespeare, prezentat în cadrul Festivalului Shakespeare de la Craiova și pe scena Teatrului Bulandra, la sala Izvor. Compania londoneză a fost înființată în anul 1981 de regizorul Declan Donnellan (fost avocat, director asociat al lui *Royal National Theatre* din Londra, singurul membru independent din Marea Britanie membru al Uniunii Teatrelor din Europa, câștigător a 5 Premii *Olivier*, inclusiv *The Observer Award* acordat pentru noutăți remarcabile, pe care l-a împărțit cu Peter Brook și Lev Dodin) și de scenograful Nick Ormerod. Compania s-a afirmat și s-a impus rapid. A avut de-a lungul anilor peste 19 nominalizări pentru premiile *Lawrence Olivier* la Londra. A bătut lumea pe toate meridianele, ducându-și spectacolele de la Moscova la New York și Rio, de la Cairo la Adelaide, la Tokio și Katmandu. Așadar, în noiembrie 1994, *Cheek by Jowl* poposește din nou la București pentru a oferi oamenilor de teatru și spectatorilor noștri două seri de înaltă performanță teatrală.

Cum vă place (ca și *A douăsprezecea noapte*) a fost scrisă și pentru scenele în care băieții joacă roluri de fete. Travestirea este un procedeu fundamental, dezvoltat, și poate prin asta ambiguizat tocmai de Shakespeare, pe două planuri: un băiat se travestește în fată, care la rândul ei se travestește în băiat. Această condiție impusă pe scena elisabetană este respectată și în spectacolul companiei *Cheek by Jowl*. Trupa este formată numai din actori, care se prezintă în fața publicului pe o scenă fără decor, îmbrăcați în alb și negru - pantaloni negri, cămăși albe, bretele negre. Doi dintre ei, un negru și un alb, păstrându-se deci jocul între alb și negru, ne previn că vor juca rolurile feminine principale: Rosalinda și Celia. De la început sîntem aruncați într-o poveste în care limitele între realitate și ficțiune, adevăr și fals, esență și aparență, magie și eros își pierd controlul. În acest spectacol, regizorul Declan Donnellan valorifică din plin toate acestea, scenele de mare încărcătură poe-

tică, precum și respectul nemărginit față de limbă. Este cu adevărat o încântare să-i auzi pe actori vorbind impecabil propria limbă și limba lui Shakespeare și, mai mult decît atît, avînd un cult pentru valoarea ei în sine, dar și exemplară. Din păcate, cei mai mulți dintre actorii români și-au pierdut această deosebită însușire, sărăcindu-și rolurile pe care le joacă de strălucirea acurateții rostirii textului. Deși travestiul este un joc dificil, solicitant și chiar primedios, el este foarte bine controlat și încîntător în acest *Cum vă place*, un spectacol de o mare finețe și magie a interpretării.

CONSTRUCȚIA montării are, pe ici, pe colo, momente uneori prea lungi, statice, în special în partea întâi. Poate un anumit decupaj al scenariului pe linia regiei ar fi dat un plus de tensiune și concentrare acțiunii. Perfectiunea interpretării și a valorificării disponibilităților actorilor - voce, mișcare scenică, joc, relații - suplinește însă orice imperfecțiune. Nu știu dacă mă tentează formula "este un spectacol modern". De ce? Pentru că toate elementele modernității lui există acolo, în Shakespeare. Meritul lui Declan Donnellan este de a le revela dincolo de șabloane și convenții de orice fel. Aș spune mai degrabă că este un spectacol purificat de inhibiții și norme, un spectacol dezinhibat și dezinhibant. Un spectacol în care și Rosalinda, și Celia, și Phebe, de exemplu, sînt întrupate ca tipuri umane, feminine, ușor recognoscibile și ieri, și astăzi, și mîine. Un spectacol în care sugestia, obținută prin cromatică, detalii de costum, prin detalii de decor minim - pădurea este reprezentată printr-o mulțime de panglici verzi, verticale care coboară din tavan - prin jocul de lumini, prin jocul, ca un leitmotiv, cu nasul roșu al bufonului Touchestone atinge rafinamentul maxim.

Și masculin(ă) și feminin(ă), plin(ă) de naturalețe, de nuanțe, de forță interioară, debordant(ă) este Rosalinda. Adică actorul de culoare Adrian Lester. Un actor profund, viguros și delicat în același timp, un actor care nu numai că a înțeles dificultatea travestiului și conotațiile sale, dar a sporit, prin perspectiva pe care o dă rolului său, miza spectacolului.

Cum vă place este un spectacol pe care nu-l poți uita, dirijat cu aplomb de Declan Donnellan și executat exemplar de actorii săi. Mulțumesc, *Cheek by Jowl!*

P.S.: "Azi cînd iarba vrajbei noastre s-a-ntețit", azi cînd nu mai sînt printre noi mulți dintre cei dragi și mari, azi cînd din ce în ce mai singuri și mai înfrigurați ne mai încălzim încă la focul generos al culturii, azi cînd Sfînta Naștere a Domnului se apropie, vă doresc, vouă, cititorilor noștri fideli, o seară de Crăciun caldă și bună, un An Nou în care cele rele să se spele și cele bune să se-adune, un an în care să nu încetăm să iubim teatrul românesc așa cum ne iubește el pe noi. LA MULȚI ANI!

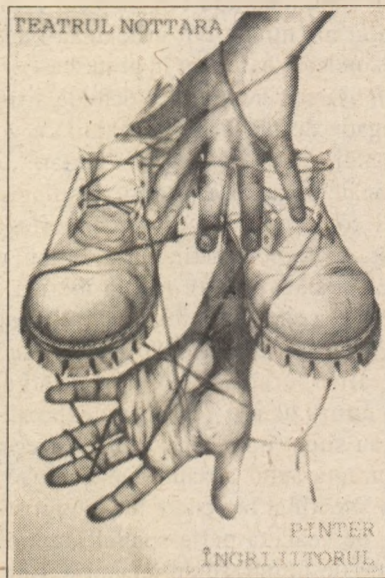
Supremația textului

TÎNĂRUL regizor Constantin Rădoacă a ales pentru această stagiune piesa lui Harold Pinter, *Îngrijitorul*, pe care a montat-o la Teatrul C.I. Nottara, sala Studio. Acest spectacol îl readuce pe scenă, după o absență, pe actorul Ștefan Sileanu, alăturîndu-i în distribuție alte două importante nume: Constantin Cotimanis și Ion Haiduc.

Opțiunea, astăzi, pentru un text al lui Pinter trebuie să aibă o motivație regizorală solidă, care să "transpire" și în spectacol. Constantin Rădoacă nu vine nici măcar cu o lectură nouă (în sensul de proaspătă, actuală), cu o propunere cît de cît inedită sau originală față de piesa propriu-zisă. Spectacolul său nu face decît să urmărească *ad-litteram* cele scrise de Pinter, scîpînd însă, din păcate, tocmai nuanțele și accentele pe care autorul le marchează clar în construirea personajelor. Numai pentru asta nu văd de ce ar fi nevoie de regizor. N-am reușit să mă lămuresc de ce totuși Pinter. Și dacă Pinter, care este atunci soluția regizorului din 1994 pentru *Îngrijitorul*? În acest spectacol, nu regizorul îl ține în mîna pe autor, ci viceversa.

Sigur că lipsa unei percepții individuale a piesei nu poate conduce neapărat la o eroare sau la un eșec, pentru că reperele din spectacol sînt, în primul rînd, cele din text și nu viziuni despre. Ce există în text, și lipsește pe scenă, este forța unor momente și a unor relații între personaje, realismul și atmosfera teatrului absurd, tipice pentru Pinter. Astfel, montarea lui Constantin Rădoacă este liniară și uniformizatoare, fără vigoare și nuanțe pentru personaje. Deși ele nu au aceeași pondere în piesă, pe scenă sînt aliniate. E greu să spui cine este protagonistul, regizorul fiind deopotrivă de generos cu *Davies* (Ștefan Sileanu), cu *Aston* (Constantin Cotimanis) și cu *Mick* (Ion Haiduc), care susțin partituri aproape egale în acest spectacol, punînd în valoare personalitatea artistică a celor trei actori. Ștefan Sileanu în *Davies* este mofturosul sărac, veșnic pe drumuri și fără identitate precisă, cel care cere, cu mari pretenții, totul și nu oferă în schimb nimic, cel care face "jocurile", "inadaptatul" adaptabil doar în condițiile impuse de el sau în acele condiții oricum avantajoase pentru el. *Davies* în această interpretare este cel care domină în relația cu *Aston* și este dominatul

în relația cu *Mick*, mereu disponibil și într-o parte și în cealaltă. Are un singur scop: să-i fie cît de cît bine. Constantin Cotimanis în *Aston* marchează de la început tipul autoizolatului, al "lordului"

englez pedant, cu fixuri, ușor plutitor în lumea asta, în costum și bascheți, un lord în mizerie, milos și bun, tolerant și împăciuitor. Spațiul retragerii lui din lume este un subsol meschin, o cameră ca un depozit de lucruri mai mult sau mai puțin utile, o concretizare în obiecte de tot felul a impulsului pe care și-l dă singur pentru a trăi. Suferințele îndurate la ospiciu, disperarea abandonului matern, plutesc de la început, amplificînd misterul în jurul personajului pînă în momentul dezvăluirii acestei taine. Opusul lui *Aston* este chiar fratele său *Mick*, interpretat de Ion Haiduc. *Mick* este tipul practic, dispus să obțină bani chiar și din piatră seacă, adică chiar și de la sărăntocul *Davies* găzduit de *Aston*. Aerul de gangster al lui *Mick*, de infractor în stare de veghe, de supraveghetor al modestei camere și al nefericitului destin al lui *Davies*, fratele, sînt coordonatele pe care le trasează Ion Haiduc personajului său.

Deși sala Studio este mica bijuterie a Teatrului C.I. Nottara, intimitatea ei nu a fost suficientă pentru a specula de regizorul Constantin Rădoacă în relația spectacol-spectator. Spațiul scenografic propus de Valentin Călinescu este mai degrabă un șablon pentru *Îngrijitorul* decît o soluție. Poate și aceasta, dar nu numai, să fie una dintre cauzele unui spectacol trenant. Muzica ușor felliniană nu aduce spațiului scenic influența din lumea mirabolantă a marelui regizor.

Îngrijitorul nu este însă o ratare. Este doar o montare liniară și textuală a piesei lui Pinter, din care s-au salvat cît au putut în special Ștefan Sileanu și Constantin Cotimanis.

Teatrul C.I. Nottara: *Îngrijitorul* de Harold Pinter. Traducere de Olga Maniu și Ivan Deneș. Regia: Constantin Rădoacă. Scenografia: Valentin Călinescu. Muzica: Liviu Marinescu. Distribuția: Ștefan Sileanu, Constantin Cotimanis, Ion Haiduc.

Arca lui Daneliuc

S FÎRȘITUL lui '94 (cinematografic) a fost marcat de un spectacol de lucru la cinema "Studio": o proiecție pentru presă a noului film semnat Mircea Daneliuc: *Senatorul melcilor*.

Ca orice operă de artă autentică, și acest film e sortit să te prindă și să te surprindă, chiar dacă, să spunem, i-ai citit scenariul, șau l-ai mai văzut o dată, sau "ți l-a povestit cineva". De aceea îl vom și "povesti" acum (și publicăm și un fragment de scenariu) fără sentimentul că, deconspirând, am diminua ceva din curiozitatea viitorilor spectatori.

Deci: pe drumul unui sat de munte al zilelor noastre, în care conviețuiesc cum conviețuiesc români, unguri și țigani, apare, într-o bună zi de vară, o Dacie B67SEN, condusă cu nonșalanță de însuși dom' senator, și nu de șoferul cu un aer vigilant-scribit, care, cum îi reproșează doar pe jumătate în glumă senatorul, a condus pentru atîția nomenclaturiști la viața lui. (Este aceasta, se vede, una din obsesiile noului nostru om politic: la beție, îi reproșează și femeii de serviciu a vilei - care îi trage pantalonii, ca să-l culce - că "a servit 45 de ani gospodăria de partid!". O altă obsesie, în aceeași paranteză: banul - "Aer avem, bani n-avem!", bani, bani, bani, oftează în diverse tonalități noul nostru om politic: pînă și o sală de baie e prezentată de senator, unor străini, ca "făcută cu bani"!); Senatorul face o vizită în parohia lui și intenționează să îmbine utilul cu plăcutul. Va inaugura oficial o invenție locală, un fel de "elice" generatoare de energie electrică ("sauver la planete", "nouvelle énergie", le explică el unor străini sensul potemkiniadei; elicea înaripată va deveni însă, în scurt timp, în gura senatorului, ceea ce și este: o "morișcă nenorocită"). Așadar, week-end în aer de Elveția. Liniște. Ciripit de păsărele. Vinuri bune. Nevasta și fata plecate în vizită la socrî. Noul nostru om politic într-un conac în care, înainte, "își făcea de cap Ceaușescu..." ("adevăratul proprietar a murit la închisoare", explică, evasiv-jovial, senatorul).

De la acest start neutru, viața începe să curgă, să se reverse pe ecran, într-o mare bogăție de nuanțe, - pînă cînd week-end-ul pașnic, de rutină sau de "protocol 0" se va transforma într-unul apocaliptic și atotvelator.

Mai întîi filmul lansează regiștrul de comedie satirică: la sosirea mașinii cu aleșul poporului, mai mulți localnici se reped să lase jalbe; oficialitățile locale, în frunte cu primarul, intră într-un frenetic și năuc ritual al servilismului nemuritor. Apoi, treptat, cum se spune, sub bagheta magică a lui Daneliuc, comedia e distorsionată de semnale încărcate de reflexivitate dramatică, de tragism pur și de o stranie melancolie.

Întîmplarea face ca pe acele coclauri mioritice să mișune, tocmai atunci, și o mini echipă t.v. elvețiană. Toate

Senatorul melcilor. Scenariul și regia: Mircea Daneliuc. Imaginea: Doru Mitran, Petre Petrescu. Muzica: Petru Mărgineanu. Cu: Dorel Vișan, Cecilia Bărbora, Florin Zamfirescu, Clara Vodă, Madeleine Tiebeault, Dan Chișu, Haralambie Boros ș.a.

eforturile și toată grija senatorului se vor concentra în a salva ceea ce se înțelege printr-o istorică sintagmă: "imaginea României". Cu aplicație, cu dragălaşenie, cu disperare, cu o aiuri-toare inventivitate, senatorul se pune în slujba unei obsesii eroice: aceea de a convinge "mass media occidentală" de "starea de normalitate" a unei lumi care refuză cu încăpăținare acest "deziderat". O lume nouă, care preia și dezvoltă în mod propriu absurdul lumii vechi. (Una din cheițele cifrului e și o replică repetată, destinată senatorului: "Vă credeți toți Ceaușescu?!"). O lume dotată din timpul vechi cu arta de continuă "păcălire a prezentului". O lume în care demagogia capătă accentele anti-demagogiei (senatorul pomenește, de pildă, de "tranziția la care nu i se mai vede malul"). În lumea veche, apa unui lac de baraj a acoperit o parte din sat, potopul comunist a înghițit pînă și biserică. În lumea nouă, lumea "reîmpărțirii pămîntului", unui personaj i se repartizează (splendidă metaforă!) terenul pe care l-au avut părinții, "în spatele bisericii", adică o parcelă sub-acvatică! "Îs mai multe cereri decît pămînt", motivează oficialitățile locale. De altfel, întregul discurs al acestor "oficialități locale" se concentrează pe ideea de neputință. Neputința de a face ceva, neputința de a construi ceva, neputința de a înțelege realitatea, neputința de a stăpîni sau cel puțin de a ține pasul cu o actualitate năvălășă, cu un fitil "destabilizator" pururi fumegînd.

E IMPORTANT de remarcat faptul că scenariul nu e deloc ostentativ în realismul lui. Scenariul - solid și pitoresc, inspirat și scris cu un impecabil profesiona-

O „față din popor”: Cecilia Bărbora

lism - nu "extrage" faptele prin exagerare; povestea de pe ecran e de-a dreptul "sobră" într-un context "de viață" în care toată lumea știe, a văzut, a citit că există, în realitate, povești cu senatori bezmetici și împușcături la drumul mare, cu "puneri în posesie" monstruoase și aberante, cu sate distruse de țigani, cu linșaje pe post de războaie colective. Daneliuc n-a inventat (din

păcate, pentru noi) nimic. El doar a ordonat tot bilciul într-un fapt de artă.

Povestea senatorului are un ridicat grad de "specific național", există dimensiuni care spectatorului străin îi vor scăpa, inevitabil - de pildă, savurosul efort francofon al senatorului, sau aluziile extrem de fine (gen "antichristul are o figură cunoscută"...). Dar există, în film, dincolo de culoarea locală, și un simbul de universalitate: "ineficiența" omului politic, născînd monștri. Omul politic între ineficiență și crimă.

În lumea filmului - aflată într-o falsă efervescență, într-o grotescă agitație, ni se dezvăluie, într-o secvență, o oază ciudată, o oază de faptă și de temeinicie: în mijlocul pădurii, în vîrf de munte, un personaj (absent) își construiește, concentrat și tenace, o...arcă. I se spune "nebulul". A fost "pus în posesie", "e pădurea lui", acum "taie copacii ca să-și facă barcă"! Descoperi prezența aceluși schelet de arcă, în acel loc, cam cu aceeași stare de perplexitate admirativă cu care ai descoperit *Pianul* în jungla Noii Zeelande, sau corabia trasă pe uscat în *Fitzcarraldo*...

O mică idee politico-gastronomică a senatorului - aceea de a-i servi la masă, pe străini, cu melci, ca o probă de "europeism" -, o mică idee lansată în treacăt, ca un "capriț", va declanșa - absurd - energii uriașe: iată naționalitățile înfrățite, "antrenate într-o acțiune", cu polițiști și popi, cu tot, ieșite la cules de melci! Din melc în melc, totul degenerază. Într-un viol eșuat, într-o crimă reușită, într-un

Senatorul melcilor: Dorel Vișan

etichetă corespunzătoare: "un grup de extremiști de dreapta care vor să compromită imaginea României, acum, cînd e vorba să intrăm în organismele internaționale" etc.etc.

A SUPRA galeriei de personaje a filmului vom reveni la data premierei. Vom spune doar că un mare actor se întrece, aici, pe sine însuși. Dorel Vișan e absolut colosal în acest rol (scris special pentru el); senatorul lui (construit "sincretic") are o vitalitate extraordinară, un teribil simț al ambiguității, e și nemernic, și lichea, și semidoct, și lucid, și istet, și stăpîn pe sine și stăpîn pe situație ("cine conduce în țara asta? Noi, mă, noi!"). Un "senator" care sparge ecranul și, pur și simplu, există! Senatorului îi dă replica o făptură de un firesc provocator, jucată de Cecilia Bărbora cu o zveltețe cristalină: în lumea de tîrîtoare a filmului, un personaj care face figură de libelulă.

Întrebarea se pune: este dom' senatorul autorul moral al lanțului de nenorociri sau e doar unealta pasageră a unui destin, oricum, implacabil? Destinul unei lumi pe a cărei "fișă medicală" pare să stea scris "irecuperabil", sau "fără remediu", sau "fără soluție"!

În final, mașina senatorului pleacă din acel "loc în care nu s-a întîmplat nimic"; sătenii fug înspre mașină, năvălesc în calea ei, vor s-o oprească, să linșeze? să implore? -, oamenii aleargă sperați din toate direcțiile, strigînd "Domnule senator! Domnule senator!". Un moment din film care, în mod normal, ar trebui să dea multe insomnii... Nu trebuie să fii ghicitor în stele ca să descifrezi, în *Senatorul melcilor*, în ultimă instanță, exact "imaginea României". Nec plus ultra.

Filmul ar trebui proiectat într-un "plen de lucru" al Senatului. Scăpați și de grija "impozitării", aleșii noștri ar putea gusta, în cunoștință de cauză, această "interpelare" artistică și s-ar putea amuza copios (gîndind, fiecare, că în fabulă e vorba, mereu, de celălalt).

Senatorul melcilor e o operă de anvergură, un film de actualitate de un echilibru artistic clasic. Dacă în alte filme ale lui Daneliuc predominante erau furia sau exasperarea, gustul amar sau gustul sălcii, acest al 12-lea film al lui e dominat de un calm superior, de o luciditate armonioasă: "portretul artistului la maturitate". Este, apoi, neașteptat, și cel mai "optimist" film al lui Daneliuc.

În final, cînd senatorul pleacă din lumea pîrjolită, din pădure se aude un zgomot: omul - "nebulul" nevăzut - care continuă să lucreze la Arca lui...

Arca lui Daneliuc există. Să îndrăznim să o privim și ca pe un semn de speranță pentru viitor?

linșaj, într-un sat în flăcări, într-un aer de apocalipsă. Țara arde, dar grija senatorului rămîne una și aceeași: "să nu se afle", "să salveze" imaginea respectivă în ochii respectivilor! Senatorul știe una și bună: consens, cu orice preț. Minciuna și chiar moartea intră în preț. La sfîrșitul pîrjolului, pe toată nenorocirea unui loc și a unor oameni, un cap politic lipește o

Arta în sistem binar

ÎN TRE numeroasele expoziții ale ultimei perioade, expoziția video a Centrului Soros pentru artă contemporană a fost una dintre cele mai importante și ea merită o atenție specială. Și asta nu doar pentru simplul fapt că este puțin obișnuită în peisajul nostru cultural (primul eveniment de acest gen a avut loc anul trecut, sub aceeași organizare), ci și pentru că încearcă - indiferent de performanțele și efectele imediate - să-i familiarizeze pe artiști și pe spectatori deopotrivă cu un nou limbaj, cu o nouă sursă a mesajului artistic și, finalmente, cu un nou tip de sensibilitate. Este inutil să insistăm acum asupra reformulării dialogului cu tehnica electronică, fie ea video sau de calcul, asupra regenerării morale și expresive a unor obiecte fatalmente condamnate la condiția de instrument, asupra recuperării acestora și reconversiei lor spirituale. Dar fără a aminti, măcar în trecut, ce s-a întâmplat anul trecut, e dificil de priceput, dacă nu exact, măcar onest, ceea ce se întâmplă la actuala ediție. Expoziția video de acum un an, de fapt una de instalații video, se sprijinea în proporții sensibil egale pe două dimensiuni: pe cea *obiectuală* a tehnicii electronice, pe distribuția și inserția ei în spațiu - care creau o serie de interconexiuni, o ritmică și o sintaxă anume - și pe cea *funcțională* a aceleiași tehnici, pe capacitatea ei de a naște și stoca imaginea, de a dis-

tribui și, la rigoare, de a o reitera. Întregul spectacol se manifesta în pendularea gratuită, când confortabilă, când halucinantă, între rigoarea geometrică a carcasei și epifania ecranului. Oricum, deschiderea imaginii spre *exterior* era ca și inexistentă, iar tentația denotației, a povestirii despre..., extirpată la timp. Suficientă sieși ori dependentă de surse ce manifestau ele însele o apăsătoare autarhie artistică, ea era o demonstrație de independență față de fabulația video cotidiană, o ieșire tacită dintr-o formă consacrată de manipulare. Expoziția era, finalmente, și o încercare de a supune tehnica video unei probe de autoexorcizare ce urmărea, de bună seamă, o consecutivă reciclare a limbajului. Dar acest romantism video a trecut odată cu prima ediție, în cea actuală ipostaza tehnicii electronice fiind cu totul alta. Dimensiunea ei obiectuală și simultana dispersie în spațiu au fost reduse la minimum, la limita strictă a funcționalului, adică, practic, au dispărut ca problemă cu o finalitate expresivă proprie. Monitorul video, ecranul mitic prin care societatea românească trăiește de multă vreme într-o suprarealitate, a fost și el înlocuit. Cel care i-a luat locul este *calculatorul*, și el mitul unei alte realități, mai pragmatice, în care contemplația a fost schimbată cu dinamismul, iar univocitatea cu relația interactivă. Expoziția, deschisă într-una dintre sălile Muzeului țăranului român, a

oferit de această dată mai puțină retorică și opulență tehnică, dar mai multă libertate în relația directă cu tehnica, în definitiv chiar posibilitatea de a colabora. Titlul însuși, o multiplicare grafică a lui 0 și 1 (adică 010101), marchează tocmai această mutație de pe *video* pe *calculator*. Pentru că, după cum bine se știe, 0-1 sînt chiar elementele de cod ale sistemului binar în care funcționează tehnica de calcul, disponibilitățile ei derivînd din infinitele posibilități de combinare ale celor două simboluri. Această dimensiune practică și imediată a expoziției a fost dublată, însă, și de una narativ-imagistică finalizată/exteriorizată într-o sumă de proiecții: unele statice, de diapozitive, care sugerau, printr-o arhaică tentă sepia, imobilismul și atemporalitatea, altele, în replică, diverse și dinamice, strict actuale ca problematică, dar și ca unghi de privire și de abordare morală. Filmele semnate de Sandor Bartha, Horia Bernea, Stefan Bertalan, Marcel Bunea, Alexandru Chira, Judith Egyed, Teodor Gaur, Ion Grigorescu, Radu Igoszag, Gheorghe Ilea, grupul Intermedia, Iosif Kiraly, Rudolf Kocsis, Marilena Preda-Sânc, Adrian Timar și Laszlo Ujvarossy acoperă un vast spectru al realității pe care, dealtminteri, îl și comentează. De la banala oră de desen a unui grup de copii cu probleme psihice, la regizarea unor șocuri tipografice sau la submersia în lumea de un exotism trivial și drama-

CRONICA
PLASTICĂ

de Pavel
Șuşară

tic a țiganilor și pînă la comentariile cosmologice prin inserția unor ample instalații în peisaj, se detașează nu numai un traseu de interese, ci și asumarea implicită a unor responsabilități. Artistul este actorul și comentatorul propriilor itinerarii, privirea sa - prin sau fără obiectiv foto/video - devenind în același timp revelator și instanță. Arta video, așa cum o înțelege și o face în acest moment artistul român, este o coborîre în social, mai ales la nivelele precare și promiscue ale existenței, și o evidentă supunere la context. Chiar dacă artistul nu depășește nivelul unui reporter mediocru, iar uneori calitatea însăși a imaginii este cea a unui cameraman amator, el are o facultate esențială, de care nu fac risipă nici reporterul și nici cameramanul: aceea de a fi conștiință activă și de a oferi credibilitate ca martor. Artistul secționează realitatea, evaluînd-o, și prezența lui este chiar prezența acestei conștiințe grave, într-o permanentă stare de interogație. Ceea ce a pierdut actuala expoziție de artă video, față de cea anterioară, în extensie, a cîștigat în profunzime. Sinteza tehnică a devenit o amplă analiză în plan socio-simbolic. Chiar și atunci când, asemenea lui Gheorghe Ilea, care, lăsîndu-se îngropat în bălegar, nu face decît să transfere în fapt o constatare general vehiculată și zilnic reînnoită.

MUZICĂ

În nord-vestul îndepărtat

NUMEROASE manifestări muzicale (festivaluri, concursuri, premiere etc.) ce au loc mai peste tot în țară se petrec, în general, în anonim, știute numai pe plan local, oglindite doar în gazete cu circulație restrînsă. Iar cronicarul "de la centru", revistele culturale mari, Televiziunea, în necunoștință de cauză, sînt de cele mai multe ori absente. Poate doar Radiodifuziunea, datorită unei perseverențe de decenii a Redacției muzicale în căutarea informației, a cîștigat încrederea organizatorilor, care îi solicită prezența. Critica deci, cu tot regretul, nu are posibilitatea să consemneze decît aleatoriu, în funcție și de circumstanțe extramuzicale, evenimentele ce se petrec de parte de București. Căci lipsesc informația sistematică, mijloacele bănești ca și deprinderea instituțiilor de a-și asigura o publicitate eficientă.

De aceea m-am bucurat cînd Festivalul "Zilele muzicii sătmărene" - ediția a XVII-a, care a sărbătorit și 45 de ani de existență a Filarmonicii din oraș - mi-a dat prilejul nu numai să urmăresc cîteva concerte ci și să aflu ce se petrece acolo, în nord-vestul îndepărtat.

Festivalului, caracterul internațional i-a fost dat de cîteva invitați străini, deja cunoscuți publicului nostru; dar momentele de maximă atractivitate nu s-au datorat tocmai acestora, deoarece nu întotdeauna ceea ce vine de peste hotare este neapărat și mai bun. Nu

mă refer bineînțeles la Corneliu Dumbrăveanu (din nou prim-dirijor al formației; spre binele ei), muzician sensibil, dăruit cu un gest muzical de intensitate poetică și care împreună cu Dan Grigore a deschis festivalul cu un concert într-adevăr sărbătoresc.

Violonista Jenny Abel cu Mihai Unghieanu la pian fac un cuplu cameral constant, bine rodat într-un repertoriu de anvergură. Violoncelistul Tamás Kedves a prezentat, acompaniat la orgă de Katalin Botár, un program de ținută; iar Ovidiu Bădilă a parcurs într-o singură seară patru lucrări concertante, extrăgînd din contrabas - instrument prin excelență greoi și mohorît - un foc de artificii de sonorități și culori surprinzătoare, sprintene și fermecător cantabile. În fine, doi dirijori vechi prieteni ai orchestrei, Enzo Ferraris și Franz Lamprecht, au susținut acompaniamentele și piese de completare.

Dar ideea centrală a acestei ediții a fost ca, în afară de participările acestora menite a condimenta programul, să se întrunească forțele artistice locale, atrăgînd în frumoasa sală Jugendstil și alte categorii de public decît cel obișnuit al simfonicelelor, printr-o ofertă muzicală diferențiată. Astfel, au mai figurat pe afiș trei formații corale "Eutherpe", "Excelsior" și "Adagio" (ultima, cu un program frumos alcătuit de muzică religioasă clasică românească). Nu prea fericit botezatul

"Podium al tinerelor talente" a înfățișat cîteva elevi ai Liceului de muzică, dovedindu-ne că tot Chopin se menține în topul preferințelor tinerelor pianiste, iar sextetul de suflători al Filarmonicii, într-un program pretențios de Divertimente de Mozart și Haydn, a demonstrat o dată mai mult excelența școlii clujene.

Necesarul moment de muzică contemporană a fost asigurat de formația "Contraste" din Timișoara (Emil Șein, Sorin Petrescu și mai nou Doru Roman), într-un program de muzică românească și americană (inclusiv un compozitor american originar din Timișoara, Yehuda Yannai), admirabil pus în pagină cu imaginația sonoră și vitalitatea caracteristice.

JUDECÎND după marele succes de public (care a luat cu asalt sala Filarmonicii), ideea de a introduce în programul Festivalului și două seri de jazz a fost foarte bună; mai ales că s-au plasat la o cotă înaltă de profesionalitate, garantată de vedetele genului - Johnny Răducanu, Mircea Tiberian, Gabris Dedeian, formația timișoreană "Bega Blues Band" și încă un mare favorit, Florian Lungu, ca prezentator.

Sufletul acestui maraton muzical a fost violonistul Rudolf Fatyol; neobosit organizator, el a fost prezent și ca solist în două concerte, cu eleganță tehnică și comunicativitate: apariția sa

alături de Ștefan Ruha și Orchestra de Cameră a Academiei clujene a marcat, alături de deschidere, momentele de vîrf ale festivalului.

Abia s-a încheiat această săptămîină plină, că pregătirile pentru alte două manifestări deosebite au și început: o gală jubiliară a tinerilor soliști, în colaborare cu Uniunea criticilor muzicali, "Fundatia Jora" - ediția 100, care va reuni artiști importanți lansați în viața muzicală de pe această rampă - și Festivalul Internațional de muzică contemporană care, chiar dacă nu a avut ecou în mediile informaționale, pînă acum a prilejuit prime audii importante ca, de pildă, "Concertul pentru violoncel" de Pascal Bentoiu sau necunoscutele la noi "Trei dansuri pentru pian și orchestră" de Dinu Lipatti (al cărui nume, dealtfel, Filarmonica îl poartă). Anul acesta se anunță o altă primă audieție, care nu poate fi decît de mare interes, o lucrare de Aurel Stroe.

Iată deci premisele unei stagiuni dense, receptate cu căldură de melomanii din regiune, pentru că Filarmonica - ce se luptă și ea cu greutățile (lipsa de cordari este una, deficitul de instrumente este alta și lista poate continua) - și-a cucerit un public care o susține cu o prezență constantă, un public care își înțelege și iubește artiștii.

Elena Zottoviceanu

**PRIVIREA
LUI ORFEU**

de Dan
Laurentiu

Esse est excruciere

ENOAPTE solitară și mîndră./Nu mai este nimic cu puțință./Trece pe culmi o ploaie intangibilă/Cu Isus în brațe dornic să moară pe cruce!

Ca de obicei, priveam fascinat, cu ochii larg deschiși prin ferestruica tremurătoare, colorată a televizorului în adîncul nopții transcendente, o, ispită a păcatului, imperceptibil pe calea naturală a simțurilor, așa cum ni le-a dăruit Bunul Dumnezeu, după chipul și asemănarea Sa, dar revelat de Sfîntul Diavol pe calea artificială a științei oculte care i-a recompus imaginea luminoasă, vizibilă, smulgînd-o, eliberînd-o din puterea întunericului: tu, univers imaginar, atît de plăcut sufletului meu, cu mult mai adevărat decît cel real, de care toată viața m-am temut, pe care niciodată nu l-am cunoscut;

Și ce-mi fu dat să văd, născîndu-se din noapte și din haos?: un cuplu faustic abordînd spinoase probleme teologice, fantome și strigoi în miez de noapte, un tînăr și musculos "reporter teolog" (diacon sau țircovnic? buticar?) cu glasul mîeros și blînd de mieluşel, dăr sub a cărui blăniță albă, inocentă, puteai vedea zbîrlindu-se nu numai coama lupului sîngeros, gata să atace și să sfișie tot ce mișcă, dar și vicleana vulpe linguşindu-l pe bătrînul corb ca pe cel dintîi dintre cîntăreții cerului albastru, pînă cînd acesta, pierzîndu-și mințile, își pierde și caşul furat de pe pervazul ferestrei casei fermierului roman: deci reporterul nostru bisericos, scos la lumină din adîncurile nopții și haosului pe căile oculte, întunecate ale satanicei tele-viziuni, îl întreabă, la un moment dat, pe conlocutorul său, un pastor evanghelic?, mi s-a părut? sau ce?: "de unde atîta veselie, această putere de a rîde, de a vă bucura de viață la un creștin care, nu-i așa (se subînțelege), ar trebui să-și ducă zilele în dolii, post și rugăciune?" etc.etc.etc.? La care jovialul nostru preot, care părea a face un negoț înfloritor cu indulgente, asigurări de viață veșnică pe lumea cealaltă, un activist politic vioi ca un *canis ludeus* și vorbăreț ca un *homo latrans*, după ce și-a făcut un laconic, hazliu *pedigree*, din care nu reieșea că-și cunoaște prea bine nici părinții din care se trage, dar nici dumnezeul căruia îi slujește (pe teritoriul tragice, fostei Iugoslavii, se înfruntă cel puțin trei: ortodox, catolic, musulman - Doamne ferește!), și-a motivat jubilația (cam prea deplasată pentru un preot cu frica lui Dumnezeu) prin aceea că Isus l-a eliberat de povara păcatului și că el se cuvenea să se bucure din plin de toate aceste favoruri, lui nerămînîndu-i nici un fel de datorie în fața jertfei răscumpărătoare a Fiului Omului.

Trebuie să recunosc că acest comportament moral (nu spun religios) la un slujitor al Domnului care, în elanul său reformator, devenise doar un libertin hedonist oarecare, m-a mîhnit, dar nu în așa măsură, căci în zilele noastre (o, tu, economie de piață!) am învățat să mă aștept la orice de la semenii mei, pînă și la ridicolul ges-

turilor sublime ca: speranța, credința și iubirea, așa cum le-a gravat cu putere de foc și de sînge în sufletele noastre Sf. Apostol Pavel: *esse est excruciere* - a fi înseamnă a fi răstignit -, asumarea proiectului dumnezeiesc al lui Hristos, cu patimile și apoteoza lui pe lemnul sfînt al Crucii: "Oricine vrea să vină după mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-mi urmeze mie". Dar dacă nu mai este posibilă o repetare, o imitație literală a modelului isusiac, una spirituală mi se impune ca dezirabilă pentru orice creștin cu frica lui Dumnezeu.

EXPERIENȚA limită a morții care, pentru mine, coincide cu aceea a scrisului și a iubirii (*ars amandi = ars scribendi = ars moriandi*) o "sfîntă Treime" ca ideal ontologic în orizontul căruia se reflectă și demersul meu soteriologic, este sinonim și îmi provoacă același extaz cu numele lui Dumnezeu: "Foarte curînd se va sfîrși cu tine pe lumea aceasta; caută deci să-ți dai seama în ce stare te afli.(...) O, nebulie și împietrire a inimii omenești, cu gîndul numai la cele vremelnice, iar de cele viitoare prea puțin sinchisindu-se! *Ar trebui să te porți în așa fel, - atît în fapte, cît și în gînd - ca și cînd, astăzi chiar, ar trebui să mori.* (s.m.) Dacă ai avea o conștiință rînduită nu te-ai teme atîta de moarte. Dar dacă astăzi nu ești pregătit, cum vei putea oare să fii gata mîine? Ea este nesigură, și parcă știe cineva dacă va ajunge ziua de mîine?" (Thomas a Kempis: *Imitațiunea lui Cristos*). Dar păcatul celui dintîi om cu care Dumnezeu a împodobit grădina Raiului - călcarea de către Adam, la îndemnul perechii sale Eva, ea însăși ispitită de șarpele satanic, luciferic, a interdicției de a "mîncă" din pomul cunoștinței binelui și răului - nu face decît să confirme teza după care străbunul nostru paradisiac își conține încă din proiectul său ontologic această vulnerabilitate la boală și la moarte, iar *păcatul înseamnă doar conștientizarea acestui rău, faptul că omul devine singura făptură din universul creat de Dumnezeu care știe că este făcută pentru moarte - Sein zum Tode* -, un secret pe care ar fi vrut să-l păstreze numai creatorul său, secretul unei opere neisprăvite: căci, vai, cum ar trebui să ascult, decît în acest sens, univoc, rugăciunea de la sfînta liturghie din fiecare duminică, repetată de trei ori, în altarul Patriarhiei? "Doamne, Doamne, caută din cer și vezi, și cercetează lumea aceasta pe care a zidit-o dreapta Ta, și o desăvîrșește pe ea?" decît ca pe un reproș, o rugă întru desăvîrșirea acestei capodopere vulnerabile, sortite păcatului și morții încă din proiectul ei? "Opera deschisă" întru interpretarea ei estetică, ambiguă și liberă tocmai prin voința ei arbitrară, prin statutul ei de a-și alege nu moartea, ci una din variantele infinite de a muri? Căci numai viața este limitată - ea are un început și un sfîrșit - dar moartea, ca și Dumnezeu, nu are nici început, și nici sfîrșit.

PREPELEAC

de Constantin
Toiu

"Dacă cerul s-ar prăbuși peste el în bucăți, teafăr ar rămâne între ruine"

SĂ NU ne supărăm pe oameni văzînd asprimea lor, ingratitudinea, nedreptatea, trufia, amorul-propriu și faptul că uită de alții: așa sunt ei făcuți, așa este firea lor; e ca și cum n-ai suporta că piatra cade și că flacăra focului se înalță.

Oamenii într-un sens nu sunt deloc ușurateci, sau nu sunt ușurateci decît în lucrurile mărunte: ei își schimbă hainele, limbajul, înfățișările, purtările cuvinicioase; uneori își schimbă și gustul; își păstrează însă apucăturile rele, fermi și constanți în ceea ce privește răul, sau indiferența față de virtute.

Stoicismul este un joc de cuvinte și o idee asemănătoare Republicii lui Platon. Stoicii se prefac că ai putea să râzi sărac fiind, că ocările te-ar lăsa nepăsător, ca și nerecunoștința, pierderile de bunuri, ca și ale părinților sau prietenilor; moartea s-o privești cu răceală, ca pe ceva indiferent ce nu trebuie nici să te bucure nici să te întristeze; să nu te lași biruit nici de plăcere, nici de durere, trupul tău să simtă ascuțitul fierului sau arsura focului fără a scoate nici cel mai mic suspin, fără a vărsa nici o lacrimă; iar năluca aceasta a virtuții și neclintirii astfel închipuită lor le-ar face plăcere s-o numească un om înțelept. Ei îi lasară omului toate cusururile pe care i le găsiră, nescotînd la iveală nici una din slăbiciunile sale; în loc să-i zugrăvească viciile în imagini graoaznice ori ridicule, care să slujească spre a-l îndrepta, ei au trasat ideea unci perfecțiuni și a unui eroism de care omul nu-i capabil, îndemnându-l să încerce imposibilul. Astfel, înțeleptul, care nu este un înțelept sau care nu-i decît în închipuirea sa înțelept se găsește, în chip firesc, și prin ce crede el despre sine însuși, mai presus de toate evenimentele și de toate răutățile... De s-ar prăbuși

cerul și pămîntul, luându-l cu ele în a lor cădere, stoicul ar rămâne neclintit peste ruinele universului; pe cînd omul de rînd, cu mintea la locul ei, Ți pă, disperează, ochii îi scapără de scînteii și i se taie și răsufllarea numai fiindcă și-a pierdut cătețul sau i s-a făcut țândări un vas de porțelan.

*

**

(Ah, La Bruyère, te prind ei!) L-ai plagiat mai sus pe Horatiu. *Si fractur ilabatur orbem, impavidum ferient ruinae!* și nu făcuși nici o referire, nu puseși ghilimele autorilor temători de urmași, ar exclama aici *Simplițianul* n.n.)

*

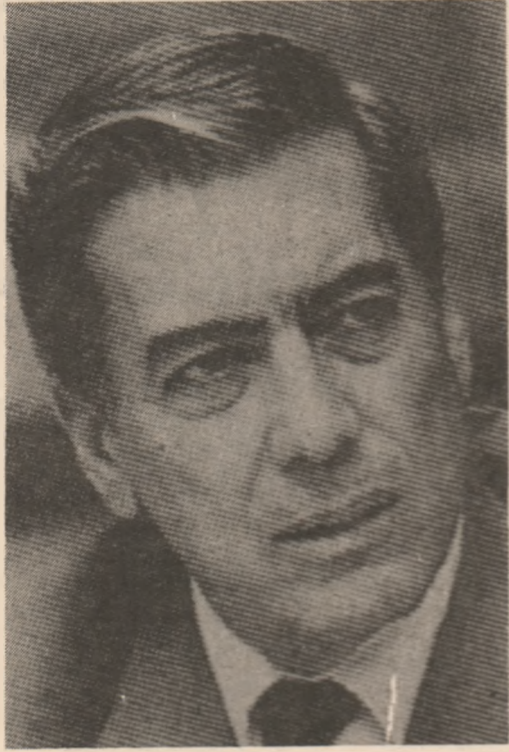
**

EGREU de spus dacă lipsa de hotărâre îl face pe om mai curînd nefericit decît vrednic de dispreț, la fel după cum totdeauna este mai nepotrivit să apuci o cale greșită, decît să nu iei nici una.

Un om inegal nu e un singur om, sunt mai mulți. El se multiplică de atâtea ori, de câte ori capătă noi gusturi și alte moduri diferite de a fi; el este în fiecare cli-pă ceea ce nu era cătuși de puțin înainte, și în curînd va să fie ceea ce n-a fost niciodată; își urmează mereu sieși. Nu întrebați în ce constă complexitatea lui, ci câte complexități posedă; nici ce fire are, ci câte feluri de firi. Nu cumva vă înșelați? E chiar *Euthicrate* insul pe care îl vedeți? Câtă răceală vă arată astăzi. Ieri umbla după tine, te lingușea; prietenii mureau de gelozie. Oare te-o mai fi recunoscînd? zi-i cum te cheamă.

La Bruyère,
fragmente din
LES CARACTÈRES.
capit. *De L'Homme*,
ediția 1696

În românește de C.T.

CARTEA *El pez en el agua* (Peștele în apă) a scriitorului peruan M.V. Llosa, din care publicăm astăzi în traducere fragmente din capitolul II, *Piața San Martín*, a apărut în martie 1993 la Editura Seix Barral din Barcelona. Ea reunește, în capitole alternative, memoriile din două etape decisive ale vieții autorului. Prima e cuprinsă între 1946, an în care scriitorul își cunoaște tatăl pe care timp de zece ani îl crezuse mort, și 1958, când tânărul Llosa părăsește țara pentru

a se instala în Europa. O a doua etapă reprezintă cei trei ani de campanie prezidențială peruană, care se încheie pe 13 iunie 1990, odată cu câștigarea alegerilor de către inginerul Alberto Fujimori, moment în care Llosa părăsește, pentru a doua oară, Peru, spre a iniția în Europa o nouă perioadă în care "literatura ocupă un loc central".

Convingerile sincere ale omului politic, combinate cu talentul scriitorului se regăsesc în acest inedit volum, conferindu-i valoarea de autentic document, dar nedezmintind nici prestigioasa personalitate literară a lui Mario Vargas Llosa.

LA SFÎRȘITUL lui iulie 1987 mă aflam în nordul Peruului, pe o plajă aproape goală unde, cu ani în urmă, un tânăr din Piura împreună cu nevasta lui construiseră niște bungalouri, în dorința de a atrage turiști. Solitar, rustic, înconjurat de deșert, roci și valurile înspumate ale Pacificului, Punta Sal este unul din locurile cele mai frumoase din Peru. (...)

Mă aflam la Punta Sal cu Patricia și copiii, pentru a petrece acolo o săptămână cu ocazia sărbătorii naționale. Revenisem de puțin timp de la Londra, unde, de la o vreme, petreceam câteva luni pe an; îmi propusesem să profit de șederea în Punta Sal pentru a face, între două băi, corectura la ultimul meu roman, *Povesteașul*, și pentru a-mi practica zi și noapte viciul solitar: să citesc, să citesc.

În martie împlinisem cincizeci și unu de ani. Totul părea să indice că viața mea, agitată de la naștere, avea să se scurgă liniștită de acum înainte: aveam să-mi petrec timpul între Lima și Londra, dedicându-mă scrisului și făcând din când în când câte o incursiune universitară prin Statele Unite. Mîzgălesc uneori în caietul meu planuri de lucru pe care nu le realizez niciodată în întregime. Când am împlinit cincizeci de ani, mi-am fixat acest plan pentru următorii cinci ani:

1) o piesă de teatru cu un bătrînul donjujotesco care, în Lima anilor cincizeci, pornește o cruciadă pentru a salva balcoanele coloniale amenințate cu demolarea;

2) un roman polițist și fantastic despre cataclisme, sacrificii omenești și crime politice într-un sat din Anzi;

3) un eseu despre perioada de gestație a *Mizerabililor* de Victor Hugo;

4) o comedie despre un om de afaceri care-l înfîlnește la Londra pe cel mai bun prieten al său din colegiu, pe care îl credea mort, transformat însă într-o doamnă și

5) un roman inspirat de viața Florei Tristan, revoluționara, ideoloaga și feminista franco-peruană din prima parte a secolului al XIX-lea.

În același caiet îmi mai schitasem, ca proiecte mai puțin urgente, să învăț

afurisita de limba germană, să trăiesc o vreme la Berlin, să încerc încă o dată să citesc cărțile care m-au derutat întotdeauna, ca *Finnegans Wake* și *Moartea lui Virgiliu*, să străbat Amazonul de la Pucallpa pînă la Belem do Para și să scot o ediție corectată a romanelor mele. Figurau și alte intenții mai puțin publicabile. Ceea ce nu apărea nicăieri era activitatea care, prin capriciul sorții, avea să-mi monopolizeze următorii trei ani de viață, și anume politica.

NICI prin cap nu-mi trecea lucrul acesta în acea zi de 28 iulie, la prînz, cînd am început să ascultăm, la micul radio portabil al prietenului meu Freddy Cooper, discursul pe care președintele republicii îl rostea în fața Congresului, de Ziua Națională. Alan Garcia era de doi ani la putere și popularitatea lui era încă mare. Politica lui mi se părea o chestiune de timp. Populismul dăduse greș în Chile cu Allende și în Bolivia cu Siles Suazo. De ce să fi avut oare șanse în Peru? Subvenționarea consumului atrage după sine o prosperitate amăgitoare, ce durează doar atîta timp cît se dispune de valută pentru a se menține importul, într-o țară care își importă o bună parte din alimente și produse industriale. Politica aceasta dădea însă semne de slăbire. Rezervele erau din ce în ce mai mici; datorită confruntărilor cu Fondul Monetar și cu Banca Mondială, Peru văzuse cum i se închid porțile sistemului financiar internațional. Emisiunea necontrolată de bancnote pentru a acoperi deficitul fiscal accelera inflația; dolarul menținut la un nivel mic descuraja exportul și genera specula. Cea mai bună afacere era obținerea unei licențe pentru a importa cu dolari ieftini (dolarul se putea schimba în mai multe feluri), în funcție de "necesitatea socială" a produsului. Contrabanda se îngrijea ca produsele astfel importate - zahărul, orezul, medicamentele - să treacă prin Peru ușor spre a ajunge în Columbia, Chile sau Ecuador, unde prețurile nu erau controlate. Sistemul îmbogățește o mîna de oameni dar sărăcește pe zi ce trece țara.

Președintele nu-și făcea griji. Cel puțin așa mi se păruse, cu cîțva timp în

urmă, în cadrul unei întrevederi pe care am avut-o cu el cînd se afla la putere. Cînd sosisem la Lima de la Londra, la sfîrșitul lui iunie, Alan Garcia mi-a transmis salutul său printr-unul din aghiotanți și, după cum cerea protocolul, m-am dus la Palat pe 8 iulie să-i mulțumesc pentru gest. M-a primit și am stat de vorbă vreo oră și jumătate. În fața unei table mi-a explicat intențiile lui pentru anul în curs și mi-a arătat o armă portativă artizanală a grupării teroriste "Sendero Luminoso" pe care aceștia o folosiseră spre a arunca din Rimac un exploziv asupra Palatului. Era tînăr, dezinvolt și simpatice. Eu îl mai văzusem o dată, înainte, în timpul campaniei sale electorale din 1985, în casa unui prieten comun, patronul unei case de licitații și colecționarul de artă Manuel Checa Solari, care s-a încăpățînat să ne invite să mîncăm împreună. Impresia pe care mi-a lăsat-o a fost cea a unui om inteligent, dar de o ambiție fără margini și capabil de orice pentru a ajunge la putere. De aceea, cîteva zile mai tîrziu, cu ocazia a două interviuri televizate pe care mi le-au luat redactorii Jaime Bayly și César Hildebrandt, am afirmat că nu-l voi vota pe Alan Garcia ci pe candidatul Partidului Popular Creștin, Luis Bedoya Reyes. În ciuda acestui fapt și a scrisorii publice pe care i-o adresasem cînd se împlinise un an de cînd era la putere, condamîndu-l pentru masacrarea răsculaților în închisorile din Lima în iunie 1986, în dimineața aceea, la Palat, nu părea să-mi poarte rachiună, arătîndu-se foarte amabil cu mine. Cînd preluase puterea, mă întrebasese dacă accept postul de ambasador în Spania, iar acum, deși știa cît de mult îi criticam politica, conversația era cît se poate de cordială. Îmi amintesc că i-am spus: "Păcat că te încăpățînezi să fii Salvador Allende al nostru sau, mai rău, Fidel Castro al nostru. Cînd ai fi putut fi Felipe Gonzales al Peruului. Lumea nu-și schimbă oare opiniile?"

Firește că printre lucrurile pe care mi le spusese în cursul acelei discuții despre planurile lui pentru 1987 nu apăruse problema cea mai importantă. O măsură elaborată deja de el pe vremea aceea, împreună cu oamenii lui de încredere, măsură pe care peruanii aveau s-o afle din discursul său din 28 iulie, cînd Freddy și cu mine ne chinuiam s-o ascultăm în vîjiitul vechiului nostru aparat de radio, sub soarele arzător din Punta Sal: decizia lui de a "naționaliza și etatiza" toate băncile, companiile de asigurare și companiile financiare din Peru. (...)

"Peru trece încă o dată printr-o epocă a barbariei", îmi amintesc că i-am spus Patriciei în dimineața următoare, în timp ce alergam pe plajă spre cîtunul Punta Sal, escortați de un cîrd de pelicani. Naționalizările anunțate vor aduce mai multă sărăcie, deprimare, parazitism și corupție în viața peruană. Și, mai devreme sau mai tîrziu, vor dăuna sistemului democratic pe care Peru îl recuperase în 1980, după doisprezece ani de dictatură militară.

De ce atîta zarvă pentru cîteva naționalizări, aveam să fiu întebat de nenumărate ori. François Mitterand a naționalizat băncile și, deși măsura a

Piața

dat greș și socialiștii au trebuit să dea înapoi, a fost pusă vreodată în pericol democrația franceză? Cine gîndește astfel, nu înțelege că una din trăsăturile subdezvoltării o reprezintă totala identificare a guvernului cu statul. În Franța, Suedia sau Anglia, o întreprindere își păstrează o anumită autonomie față de puterea politică; ea aparține statului și administrația, personalul și funcționarii ei sînt mai mult sau mai puțin feriți de abuzurile guvernamentale. Într-o țară subdezvoltată însă, mai mult, într-o țară cu un regim totalitar, guvernul este statul și cei ce conduc, administrează statul ca și cum acesta ar fi proprietatea lor privată, sau mai degrabă prada lor. Întreprinderea publică îi încadrează pe cei valizi, întreține clientela politică și face afaceri ilegale. Aceste întreprinderi se transformă în focare birocratice paralizate de corupția și ineficiența rezultate din activitatea politică. Pentru ele nu există riscul să dea faliment; sînt aproape întotdeauna monopoluri protejate împotriva concurenței și au viața garantată de subvenții, adică de banii contribuabililor. Peruanii văzuseră repetîndu-se acest proces, din perioada "revoluției socialiste, liberatară și participativă" a generalului Velasco, în toate întreprinderile naționalizate - petrolul, electricitatea, minele, plantațiile de trestie de zahăr etc. - iar acum coșmarul se repeta cu băncile, asigurările și companiile financiare pe care "socialismul democratic" al lui Alan Garcia se pregătea să le înglobeze.

DE ÎNDATĂ ce m-am întors la Lima, cîteva zile mai tîrziu, am scris un articol, *Spre un Peru totalitar*, care a apărut în "El Comercio" din 2 august, oferind motivațiile mele care se opuneau măsurii de naționalizare și îi îndemneau pe peruanii să se opună la rîndul lor acestei măsuri prin toate mijloacele legale, dacă doreau supraviețuirea sistemului democratic. Am scris articolul pentru a-mi manifesta dezaprobarea față de această măsură, fiind însă convins că n-avea să servească la nimic și că, în afară unor proteste răzlete, decizia avea să fie aprobată de Congres cu consimțămîntul majorității compatrioților mei.

Și totuși, nu s-a întîmplat așa. Odată cu apariția articolului meu, funcționarii din bănci și cei din întreprinderile amenințate au ieșit în stradă, în Lima, în Arequipa, în Piura și în alte localități, organizînd marșuri și mici mitinguri care au surprins pe toată lumea și mai ales pe mine. Pentru a-i sprijini, împreună cu patru prieteni foarte buni, cu care luam masa și sporovăiam o dată pe săptămînă, de ani de zile - trei arhitecți: Luis Miro Quesada, Frederick Cooper și Miguel Cruchaga și pictorul Fernando de Szyszlo -, ne-am hotărît să redactăm în grabă un manifest pentru care am strîns o sută de semnături. Textul, afirmînd că "puterea politică și economică concentrată în cadrul partidului de guvernămînt ar putea însemna sfîrșitul libertății de expresie și, în ultimă instanță, al democrației", a fost citit de mine la televiziune și, avînd semnătura

San Martin

mea în capul listei, a apărut în ziarele din 3 august cu titlul *În fața amenințării totalitare*.

CE S-A ÎNTÎMPLAT în zilele următoare a dat vieții mele o întorsătură extraordinară. Casa mea a fost asaltată de scrisori, telefoane și vizite ale persoanelor care se solidarizau cu manifestul meu și care îmi aduceau alte semnături, date în mod spontan. Liste cu sute de noi aderenți apăreau zilnic în presa neguvernamentală. Au venit să mă caute oameni din provincie, întrebând cum ar putea fi de folos. Eram uluit. Generalul Velasco naționalizase zeci de întreprinderi fără ca nimeni să nu miște un deget, ba chiar bucurându-se de sprijinul unei bune părți din opinia publică, care văzuse în aceste măsuri un act de justiție socială ce oferea speranța unei schimbări. Etatismul, pilonul ideologiei țărilor din lumea a treia, fusese susținut în Peru nu doar de stînga, ci și de sectoare mari de centru și de dreapta, astfel încît președintele Belaunde Terry, ales cînd s-a terminat dictatura militară (1980-1985), nu îndrăznise să privatizeze nici măcar una din întreprinderile de stat (cu excepția mijloacelor de comunicație pe care le-a redat patronilor imediat ce a preluat puterea). În zilele acelea febrile din august 1987 însă, era ca și cum în sectoarele importante ale societății peruane ar fi avut loc o puternică decepție față de rețeta naționalizării.

Alan Garcia, nervos pe tentativele de protest, s-a hotărît să "scoată mulțimea în stradă". A început să colinde nordul țării, citadela a APREI, proliferînd injurii la adresa imperialiștilor și a bancherilor și amenințîndu-i pe cei care protestau.

Conspirativi și entuziasmați, Felipe Thorndike și Freddy Cooper își făcură într-o seară apariția la mine acasă, pe la începutul celei de-a doua săptămîni din luna august. Se întîlniseră cu grupuri de independenți și veneau să-mi propună să organizăm o manifestație, în care eu aveam să fiu principalul orator. Ideea era să demonstrăm că nu doar aprîștii și comuniștii puteau ieși în stradă să sprijine etatismul ci și noi, pentru a-i respinge în numele libertății. Am acceptat. În noaptea aceea am avut cu Patricia o primă discuție dintr-o serie de discuții care aveau să se prelungească un an de zile.

- Dacă urci pe podiumul acela, vei sfîrși prin a face politică și literatura se va duce naibii. Și familia se va duce naibii. Nu știi ce înseamnă să faci politică în țara asta?

- Eu am conceput protestul împotriva etatizării. Acum nu mai pot da înapoi. E vorba doar de o manifestație, de un simplu discurs. Asta nu înseamnă că mă dedic politicii!

- După discursul ăsta, va urma un altul și apoi altul și vei sfîrși prin a candida la alegeri! O să-ți lași cărțile și viața ta comodă ca să faci politică în Peru? Nu știi cum te vor răsplăti pentru asta? Uiiți de Uchuraccay?

- N-o să fac politică, n-am să las literatura și nici n-o să candidez. O să vorbesc doar la această manifestație, pentru ca să se înțeleagă că nu toți

peruanii se lasă înșelați de señor Alan Garcia.

- Nu știi cu cine te pui? Se vede că nu tu răspunzi la telefon.

Într-adevăr, de cînd apăruse manifestul nostru, începuseră telefoanele anonime, care sunau zi și noapte. Vocile păreau mereu altele, astfel că ajunsesem să mă gîndesc că distracția fiecărui aprist, după un pahar, era să sune la mine acasă, spre a ne amenința. Aceste telefoane durară timp de trei ani și sfîrșiră prin a intra în rutina noastră familiară. Cînd au încetat, în casă s-a resimțit un gol și chiar o nostalgie după ele.

MANIFESTAȚIA, pe care am numit-o "Întîlnire pentru Libertate", a fost stabilită pentru ziua de 21 august, în locul clasic al mitingurilor din Lima: Piața San Martin. De organizarea ei s-au ocupat numai independenți care nu făcuseră înainte politică, cum ar fi de pildă profesorul universitar Luis Bustamante Belaunde ori impresarul Miguel Vega Alvear, cu care am devenit în zilele acelea foarte bun prieten. Printre cei noi în politică - cum eram noi - excepție făcea, poate, Miguel Cruchaga, nepotul lui Belaunde Terry, care fusese din tinerețe șeful Acțiunii Populare. Nu militase însă. Eram de mult prieten cu sobrul Miguel, dar ne apropiasem mai ales de cînd revenisem în 1974, în ajunul preluării mijloacelor de comunicație de către dictatură, după mai bine de șaisprezece ani petrecuți în Europa. Vorbeam despre politică ori de cîte ori ne întîlneam și de fiecare dată, cu o melancolie aproape bolnăvicioasă, ne întrebam de ce se înrăutăteau mereu lucrurile în Peru, de ce ratam totdeauna ocaziile, acționînd cu tenacitate doar spre a ne distruge și ruina. Și de fiecare dată ne făceam vagi proiecte pentru a realiza cîndva, ceva. Brusc, jocul acesta intelectual deveni, în acele zile fierbinți și efervescente, deconcertant de real. Avînd experiența și entuziasmul necesar, Miguel prelua coordonarea tuturor pregătirilor pentru miting. Au fost niște zile pline și epuizante care, analizate în timp, îmi par a fi fost cele mai curate și exaltante din acești ani. Am cerut acționarilor întreprinderilor amenințate și partidelor de opoziție - Acțiunea Populară și Partidul Popular Creștin - să se țină deoparte, pentru a da manifestației un caracter principial, fiind vorba de peruani care ies în stradă pentru a apăra nu interese personale sau de partid, ci idei și valori ce ni se păreau amenințate de etatizare.

S-au mobilizat atîția oameni pentru a ne ajuta - adunînd bani, tipărind manifeste și afișe, pregătind banderole, oferindu-și casa pentru reuniuni și mașinile pentru a transporta manifestații, pentru a vorbi oamenilor și a radiodifuză - încît am presimțit din start succesul. Cum casa mea devenise un ade-vărat balamuc, în ajunul zilei de 21 august m-am ascuns pentru cîteva ore în casa prietenilor mei Carlos și Maggie Ferreyros, pentru a pregăti primul discurs politic din viața mea. (Carlos a fost răpit, cîteva zile mai tîrziu, de Mișcarea Revoluționară Tupac Amaru și ținut șase luni în captivitate, într-un

mic subsol neaerisit).

Dar, în ciuda semnelor favorabile, nici cel mai optimist dintre noi n-a putut prevedea că vom avea un public atît de numeros. O asistență care, în noaptea aceea, a umplut pînă la refuz Piața San Martin. Cînd am urcat pe podium, m-am simțit exaltat și îngrozit: zeci de mii de persoane - o sută treizeci de mii după revista "Si" - agita-tea steaguri și cîntau cu voce tare Imnul Libertății, pe care îl compusese pentru această ocazie Augusto Polo Campos, un compozitor foarte popular. Ceva trebuie să s-a schimbat în Peru, dacă o asemenea mulțime mă ascultă explicînd, printre aplauze, că libertatea economică nu poate fi despărțită de libertatea politică, faptul că proprietatea privată și economia de piață reprezintă unica garanție a dezvoltării și că peruani nu trebuie să admită ca sistemul nostru democratic "să se mexicanizeze", iar APRA să se transforme în calul troian al comunismului în Peru.

Se spune că în seara aceea, văzînd pe micul ecran mulțimea strînsă la Întîlnirea pentru Libertate, Alan Garcia a făcut praf televizorul. Adevărul este că manifestația a avut urmări extraordinare. A fost decisivă pentru soarta legii naționalizării care, deși aprobată în Congres, n-a putut fi aplicată, fiind ulterior derogată. I-a dat o lovitură de moarte lui Alan Garcia, cu ambițiile lui de a rămîne cît mai mult la putere. Viața politică peruană s-a apropiat de gîndirea liberală, care pînă atunci nu prea fusese cunoscută, istoria noastră fiind doar monopolul populismului ideologic al conservatorilor și al socialiștilor de diverse facturi. A redat inițiativa partidelor de opoziție, Acțiunea Populară (AP) și Partidul Popular Creștin (PPC) care, după înfrîngerea suferită în 1985, păreau de-a dreptul invizibile. A pus bazele partidului care mai tîrziu avea să fie Frontul Democratic și ale candidaturii mele la președinție, după cum bine s-a temut Patricia.

ENTUZIASMAȚI de succesul raportat în Piața San Martin am convocat, împreună cu prietenii mei, alte două mitinguri, în Arequipa, pe 26 august și în Piura, pe 2 septembrie. Ambele au fost teribile. În Arequipa am fost atacați de contramanifestanți aprîși - faimoșii bivoli sau ucigași nămiți ai partidului - și de o facțiune maoistă a Stîngii Unite, Patria Roșie. Au aruncat petarde și, înarmați cu ciomege, pietre și bombe pestilențiale, s-au năpustit asupra mea cînd am început să vorbesc, probabil cu gîndul de a provoca o explozie. Tinerii însărcinați cu menținerea ordinii la marginea pieții, conduși de Fernando Chaves Belaunde, au rezistat atacului, dar mulți au fost răniți, totuși. "Vezi, vezi?", se plîngea Patricia, care în noaptea aceea a trebuit să se ascundă, împreună cu Maria Amelia, soția lui Freddy, sub scutul unui polițist, pentru a evita o ploaie de sticle. "Se întîmplă exact cum îți spuneam". Dar, în ciuda rezistenței pe care a opus-o inițial, și ea a ajutat la organizarea celor trei mitinguri, aflîndu-se în prima linie la toate cele trei.

Clasele mijlocii au umplut aceste piețe. Nu bogății, pentru că proastele guvernări transformaseră Peru într-o țară jalnică, ai cărei bogătași n-ar putea umple nici o sală de teatru, ori măcar un salon. Nici săracii, țărani sau locuitori ai așa-numitelor sate tinere, care ascultau dezbaterile despre naționalizare și economie de piață, despre colectivism și întreprinzători liberi, de parcă s-ar fi vorbit despre lucruri care pe ei nu-i priveau cîtăși de puțin. Cei care făceau parte din clasele acestea mijlocii - funcționari, meseriași, tehnicieni, negustori, gospodine, studenți -, erau din ce în ce mai descumpăniți. Văzuseră cum le scăzuse nivelul de trai de trei decade și cum li se irosiseră speranțele cu fiecare guvern care venise la putere.(...)

Ideea asupra căreia am insistat mereu în discursurile mele, a fost aceasta: nu scăpăm de sărăcie redistribuînd puținul care există ci creînd mai multă bogăție. Pentru aceasta, trebuie să deschidem piețe de desfacere, să stimulăm concurența și inițiativa individuală, nu să combatem proprietatea privată, ci s-o extindem cît mai mult, să ne de-naționalizăm economia și psihologia, înlocuind mentalitatea rentieră, care așteaptă totul de la stat, printr-o mentalitate modernă, care să-i confere societății civile și pieții responsabilitatea vieții economice.

- Văd și nu-mi vine să cred - îmi spunea Pipe Thorndike. Vorbești de proprietate privată și de capitalism popular și, în loc să te linșeze, te aplaudă. Ce se întîmplă în Peru?

Așa a început totul. De atunci, ori de cîte ori eram întrebat ce m-a făcut să-mi las vocația de scriitor pentru politică, am răspuns: "O rațiune morală. Pentru că împrejurările m-au adus în situația de a fi lider într-un moment critic din viața țării mele. Pentru că mi s-a părut că se ivise ocazia să aplic, cu sprijinul unei majorități, reformele liberale pe care, de la începutul anilor șaptezeci, le susțineam în articole și polemici, considerîndu-le necesare pentru a salva Peru."

Dar Patricia, care mă cunoaște tot atît de bine cît mă cunosc eu însumi, sau chiar mai bine, nu este de aceeași părere. "Obligația morală n-a fost decisivă - zice ea. A fost aventura, iluzia de a trăi o experiență excitantă și riscantă, totodată. A fost dorința de a scrie, în viața reală, marele roman."

Poate are dreptate. E adevărat că dacă președinția Peruului n-ar fi fost, cum i-am spus, glumind, unui ziarist, cea mai periculoasă funcție din lume, n-aș fi candidat niciodată. Dacă decadența, sărăcia, terorismul și multiplele crize n-ar fi transformat guvernarea unei asemenea țări într-un act de sfidare, nu mi-ar fi trecut niciodată prin cap să acționez astfel. Am crezut întotdeauna că scrierea romanelor a fost pentru mine un mod de a trăi multiplele vieți - multiplele aventuri - pe care aș fi vrut să le trăiesc și nu neg că, în adîncul sufletului, acolo unde se nasc acțiunile noastre, a existat tentația aventurii care, dincolo de orice altruism, m-a împins spre politica profesională.

În românește de
Luminița Voinea-Răuț

Ivirea florilor

DUPĂ generația René Char - Henri Michaux, peisajul poeziei franceze pare, la prima vedere, oarecum derutant. Cei care, născuți după primul război, au trăit curînd șocul unei noi conflagrații și inter-

minabile! conflict între totalitariștii de dreapta și de stînga par a-și simți rănile încă vii. Nu mai e vorba nici măcar de vreo "eră a bănuiei", ci de un refuz calm, hotărît, al oricărui discurs generalizator, care ar pluti în zona ideilor abstracte și a unor necontrolate idealuri. Alături de Francis Ponge, inspiratorul secret al multor poeți pare a fi Jean Follain, care ne vorbește cu glas scăzut despre universul umil, dar nu mai puțin misterios, al gesturilor și întâmplărilor noastre de fiecare zi.

La Philippe Jaccottet (n.1925), reprezentant de marcă al generației sale, i se datorează mai multe culegeri de poeme, un "jurnal" cu un ton inconfundabil (*La Saison*, 1954-1979), numeroase articole și texte critice, precum și importante traduceri din clasici (Homer, Hölderlin, Musil, Rilke, Gongora, Ungaretti). Frecventă este la el asocierea unei limbi de o rară virtuozitate cu un ton voit ezitant, marcat de autenticitate și delicatete. Să nu ne înșelăm: "Nu-i atât de simplu să în simplu", spunea Pierre Reverdy. Cîteva pagini din *Caiet despre verdele frunzelor* (1990) ni s-au părut destul de opuse obișnuințelor noastre de lectură pentru a ne trezi interesul.

Prietenul poet a cărui suferință, urmată de o apropiată dispariție, se deplînge aici, Pierre-Albert Jourdan, a animat între 1974-1982 o revistă, "Port des Singes" (titlu inspirat din René Daumal), în jurul căreia a știut să creeze o atmosferă de exigență și fervoare în slujba poeziei cu teme predominant spirituale. Operele sale au fost reunite postum în două volume apărute la "Mercure de France".

*Răscuns, la margine de
bătătornița, crucea
pămîntului, cicoare.*

CE AM VRIU să spun atunci, în clipa în care m-ai vădit și de exprinat. Un prieten nu se poate, boala s-a demascase și nu înțeleg nici speranță; îi vedeam mincea surpîndu-l, înțeleg-i totuși patinta de-azi cu zi, înțeleg-i se întâmpla atunci săsura în cap. Erau și clipe în care...

dialectul regional al copilăriei. Cu toții arătam ca snopiți în bătaie. Ne înțelegeam din ce în ce mai puțin rosul pe lume: eu nu mai pricepeam, la drept vorbind, nimic. Mai mult decît neștiutor, cum mă intitulasem acum treizeci de ani: imbecil, năuc. Și totuși era vară, treceam aproape zilnic pe lângă o pajiște înflorită. (Lucrurile trebuie spuse așa cum au fost, dar tocmai de aici începe greul). O dată mai mult, ceva, în acel loc, m-a surprins și m-a minunat (nu există alt cuvînt, deși el s-a tocit, ca atîtea altele, de prea multă întrebuintare).

Întii am crezut că-mi pot explica impresia de minune printr-o simplă mirare: pe acea bucată de cîmp florile, unele din ele cel puțin, nu se arătau ochilor decît dimineața (poate că marea căldură a zilei, mai târziu, le silea să se închidă); erau ca o apariție, din acelea ce par a trezi privirea, ca din somn. Aveau trei nuanțe: albastru, galben, alb, cum nu de multe ori văzusem laolaltă. Și totuși! Pentru atîta lucru, cum de mă cuprîndea o surdă exaltare fericită ori de cîte ori, trecînd pe acolo, regăseam acele culori? Și de-ar fi fost doar o simplă emoție! Era însă ceva mai adînc, mai greu de înțeles, din care s-a născut încheierea poemului, totodată prea enigmatică, și prea puțin: despre acele flori mi-am spus aproape imediat că ele erau poate singurul răspuns la oarecarea în care, sub ochii noștri, prietenul nostru se prăbușea. Afirmatie

riscantă, dar uneori trebuie riscat. Afirmatie pe care, desigur, am încercat s-o cercetez oprindu-mă, apropiindu-mă de pajiște. Ivirea Persefonei însăși, culegînd acele flori, mi-ar fi părut, poate, mai puțin misterioasă.

Pe două dintre ele le identificasem destul de ușor: floarea albastră, cicoarea, și cea galbenă, bătătornița; pentru cea albă, o umbeliferă, priceperea nu mi-era de-ajuns. Am ales, în acel ultim vers al poemului, "crucea pămîntului" pentru că așa părea să fie și pentru că denumirea avea o oarecare dulceață, părea un vag ecou al cupolei pe care planta o înălța în vârful pîinei, ceva mai sus decît celelalte. Trageam oarecum nădejdea că simpla alăturare a celor trei nume la sfîrșitul poemului, fără altă explicație, ar putea avea efectul unei formule magice, prin chiar lipsa ei de sens: mă înșelasem. Nu-mi erau de folos nici botanica, nici vreo falsă magie. Și dacă m-aș fi mulțumit să numesc culorile, ar fi însemnat să fac pictură fără mijloacele picturii și tot n-aș fi comunicat nimic din ceea ce era esențial.

Culorile "dădeau", se vede, spre altceva (în mintea mea, dar poate și în alt adînc, de împărțășit cu alții). Albastrul cicoarei îl cunoșteam prea bine, floarea asta împodobește adesea marginea drumurilor. Un albastru ca cerul; acolo, pe cîmp, o risipire de cer, care ar fi plouat peste noapte; o rouă, niște frînturi de aer în iarbă. (Ispita de a scrie: fluturi; sau priviri. Dar nu.). Frînturi aproape invizibile de cer, împrăștiate la întîmplare.

Galbenul care se afla amestecat, îngemănat cu el, era un galben nu prea răspîndit, cred, un galben deschis, curat, care nu aducea nici cu soarele, nici cu aurul, nici cu finul: aproape fad, aproape ne semnificativ, adică lipsit de adîncime perceptibilă, de subînțeles: nu se lăsa comparat cu nimic, nu părea să se deschidă spre nicăieri. Naiv? Eventual. Fad și naiv. De el nici n-avea rost să mă apropiu.

În fine albul, la rîndul său, părea mai curînd oarecare, fără strălucire sau vrajă, aproape șters: atîta doar că

era ușor, se lăsa purtat agale spre oarecare înălțime, în cununi darnic revărsate de natură, fără prea mult fast. Oare chiar faptul că atare culori îmi scăpau, că și florile de pe pajiște îmi scăpau, le-a îngăduit să-mi apară o clipă drept înseși cheile lumii acesteia, sau ale celeilalte? Cealaltă lume, în care Persefona a fost înghițată în timp ce culegea flori.

AȘADAR tot nu înțelegeam nimic, tot nu puteam spune nimic. Să fi scris doar "galben, albastru, alb" ar fi însemnat să flutur un steag acolo unde era doar ceva difuz, multiplu, amestecat, aproape ne semnificativ: o șoptă, un zvon.

Culori care se aprind, mai bine zis care se luminează: o mică sărbătoare a florilor, o petrecere de copii: ceva nevinovat, candid, plutitor. Și nici urmă de roșu! Nimic care să aducă aminte de foc sau de sînge, chiar transfigurate. Nici măcar un roz, cît pe un obraz de femeie! Culori cum se vedeau pe străvechile flamuri, în procesiuni care nu se mai fac.

Culori copile, dăruite: matinale. Un cor, poate, într-o clasă de școală primară, pe care-l auzi trecînd prin fața clădirii? Vreun imn sfios, plutind pe sus, cu prapurile, de înălțare?

PREA lungi ocoluri, pentru un atît de simplu îndemn.

Ocoluri prea încîlcite, pentru un cîntec naiv între toate.

Ar trebui să nu mai existe ecranele lui "ca", ale lui "precum", sau ar trebui ca ele să lumineze.

ERAM snopiți în bătaie în vara aceea (totdeauna există, undeva, un trup snopit în bătaie). Ni se arăta surparea precipitată a unei gîndiri, a unei inimi. (O floare nu se surpră, nu se bîlbîie, nu plînge). Inutilă orice predică: iată ce vă așteaptă. Între timp florile se deschid, apoi se sting, zi după zi.

CÎNDVA, într-o livadă de migdali în floare, nu departe de pajiște, zăriseam chipul îndurerat al unei femei ce se pierdea încet pe sine și el întunecase, multă vreme, lumina lor de zăpadă. Lucru de înțeles. Astăzi, din nou, ajunsesem să spun că dezgustul, groaza de infernul în care omul e uneori aruncat, își găseau răspunsul într-o risipă de flori care le absorbea, așa cum o lumină intensă absoarbe uneori munții.

(VĂD acum că erau culorile pițigoii, culori zise reci, din cele pe care le poartă păsările de iarnă. *Mésange*, pițigoi, rimează cu inger, *ange*, dar ei sunt de fapt mici căpcăuni cu aripi, lacomi și bătăuși).

GALBEN, albastru, alb: culori de piscine și băi, culori de faianță. Îmi amintesc de grădinile din Andaluzia sau Portugalia, unde ceramica ea singură pare a fi și apă, și fîntînă, și cer. (Iar prin preajmă trebuie să se afle neapărat cîteva lămîi, care să lumineze umbra). Retrăiesc și o dimineață la Lisabona, un dejun între prieteni pe malul rîului Tajo, unde erau aceleași culori, albastrul și albul încolăcit pe niște stîlpi asemenea celor stau legate gondolele la Venetia.

benul apărînd vopsit și el nu mai știu pe unde, n-are a face, și toate aceste culori scăldate într-o lumină argintie care, cum să spun? le subția, le făcea mai ușoare, le purta către un cer primitor ca pămîntul, într-o scînteiere geamănă cu a rîului, ca și cînd Timpul însuși ar fi licărit.

GÎNDUL așadar să călătorească, să umble voios și să se întoarcă acasă cu aceeași voioșie.

OMUL îmbătrînit n-a supraviețuit multă vreme florilor. Bineînțeles, ele nu l-au salvat, nu ne-au consolată, ele nu vor salva și nu vor consola pe nimeni. O prăbușire nu se răscumpără cu imagini. Sfinții putrezesc ca și noi. E una din puținele noastre certitudini. Și totuși...

PERSEFONA, fiică a Pămîntului, culegea flori cînd pămîntul s-a căscat sub pașii ei frumoși.

RĂMÎNE, desigur, nevăzutul, sau ceea ce ne este ascuns. Nimic, în orice caz, care să aducă fie și pe departe cu duhurile mereu tulburi sau derizorii pe care le stîrnesc oculțiștii, nici cu strigoi sau cu demonii. Fără cult, fără ritual, chiar dacă acestea pot, sau au putut cîndva să ajute. Nici asceză, nici transă, nici extază. Stranietatea maximă, fără urmă de straniu.

Hölderlin a scris că tot ce izvorăște pur, în puritate, orice țîșnire pură este o enigmă.

Ar exista o circulație nevăzută, manifestată prin semne; semnele ar fi fragile, cum și noi suntem vulnerabili, dar ea s-ar perpetua dincolo de orice ruptură. Un cerșetor pe drumuri ar putea-o întrezări, ar putea primi menea pomană. Curînd risipită, bil.

*În lumea asta părăsită
pe acoperișul iadului
și privim florile.*

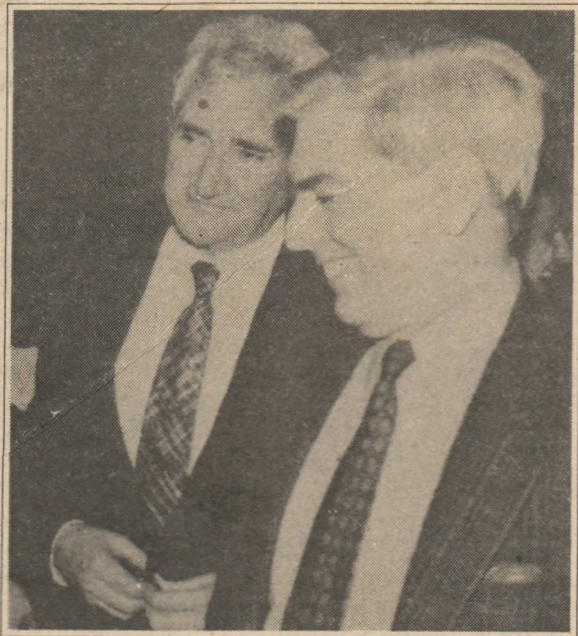
E LOCUL să cităm aici, încă o dată, poemul japonezului Issa. Poate să fie și o legătură, nu numai un contrast, între iad și flori. Poate că vom ajunge să spunem și altă nebunie, care azi va părea indecentă, și de fapt indecentă ar fi fost oricînd, căci e multă vreme de cînd iadul a răzbătut la suprafața lumii: anume că glasul lor se aude mai tare decît al lui; sau că ele ne vorbesc despre ceea ce ar putea fi mai puternic și decît ele, și decît el.

Fîntînă. Soare limpede, soare copil. Azi-dimineață, nici o sclipire de sînge sau foc, nici urmă de mînie, nici cea mai mărunță ispită! Apa fîntînii, sub soarele dintîi.

Pițigoi s-au potolit.

Nevăzută, o parte a noastră parcă s-a deschis în aceste flori. Sau poate un zbor de pițigoi ne-a purtat aiurea, cine știe cum. Zbucium, dorință, spaimă s-au șters pentru o clipă: clămoarea s-a șters, vreme de cîteva zile de-a lungul unei pajiști.

„Madrid - district federal“

● La Societatea Generală a Autorilor Spanioli a fost lansat noul roman al lui Armas Marcelo, *Madrid, district federal*, considerat de autor un omagiu adus capitalei spaniole și o „reflecție asupra metisajului ca filosofie”. Propunerea literară a lui Armas Marcelo a fost apreciată de cronicarii celor mai importante publicații din Spania. În imagine, Armas Marcelo împreună cu Mario Vargas Llosa, care a participat la lansare.

Zilele Knut Hamsun

● Thomas Mann declara în 1929 că niciodată Premiul Nobel n-a fost mai meritat ca în 1920, când i-a fost atribuit lui Knut Hamsun, iar Henry Miller scria: „Dacă e un autor pe care am încercat să-l imit, deliberat și fără succes, acela e Knut Hamsun”. Scriitorul adult și în țara sa, Norvegia, germanofil convins, a făcut la 80 de ani, în 1940, o alegere proastă pe care

contemporanii și posteritatea nu i-au iertat-o. Cu toate acestea, opera lui continuă să rămână un punct de referință și să suscite vii dezbateri. Pentru a celebra centenarul scrierii, la Paris, a romanului *Pan*, între 14-20 noiembrie au fost organizate *Zilele Knut Hamsun*: colocvii, expoziții, lecturi și un festival de film cu ecranizări ale romanelor sale.

Interdicție

● Sony Labou Tansi, prozator și dramaturg cunoscut de reputație internațională (publicat cu succes de Editura Seuil) a primit interdicția de a ieși din țara sa, după ce a fost ales deputat al principalului partid de opoziție din Congo. Un comitet de susținere francez a lansat numeroase semnături de protest, între care cele ale lui Germaine Bourdieu, Ellie Wiesel, Jean Lacouture...

FESTIVALUL filmului din Stockholm care împlinește cinci ani își propune în fiecare an să dea o nouă scară de valori lumii filmului. „Calul” de metal al Festivalului din Stockholm își caută un loc alături de „Leul de aur” din Veneția și „Palma de aur” din Cannes.

„Calul” tradițional din Dalarna reprezintă spiritul inventiv dar și robustețea, firea tenace a lucrătorului angajat în timp, angajare atât de dragă omului din Nord.

Dar juriul suedez, format în bună parte din tineri scriitori, a acordat cea mai importantă distincție, trei cai din Dalarna, filmului american *Pulp Fiction*. Sigur că e greu de rezistat regizorului Quentin Tarantino și actorului John Travolta. La fel de greu de rezistat în fața clișeei magice: bani, crimă, sex și droguri. Clișee decompuse, recreate și analizate cu inteligență de Tarantino...

Totuși filmul cel mai profund, îndelung ovaționat, care s-a scris mult în presa suedeză a fost filmul...

Paranoia est-europeană

● Scriitorul maghiar Peter Esterhazy a scris un original roman, în care un scriitor ungar se adresează unui scriitor ceh, nimeni altul decât Bohumil Hrabal, povestindu-i în dezordine istorii de familie, trăite de soția sa, Anna. O frază din această carte, tradusă de curînd și la Gallimard: „Paranoia est-europeană înseamnă că cineva are mania persecuției atunci când este persecutat”. Volumul se intitulează *Cartea lui Hrabal*.

Ascetul gurmând

● Brett Easton Ellis (în imagine), autorul best-seller-ului *American Psycho*, este de o timiditate maladivă, trăiește retras într-un apartament din Manhattan mobilat doar cu un pat, două scaune și patru pahare, și face câte o depresie nervoasă la apariția fiecăreia

din cărțile sale. Noul său roman, *The Informers*, apărut la Ed. Picador, e inspirat din lumea manechinelor de modă cu sexualitate ambiguă. În mod paradoxal, „ascetul” din Manhattan are drept hobby... bucătăria, specialitățile lui fiind fazanul, fripturile cu rozmarin și usturoi și torturile de ciocolată. E de presupus că bucătăria îi e mai bine mobilată decât celelalte camere.

Jiri Menzel și Ivan

● Dintre regizorii din „noul val” al anilor ‘60 din cinematografia cehă, Jiri Menzel e singurul care nu a emigrat, deși *Trenuri strict supravegheate* (1966) i-a adus Oscarul pentru cel mai bun film străin și recunoașterea internațională. În perioada dezghețului a mai realizat două filme după cărțile lui Bohumil Hrabal (unul, *Ciocirlic, legată de picior*, n-a putut rula decât în 1990), apoi, când Forman și ceilalți au fugit, s-a apucat de regie

de teatru și actorie, știind că nu-și poate părăsi definitiv Praga natală. Cel mai recent film al său, *Aventurile lui Ivan Cionkin*, este adaptarea unui roman de Vladimir Voinovici, scriitor interzis în fosta URSS - o poveste al cărei erou seamănă cu soldatul Șvejt, o comedie tendră în care Menzel ride în felul său de prostie, intolerantă și supunerea oarbă. În imagine - o scenă din film, cu Ghenadi Nazarov în rolul principal.

Expoziție McNeill Whistler

● Creația pictorului englez McNeill Whistler este prezentă într-o expoziție, deschisă până în februarie și prezentată în sălile de la Tate Gallery din Londra. Cinci de picturi și alte 120 de lucrări de artă au ca teme particulare: nocturne, lucrări de desenator, pasteluri și portrete în marș. Poate fi admirată *Nocturna în negru și auriu*, descrisă de John Ruskin ca pe o „cutie cu vopsea azvîrlită pe fața publicului”.

O autoare populară

● Lilian Lee, cunoscută mai ales pentru romanul *Adieu, ma cubine* după care s-a făcut un film premiat, a scris până la 35 de ani, 35 cărți, între care 12 romane, cu subiecte din epocile tulburi ale istoriei Asiei. A studiat la Kyoto e pasionată de marile romane chinezești și perioada anilor ‘30. Psihologiile complexe nu îi e teamă să fie considerată un autor de literatură populară. Cartea *Ultima prințesa a Manciuriei* are toate datele literaturii de aventuri exotice. Acum, Lilian Lee creează la o carte despre soția lui Mao.

Ultimul film

● Cel mai recent film al regizoarei italiene Lina Wertmüller (în imagine) se intitulează *Ciao professore*, fiind inspirat din volumul de succes *Io speriamo che me la cavo*, o culegere de texte scrise de către copii napolitani în vîrstă de 8 ani, și strins de către învătătorul Lina Wertmüller este astăzi o comedie foarte ocupată în afară de piesa ei *Emilianistul*, care se bucură de succes pe scene

na, ea realizează documentare despre Vivaldi sau despre „Rusia azi” împreună cu alți șase regizori.

În umbra războiului

amenințător, despre neliniștitoare creștere a naționalismului și fascismului în Europa.

Macedonia e o țară frumoasă dar care trăiește în umbra deasă a războiului. Copiii acestei țări s-au dezoțat să citească povești, ei preferă să se joace de-a războiul folosind armele părinților, aproape-gata să se omoare între ei. Totul pare iremediabil infectat în natura omenească, contaminat de ura locuitorilor care trăiseră pînă acum în bună înțelegere. Ura face ravagii, ea se poate naște dintr-un nimic și poate aprinde un foc în care sînt mistuiți de preferință cei nevinovați.

Zamira, o fată albaneză (interpretată de Labina Mitevska) refuză să trăiască în cadrul izolat al familiei musulmane. Ea se opune firesc strîmtei morale care o va închide pe femeie de restul lumii și va fi împușcată fără milă de cei mai apropiați din familia ei. Cel care încercase s-o salveze, Alexander (interpretat de celebrul actor Rade Serbedzija) va fi și el omorît de rude și prietenii cei mai apropiați. Cînd asasinii își dau seama ce-au făcut este prea tîrziu. Crimele au fost comise și cei dragi plecați pentru totdeauna. „Ploaia” din titlul filmului, care va cădea peste jocul vinovat al copiilor, e o ploaie purificatoare, o aducere aminte a legii morale pe care oamenii au înmormîntat-o demult.

Războiul care-și aruncă umbra peste tot trezește în oameni un spirit autodistructiv cînd legea morală e

uitată. Războiul cu umbra lui contaminantă se poate răspîndi ca un flagel peste tot. Filmul despre Macedonia vorbește lumii întregi, lumii în care conflictele etnice clocotesc și amenință să se transforme în război. Orice țară se poate transforma într-o Bosnie desfigurată dacă oamenii nu veghează.

Before the Rain

Milcho Manchevski

Însuși tînrul regizor macedonian Milcho Manchevski a rămas orfan la 14 ani și a cunoscut durerea singurătății în lume. Foarte tînr pleacă în America unde își face un nume ca jurnalist și autor de filme documentare. A scris chiar și un roman, *The Ghost of My Mother*.

Ideea filmului ovaționat la Stockholm i-a fost inspirată regizorului de o călătorie în vechea sa patrie, Macedonia. Personajul său principal, Alexander, fotograf de succes internațional, poate fi considerat ca un alter ego al autorului. El se întoarce în țara natală animat de cele

mai bune sentimente, dar acolo e întâmpinat de neîncredere, de ură, de suspiciune și de gloanțe. Cei mai dragi îl scot din viață cu cinism întrebîndu-se după aceea care a fost sensul acestei morți absurde.

Pe toate planurile acest film tulburător crește în conștiința noastră și ne obligă să medităm la precara noastră condiție umană.

Gabriela Melinescu